

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΥΤΕΧΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ
ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ: ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ
ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΑΣΜΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ «Ο ΡΥΠΑΙΝΩΝ ΠΛΗΡΩΝΕΙ» ΚΑΙ
ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 2004/35/ΕΚ ΣΤΗΝ ΠΟΙΝΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 2008/99/ΕΚ

διπλωματική εργασία
Σοφία Χ. Παπαδοπούλου

επιβλέπουσα καθηγήτρια: Όλγα Χριστοπούλου

ΒΟΛΟΣ, ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2011

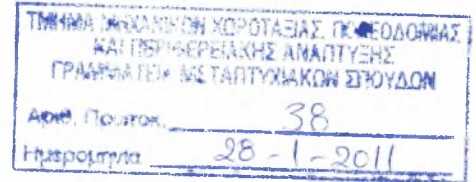

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ & ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 9261/1
Ημερ. Εισ.: 15-02-2011
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: Δ
344.046
ΠΑΠ

Σύντομη Περίληψη

Σοφία Χ. Παπαδοπούλου

«Το πέρασμα από την αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει και την Οδηγία 2004/35/ΕΚ στην ποινική προστασία του περιβάλλοντος και στην Οδηγία 2008/99/ΕΚ»

Η παρούσα διπλωματική εργασία εκπονείται στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών «Χωρική Ανάλυση και Διαχείριση Περιβάλλοντος», του Τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης, της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας. Άπτεται θεμάτων περιβαλλοντικού δικαίου και συγκεκριμένα, έχει ως στόχο να καταδείξει τη σπουδαιότητα της έννοιας της περιβαλλοντικής ευθύνης και το πώς αυτή τυποποιείται μέσα από την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», την Οδηγία 2004/35/ΕΚ, αλλά και άλλα κοινοτικά κείμενα. Ακόμη, προσπαθεί να καταδείξει τους λόγους εκείνους που οδήγησαν τον ευρωπαϊό νομοθέτη στην ποινική αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζητημάτων και την επιβολή σχετικών κυρώσεων, μέσω της Οδηγίας 2008/99/ΕΚ.

Ιανουάριος 2011

λέξεις-κλειδιά: περιβαλλοντική ευθύνη, «ο ρυπαίνων πληρώνει», Οδηγία 2004/35/ΕΚ, Οδηγία 2008/99/ΕΚ, ποινικές κυρώσεις

ABSTARCT

Sofia Ch. Papadopoulou

“The transition from the *polluter pays* principle and Directive 2004/35/EC on the criminal protection of the environment and Directive 2008/99/EC”

This diploma thesis is carried out within the framework of the postgraduate course "Spatial Analysis and Environmental Management" of the Department of Planning and Regional Development, School of Engineering, University of Thessaly.

It deals with environmental law issues and in particular it aims to highlight the importance of the concept of environmental responsibility and how it is formalized through the "polluter pays" principle, Directive 2004/35/EC and other EU texts. Moreover, it attempts to demonstrate those reasons that led the European legislature to address environmental issues through criminal law and criminal penalties by Directive 2008/99/EC.

January 2011

Key-words: environmental liability, "Polluter Pays" Principle, Directive 2004/35/CE, Directive 2008/99/CE, criminal penalties

«Ο άνθρωπος είναι δημιούργημα και δημιουργός του
περιβάλλοντος του, το οποίο του προσφέρει τα μέσα για τη φυσική του
συντήρηση και του παρέχει τη δυνατότητα για διανοητική, ηθική,
κοινωνική και πνευματική ανάπτυξη»

**Διακήρυξη των Ηνωμένων Εθνών για το Ανθρώπινο Περιβάλλον,
Στοκχόλμη 1972**

Περιεχόμενα

1.	Εισαγωγή	3
2.	Το πρόβλημα της περιβαλλοντικής ευθύνης	7
3.	Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».....	8
3.1	Η αρχής και η ιστορική της διαδρομή	8
3.2	Η οικονομική φύση της αρχής.....	11
3.3	Το κοινοτικό σύστημα περιβαλλοντικής ευθύνης – Πράσινη και Λευκή Βίβλος.....	12
3.4	Η σύμβαση του Lugano.....	17
3.5	Η προβληματική της αρχή.....	18
3.6	Η αρχή της ανάληψης του κόστους από το κοινωνικό σύνολο	20
4.	Η Οδηγία 2004/35/ΕΚ για την περιβαλλοντική ευθύνη.....	21
4.1	Εισαγωγικά για την Οδηγία.....	21
4.2	Πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας και ειδικές περιπτώσεις εξαιρέσεων	23
4.3	Η έννοια της Περιβαλλοντικής Ζημίας	26
4.4	Ο φορέας εκμετάλλευσης.....	29
4.5	Η αρμόδια αρχή	30
4.6	Το ζήτημα της αιτιώδης συνάφειας.....	30
4.7	Τα θεμελιώδη ζητήματα περιβαλλοντικής ευθύνης της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ.....	31
4.8	Μέτρα πρόληψης και αποκατάστασης	36
4.9	Έννομη προστασία και δικαστικός έλεγχος	38
4.10	Χρηματοοικονομική ασφάλεια.....	39
4.11	Ο χρόνος εφαρμογής της οδηγίας (ratione temporis).....	42
4.12	Το προεδρικό διάταγμα 148/2009	43

4.13 Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα	45
5. Γενικά Συμπεράσματα – Προβληματισμοί.....	48
6. Η ποινική προστασία του περιβάλλοντος.....	51
6.1 Εισαγωγή.....	51
6.2. Η ιστορική διαδρομή της ποινικής αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών εγκλημάτων στην ΕΕ και ο ρόλος του ΔΕΚ.....	52
6.3 Η Οδηγία 2008/99/ΕΚ για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου	57
6.4 Η αποτελεσματικότητα του ποινικού δικαίου στην προστασία του περιβάλλοντος	61
7. Γενικά Συμπεράσματα - Επίλογος.....	65
8. Βιβλιογραφία	69
9. Παράρτημα	74

1. Εισαγωγή

Η οικονομική δραστηριότητα των πολιτών, μοιραία επηρεάζει το φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον τους, επηρεάζοντας ταυτόχρονα και τους ίδιους. Η οικονομική όμως ανάπτυξη, ιδιωτική και κρατική, στο πλαίσιο μίας φιλελεύθερης οικονομίας που διαρκώς στοχεύει στο όλο και μεγαλύτερο οικονομικό όφελος, θα πρέπει να θέτει ως ανυπέρβλητο όριό της, την απόλυτα επιτακτική ανάγκη για προστασία του φυσικού περιβάλλοντος, αλλά και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ωστόσο, η πραγματικότητα είναι δυστυχώς πολύ διαφορετική. Η επίδραση της αλόγιστης οικονομικής δραστηριότητας, οδηγεί στο φαινόμενο του θερμοκηπίου, αλλά και σε άλλα φαινόμενα, όπως την τρύπα του όζοντος, την όξινη βροχή, την καταστροφή των δασών και του εδάφους, την απειλή καταστροφής κλειστών θαλασσών, στην εξαφάνιση ειδών και ζώων. Συνεπεία όλων αυτών, η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί ένα ζήτημα πρώτης προτεραιότητας στον αιώνα που διανύουμε, ξεκινώντας ήδη από τον προηγούμενο.

Έτσι, το δίκαιο της προστασίας του περιβάλλοντος, μολονότι μπορεί να διακριθεί σε εσωτερικό, διεθνές και υπερεθνικό, επικεντρώνεται στον υπερεθνικό του χαρακτήρα, καθώς τα προβλήματα που έχει να αντιμετωπίσει είναι παγκόσμια. Άλλωστε, η ρύπανση παρουσιάζει κινητικότητα από χώρα σε χώρα και είναι ζήτημα - κοινό πολλές φορές για μια ομάδα χωρών-, το οποίο αφορά κάθε έθνος, ανεξαρτήτως της οικονομικής του ευρωστίας (Α. Τάχος, 2006).

Όλα αυτά τα χρόνια έχουν συναφθεί πολυάριθμες συμφωνίες προκειμένου να αντιμετωπιστεί η υποβάθμισή του οικοσυστήματος, αλλά δυστυχώς ο χαρακτήρας όλων αυτών των κειμένων συνήθως παρέμεινε περισσότερο διακηρυκτικός, παρά δεσμευτικός για τους συμβαλλόμενους. Στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί ζήτημα πρώτης προτεραιότητας και βασικό της στόχο, με αποτέλεσμα κάθε πολιτική της να διαπνέεται από ένα αίσθημα περιβαλλοντικής ευθύνης. Αυτό διαφαίνεται και σε ένα από τα πιο πρόσφατα νομοθετήματά της, μείζονος σημασίας, τη Συνθήκη της Λισαβόνας που κατακυρώθηκε από τα 27 κράτη-μέλη της Ένωσης και τέθηκε σε ισχύ από την 1^η Δεκεμβρίου του 2009, η οποία και συμπληρώνει το Άρθρο 174 της ΣΕΚ, κάνοντας μάλιστα, για πρώτη φορά, αναφορά στην καταπολέμηση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής.

Πιο συγκεκριμένα, ένα από τα σημαντικότερα θέματα του περιβαλλοντικού δικαίου που απασχολεί το νομικό κόσμο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, ήταν και συνεχίζει να είναι, η έννοια της περιβαλλοντικής ευθύνης. Επιπλέον, μία από τις βασικότερες αρχές του Περιβαλλοντικού Δικαίου είναι η και αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», η οποία και κατέχει ιδιαίτερη θέση στο Κοινοτικό Δίκαιο, και απαντάται τόσο στη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, στην πλειοψηφία των περιβαλλοντικών Οδηγιών, Κανονισμών και Αποφάσεων όσο και σε νομοθετήματα με διεθνή χαρακτήρα. Όμως, παρά το γεγονός ότι η σημασία της εν λόγω αρχής ουδέποτε αμφισβητήθηκε, κρίσιμο παρέμεινε επί χρόνια το ζήτημα του τρόπου ουσιαστικής εφαρμογής της.

Στις 21 Απριλίου 2004 υιοθετήθηκε η Οδηγία 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά στην πρόληψη και αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημιάς. Η Οδηγία υιοθετεί την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», απαιτώντας μέσω αυτής από το φορέα εκμετάλλευσης που προκαλεί τη ζημία, να φέρει την ευθύνη αποκατάστασης της ζημιάς και να αναλάβει το αντίστοιχο κόστος. Προς το σκοπό αυτό, η Οδηγία καθιστά τους φορείς εκμετάλλευσης επαγγελματικών δραστηριοτήτων οι οποίες προκαλούν περιβαλλοντική ζημία, οικονομικά υπόχρεους για την αποκατάσταση της ζημιάς. Επίσης, οι φορείς εκμετάλλευσης, των οποίων οι δραστηριότητες συνιστούν επικείμενη απειλή για την πρόκληση περιβαλλοντικής ζημιάς, καθίστανται αντιστοίχως υπόχρεοι για τη λήψη των απαραίτητων προληπτικών μέτρων. Η Οδηγία καθορίζει ακόμη, ποιοι συγκεκριμένα θεωρούνται «ρυπαίνοντες», εισάγοντας παράλληλα δύο διαφορετικά και συμπληρωματικά μεταξύ τους είδη ευθύνη. Το πρώτο αφορά τους φορείς εκμετάλλευσης δραστηριοτήτων, χωρίς να απαιτείται για αυτές να συντρέχει πταίσμα του φορέα προκειμένου να του καταλογιστεί ευθύνη και το δεύτερο αφορά τις επαγγελματικές δραστηριότητες, σχετικά με τη ζημία των προστατευόμενων ειδών και των φυσικών οικοτόπων, όπου ο φορέας εκμετάλλευσης θα φέρει ευθύνη, σύμφωνα με την Οδηγία, μόνο εφόσον ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας.

Ωστόσο, ο Ευρωπαίος νομοθέτης διαπίστωσε ότι το θεσμικό πλαίσιο που εφαρμόζει αφήνει πολλά κενά, επιτρέποντας σε διάφορους ρυπαίνοντες να ζημιώνουν όλο και περισσότερο το φυσικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα να γεννώνται προβληματισμοί για την αποτελεσματικότητα του Ευρωπαϊκού Δικαίου

Περιβάλλοντος. Έτσι, η απόφαση της 13^{ης} Σεπτεμβρίου του 2003 του ΔΕΚ (υπόθεση C-176/ 2003), έφερε την Ευρώπη αντιμέτωπη με το ζήτημα της ποινικής αρμοδιότητας της Ένωσης. Στα πλαίσια της υπόθεσης αυτής, η Επιτροπή αμφισβήτησε την επιλογή του Συμβουλίου, σχετικά με τη νομική βάση της Απόφασης-Πλαίσιο 2003/80/ΔΕΥ για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου, με συνέπεια την ακύρωσή της από το ΔΕΚ.

Αλλά και στις 23 Οκτωβρίου 2007, το ΔΕΚ αποφασίζει για ζητήματα ευρωπαϊκής ποινικής αρμοδιότητας, μετά από προσφυγή της Επιτροπής και ειδικότερα, αποφασίζει την ακύρωση της Απόφαση - Πλαίσιο 2005/667/ΔΕΥ, η οποία συμπλήρωνε την Οδηγία 2005/35 σχετικά με τη ρύπανση που προκαλείται από τα πλοία και την επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παραβιάσεων. Στο κείμενο αυτό προβλέπονταν ανάμεσα σε άλλα και ποινικές κυρώσεις για την καταστολή της ρύπανσης που προκαλείται από πλοία. Το ΔΕΚ όμως, έδειξε αυτοσυγκράτηση, αναγνωρίζοντας στον ευρωπαϊό νομοθέτη, μόνο το δικαίωμα να εξαναγκάζει τα κράτη-μέλη να υιοθετούν ποινικές κυρώσεις, όχι όμως και να επιλέγει τη μορφή τους.

Έτσι, μετά την ακύρωση της Απόφασης-Πλαίσιο, τροποποιήθηκε και το αρχικό κείμενο της πρότασης της Επιτροπής (9/02/2007) σχετικά με την οδηγία που αφορά στην προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου (Οδηγία 2008/99/ΕΚ). Η Οδηγία αυτή αποτέλεσε σημαντικό βήμα για την ΕΕ στο ζήτημα της ποινικής αντιμετώπισης του περιβαλλοντικού εγκλήματος, η οποία φιλοδοξεί να δημιουργήσει ένα ενιαίο ευρωπαϊκό χώρο για την ομοιόμορφη ποινική μεταχείριση των περιβαλλοντικών εγκλημάτων. Με τον τρόπο ελπίζει ότι θα αποκλείεται η ανάπτυξη «πόλων» έλξης ή «αδύναμων κρίκων» στην αλυσίδα της περιβαλλοντικής προστασίας. Στο κείμενο της Οδηγίας ορίστηκαν ως προβλεπόμενα αδικήματα, αυτά που κατά βάσει όριζε η Απόφασης-Πλαίσιο 2003/80/ΔΕΥ, με τη διαφορά ότι τα αδικήματα αναφέρονται σε «υλικά» και όχι σε «ουσίες» και με την προσθήκη ενός ακόμα αδικήματος, το οποίο αφορά την παράνομη και ουσιαστική υποβάθμιση προστατευόμενου οικολογικού ενδιαφέροντος, ενώ συμπεριέλαβε και ένα ειδικό αδίκημα το οποίο σχετίζεται με την παράνομη μεταφορά αποβλήτων.

Ωστόσο, παρά την απόφαση της Ένωσης να κάνει ένα βήμα παραπέρα και να υιοθετήσει και ποινικές κυρώσεις, σε συνδυασμό με τις ισχύουσες διοικητικές, εξακολουθούν να διατυπώνονται προβληματισμοί, για το κατά πόσο τελικώς

επετεύχθη η προστασία του περιβάλλοντος. Ακόμα, αμφισβητείται και η αναγκαιότητα των ίδιων των ποινικών αλλά και όλων των υπολοίπων κυρώσεων, διατυπώνοντας παράλληλα επιφυλάξεις για την αποτελεσματικότητά τους. Τέλος, ως ενδεδειγμένη λύση για την προστασία του περιβάλλοντος, προτείνεται η υιοθέτηση της στρατηγικής της βιώσιμης ανάπτυξης τόσο σε επίπεδο κοινότητας όσο και σε επίπεδο κρατών.

2. Το πρόβλημα της περιβαλλοντικής ευθύνης

Ένα σημαντικό ερώτημα που ταλάνιζε για αρκετά χρόνια τη διεθνή κοινότητα και το οποίο εξακολουθεί να συζητείται, τόσο σε επίπεδο κρατών όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, είναι το ποιος θα πρέπει να καταβάλει το τίμημα της απορρύπανσης και της γενικότερης αποκατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος για τις τεράστιες ζημιές που κάθε τόσο προκαλούνται σε αυτό. Και ταυτόχρονα, αν θα πρέπει να βαρύνει το κόστος αυτό, το κοινωνικό σύνολο και κατ' επέκταση τους φορολογούμενους πολίτες, ή αν αντιθέτως θα πρέπει να ζημιώνεται μόνο εκείνος ο φορέας ή το άτομο που προκάλεσε τη ρύπανση.

Μεγάλο πάντως πρόβλημα δημιουργείται στο ζήτημα αυτό από τη νοοτροπία των επιχειρήσεων, οι οποίες πρεσβεύουν ότι το περιβάλλον ως δημόσιο αγαθό αποτελεί ευθύνη του συνόλου της κοινωνίας και όχι ενός μεμονωμένου φορέα, παρά το γεγονός ότι ο τελευταίος, είναι αυτός που προκάλεσε τη ζημία. Ωστόσο, η νοοτροπία αυτή μπορεί εύκολα να αλλάξει αν η περιβαλλοντική ευθύνη του ρυπαίνοντος ενισχυθεί με τη θεσμοθέτηση εξατομικευμένης ευθύνης για αποζημίωση, η οποία θα βαρύνει αποκλειστικά και μόνο αυτόν που προκάλεσε τη ρύπανση ή οποιαδήποτε άλλη υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Με την πρόβλεψη αυτή, μπορεί παράλληλα να ενισχυθεί και η πρόληψη και η προφύλαξη του φυσικού περιβάλλοντος και έτσι να πραγματοποιηθεί εν τέλει, ένα καλύτερο επίπεδο προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος το οποίο θα είναι μάλιστα πιο αποτελεσματικό (Γ. Σιούτη, 2003).

3. Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»

3.1 Η αρχής και η ιστορική της διαδρομή

Ενώ η αρχή της προλήψεως αποβλέπει στην απευθείας προστασία του περιβάλλοντος, η περιβαλλοντική αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» ενεργοποιείται στο επόμενο στάδιο, όταν δηλαδή έχει ήδη συντελεσθεί κάποια προσβολή στο περιβάλλον και βάσει αυτής της αρχής, την αποκατάσταση του πλέον καλείται να πραγματοποιήσει αυτός που επιβάρυνε το φυσικό περιβάλλον και όχι η ολότητα. Έτσι, καλείται να αναλάβει είτε το κόστος εξουδετέρωσης της προσβολής είτε ακόμα το κόστος για μελλοντική αποφυγή της επιβαρύνσεως, είτε τέλος καλείται να καταβάλλει αντισταθμιστικά ποσά για την βλάβη που προξένησε.

Προβληματισμός όμως δημιουργείται, όταν δεν υπάρχει ένας ρυπαίνων, αλλά μια σειρά από ομάδες προσώπων (φυσικών και νομικών) τα οποία ρυπαίνουν, συμπεριφορά που τυποποιείται χαρακτηριστικά στην περίπτωση των παραγωγών και των καταναλωτών ενός προϊόντος, όπου και οι τελευταίοι συχνά βαρύνονται με ευθύνες για τη ρύπανση του περιβάλλοντος χώρου. Σε μια τέτοια λοιπόν περίπτωση, η δυσκολία έγκειται στον εντοπισμό του σημείου εκείνου της «αλυσίδας» των ρυπαντών όπου θα πρέπει να γίνει πρακτικά η επιμέτρηση της καταψηφιζόμενης δαπάνης, όπως ορίζει η αρχή του ρυπαίνοντος (Θ. Παναγόπουλος, 1997). Ωστόσο, σύμφωνα με την αρχή και παρά την όποια προβληματική μπορεί να παρουσιαστεί, είναι απολύτως σαφές ότι το κόστος αυτό για την περιβαλλοντική αποκατάσταση, δε θα πρέπει να βαρύνει κάθε αμέτοχο τρίτο, αλλά ούτε και το σύνολο των φορολογουμένων, αλλά όσους σχετίζονται άμεσα, με την προκείμενη κάθε φορά περιβαλλοντική ζημία.

Η παρθενική διατύπωση της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» έγινε για φορά το 1972 σε Σύσταση του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), έχοντας όμως αμιγώς μορφή οικονομικού κανόνα. Πιο συγκεκριμένα όριζε ότι «ο ρυπαίνων βαρύνεται με τα έξοδα για την υλοποίηση των μέτρων που

αποφασίζουν οι δημόσιες αρχές, για να διασφαλισθεί η διατήρηση του περιβάλλοντος σε αποδεκτή κατάσταση». Διαπιστώνεται λοιπόν, ότι μέλημα της αρχής ήταν να μετακυλύεται το κόστος των περιβαλλοντικών μέτρων στο κόστος των ίδιων των αγαθών και των υπηρεσιών που λογίζονταν ως ρυπογόνες για το φυσικό περιβάλλον, τόσο κατά την παραγωγή τους όσο και κατά την κατανάλωσή τους.

Στη συνέχεια ο ίδιος αυτός κανόνας ενσωματώθηκε το 1992 στη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον και την ανάπτυξη και τη Διακήρυξη του Ρίο και πιο ειδικά στην 16^η αρχή της, η οποία όριζε ότι «ο ρυπαίνων βαρύνεται καταρχήν με το κόστος της ρύπανσης λαμβανομένου υπόψη του δημοσίου συμφέροντος και χωρίς να στρεβλώνεται το διεθνές εμπόριο και οι διεθνείς επενδύσεις». Ωστόσο, ενώ η Σύσταση του ΟΟΣΑ αποβλέπει στη διαφύλαξη των κανόνων της ελεύθερης αγοράς, η Σύσταση του Ρίο, διαπνεόμενη από το ιδανικό της αρτιότερης προστασίας του περιβάλλοντος, εισάγει εξαιρέσεις στον κανόνα της επιβολής των εξόδων της περιβαλλοντικής αποκατάστασης, αποκλειστικά και μόνο στο ρυπαίνοντα.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση εισάγει με τη σειρά της την αρχή του ρυπαίνοντα για πρώτη φορά στη Σύσταση 75/436 του Συμβουλίου, στις 3 Μαρτίου 1975, περί καταλογισμού του κόστους και παρέμβασης των δημόσιων αρχών στον τομέα του περιβάλλοντος, δίνοντας τον ακόλουθο ορισμό: «Φυσικά ή νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, που είναι υπεύθυνα για πρόκληση μόλυνσης, οφείλουν να αναλαμβάνουν τα έξοδα των μέτρων εκείνων που είναι απαραίτητα για την εξάλειψη της μόλυνσης ή για τον περιορισμό της, σε συμμόρφωση προς τις προδιαγραφές ή τις αντίστοιχες ρυθμίσεις, οι οποίες καθιερώνουν ποιοτικούς στόχους, ή ελλείπει αυτών σε συμμόρφωση προς τις προδιαγραφές ή αντίστοιχα μέτρα που τίθενται από τις δημόσιες αρχές». Στόχος λοιπόν του εν λόγω κανόνα, είναι να πιέσει τους επιχειρηματίες και κάθε εν δυνάμει ρυπαίνοντα να μειώσουν τα επίπεδα της ρύπανσης από τη δική τους δραστηριότητα, επιδεικνύοντας στο εξής μεγαλύτερη επιμέλεια σε κάθε δραστηριότητα τους που ενδέχεται να ζημιώσει το περιβάλλον. Την ίδια στιγμή, ο κανόνας ενθαρρύνει τους ιθύνοντες να αναζητήσουν νέες «καθαρές τεχνολογίες», να δημιουργούν προϊόντα λιγότερο ρυπογόνα, όπως και να χρησιμοποιούν με σύνεση το φυσικό περιβάλλον και τους φυσικούς πόρους (Ι. Καρακώστας, 2006).

Σήμερα πλέον η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τυποποιείται στο άρθρο 191 παρ.2 της Συνθήκης της Λισαβόνας (ΣΛΕΕ) – πρώην άρθρο 174 ΣΕΚ- και είναι στενά συνδεδεμένη με όλες άλλες αρχές της παραγράφου, αλλά πρωτίστως με τις αρχές της πρόληψης, της προφύλαξης και της επανόρθωσης. Έρεισμα του εν λόγω κανόνα δικαίου που τυποποιεί την αρχή του ρυπαίνοντα, είναι η γενικώς αποδεκτή συνειδητοποίηση, ότι η ευθύνη θα πρέπει να βαρύνει το μέρος εκείνο που είναι υπεύθυνο για τη δραστηριότητα, η οποία ενέχει κινδύνους περιβαλλοντικής ζημίας. Κατά συνέπεια, όταν κάποια δραστηριότητα προκαλεί πράγματι περιβαλλοντικές ζημίες, ο φορέας εκμετάλλευσης της δραστηριότητας αυτής, που αποτελεί εν τοις πράγμασι τον ρυπαίνοντα, οφείλει να πληρώσει το κόστος της επανόρθωσης.

Στο πλαίσιο λοιπόν ότι, η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη χάραξη της Κοινοτικής περιβαλλοντικής πολιτικής και με βάσει το γεγονός ότι αποτελεί αποτρεπτικό παράγοντα στις περιπτώσεις παραβίασης των περιβαλλοντικών κανόνων της Ένωσης, σχεδιάστηκε και κινήθηκε το έκτο πρόγραμμα δράσης για το περιβάλλον της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το διάστημα από το 2001-2010 «Περιβάλλον 2010» (Κ. Χατζηγιαννάκης, 2005). Στόχος του Συμβουλίου των Υπουργών της ΕΕ και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου είναι να προαχθεί η ενσωμάτωση όλων των περιβαλλοντικών πτυχών σε κάθε κοινοτική πολιτική, με απώτερο στόχο την αειφόρο ανάπτυξη σε όλη την επικράτεια. Το δεκαετές αυτό πρόγραμμα στηρίζεται στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» και στις αρχές της προφύλαξης, της πρόληψης και της αντιμετώπισης της ρύπανσης στην πηγή. Ταυτόχρονα, η Ένωση ενθαρρύνει, μέσω του προγράμματος δράσης για το περιβάλλον, την ευρύτερη εφαρμογή των κοινοτικών συστημάτων οικολογικής διαχείρισης και ελέγχου και την παροχή ειδικής βοήθειας στις μικρές και μεσαίες επιχειρήσεις, προκειμένου να προσαρμοστούν στις ολοένα αυξανόμενες περιβαλλοντικές απαιτήσεις (Ι. Καρακώστας, 2006).

3.2 Η οικονομική φύση της αρχής

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι, η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» προέρχεται από την οικονομική επιστήμη και προσεγγίζει κατά τρόπο τέτοιο την περιβαλλοντική πολιτική, όπου ο ρυπαίνων αναγκάζεται να καταβάλει το «εξωτερικό κόστος» της ρύπανσης που προκαλεί. Αυτό σημαίνει βάσει της κλασικής οικονομικής θεωρίας των εξωτερικών οικονομιών, ότι υπάρχει απώλεια ευημερίας λόγω της επιβεβλημένης προστασίας του περιβάλλοντος, χωρίς φυσικά να καταβάλλεται σχετική αποζημίωση, στον παράγοντα που ζημιώνεται. Πρακτικά, αυτό συνήθως πραγματώνεται μέσα από ένα σύστημα φορολογίας, όπου ο ρυπαίνων καταβάλλει το εξωτερικό κόστος υπό τη μορφή φόρων. Έτσι λοιπόν σήμερα, στις περισσότερες χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, η περιβαλλοντική πολιτική που εφαρμόζεται βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Επιπλέον, εξαιτίας των εξωτερικών οικονομιών- επιδράσεων παρατηρείται διαστρέβλωση στην άριστη κατανομή των φυσικών πόρων κατά την παραγωγή των αγαθών, με αποτέλεσμα να παράγονται ποσότητες αγαθών διαφορετικές από τα κοινωνικά άριστα μεγέθη, τα οποία θα μπορούσαν να παραχθούν, αν δεν υπήρχαν τα εξωτερικά αυτά κόστη. Επομένως η ύπαρξη των εξωτερικών οικονομιών, παρεμποδίζει τη μεγιστοποίηση της κοινωνικής ευημερίας και η μόνη λύση για την βελτίωση της κατάστασης αυτής φαίνεται να είναι η προσαρμογή της παραγωγής στα κοινωνικά άριστα επίπεδα, μέσω της εξάλειψης των αρνητικών εξωτερικών οικονομιών και με την εφαρμογή κατάλληλου φορολογικού συστήματος. Ένα τέτοιο σύστημα φορολόγησης, θα πρέπει να εξαναγκάζει την επιχείρηση να «εσωτερικοποιήσει» το εξωτερικό κόστος, δηλαδή να καταβάλλει η επιχείρηση το κόστος αυτό, ως μία μορφή κόστους παραγωγής. Η φορολογία, με άλλα λόγια, είναι μία μορφή, η οποία αναγκάζει τις επιχειρήσεις να εσωτερικοποιήσουν το εξωτερικό κόστος που προκαλούν καταβάλλοντας το αντίστοιχο ποσό στο κράτος (Κ. Μπίθας, 2006).

Ακόμη, η τιμή αγοράς του προϊόντος, βάσει της παραπάνω αυτής θεωρίας, μπορεί να χρησιμοποιηθεί και για φιλοπεριβαλλοντικούς σκοπούς. Πρόβλημα δημιουργείται, όταν οι επιχειρήσεις χρησιμοποιούν τους φυσικούς πόρους δημιουργώντας συνήθως κοινωνικά κόστη, όπως για παράδειγμα το κόστος που θα

πρέπει να δαπανηθεί για τη θεραπεία ασθενειών που έχουν προκληθεί από τη ρύπανση, το οποίο δε βαρύνει ασφαλώς την επιχείρηση, αλλά διάφορους τρίτους. Έτσι λοιπόν, η τιμή δεν αντανακλά παρά μόνο τη μισή οικονομική αλήθεια και σε καμία βέβαια περίπτωση την «οικολογική» αλήθεια. Αυτό το είδος του εξωτερικού κόστους θα πρέπει επομένως να εσωτερικευθεί, να ενσωματωθεί δηλαδή στην τιμή του προϊόντος με απώτερο στόχο να εξαναγκαστούν οι παραγωγοί να χρησιμοποιούν καθαρές και αντιρρυπαντικές μεθόδους και τεχνολογίες.

Παρατηρείται επομένως ότι, η αρχή του ρυπαίνοντα στηρίζεται και στην ιδέα της δικαιοσύνης που διέπει το δίκαιο δημοσίας τάξεως, όπου οι βλάβες σε ένα έννομο αγαθό πρέπει να αποκαθίστανται από αυτόν που τις προκαλεί. Επομένως, η αρχή δεν έχει σαν στόχο να επιβάλλει απλά μια οικονομική κύρωση στο ρυπαίνοντα, ούτε αποτελεί ένα μέσο καταλογισμού του κόστους στον ρυπαίνοντα. Αντιθέτως, επιδιώκει να καταδείξει την έννοια της ευθύνης που έχει ο ρυπαίνοντας και γενικότερα κάθε πολίτης για να διαφυλάξει το περιβάλλον, όπως επίσης και την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ του ρυπαίνοντα και της προκαλούμενης βλάβης. Επίσης, θέλει να υπερτονίσει, το γεγονός ότι το περιβάλλον δεν είναι ένα δωρεάν προσφερόμενο αγαθό στους πολίτες, το οποίο ο καθένας μπορεί να σπαταλά ελεύθερα και χωρίς καμία συνέπεια και επίπτωση (Ε. Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008).

3.3 Το κοινοτικό σύστημα περιβαλλοντικής ευθύνης – Πράσινη και Λευκή Βίβλος

Στο πνεύμα της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», ο κοινοτικός νομοθέτης εκδίδει αρχικά την Πράσινη Βίβλο το 1993 για την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας και μετέπειτα, το 2000, τη Λευκή Βίβλο για την περιβαλλοντική ευθύνη.

Βασικός στόχος του κοινοτικού νομοθέτη με τη δημιουργία των δύο αυτών κειμένων είναι ένα καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης που θα εφαρμόζει την εν λόγω αρχή. Με τα συγκεκριμένα νομοθετήματα επιδιώκεται να καλύπτονται οι ζημίες τόσο σε πρόσωπα, αγαθά και χώρους που υπέστησαν ρύπανση όσο και οι ζημίες στην

ίδια τη φύση, δηλαδή στους φυσικούς της πόρους και στη βιοποικιλότητα, ιδίως των προστατευόμενων περιοχών που εντάσσονται στο δίκτυο Natura 2000. Ακόμα, η περιβαλλοντική ευθύνη όπως περιγράφεται εδώ, υποχρεώνει αυτόν που προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία να πληρώσει προκειμένου να επανορθώσει τη ζημία που προκάλεσε. Για να είναι όμως αποτελεσματικό κάτι τέτοιο, θα πρέπει να μπορεί να εντοπιστεί ο ρυπαίνων, να μπορεί να διαγνωσθεί το μέγεθος της ζημίας και να μπορεί να αποδειχτεί αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας που προκλήθηκε και της δραστηριότητας του ρυπαίνοντα. Έτσι λοιπόν, αναμένεται ότι η θέσπιση ενός κοινοτικού καθεστώτος περιβαλλοντικής ευθύνης θα καλύπτει κάθε δραστηριότητα, η οποία συνιστά περιβαλλοντικό κίνδυνο και καλύπτεται από το κοινοτικό δίκαιο.

Η Πράσινη βίβλος, λοιπόν, προβλέπει αντικειμενική ευθύνη για τις περιβαλλοντικές ζημίες. Με τη θέσπιση της αντικειμενικής ευθύνης δεν είναι αναγκαία η απόδειξη της υπαιτιότητας του προσώπου που προκάλεσε τη ζημία, αλλά αρκεί η απόδειξη του γεγονότος, ότι μια πράξη ή παράλειψη του προσώπου, προκάλεσε τη ζημία. Επομένως, κατ' αυτόν τον τρόπο ενισχύονται τα επίπεδα πρόληψης και προφύλαξης και επομένως να ενδυναμώνεται η αποτελεσματικότερη προστασία των στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος (Γ. Σιούτη, 2003).

Η Πράσινη Βίβλος, αποτέλεσε ουσιαστικά, μια ανακοίνωση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο, το Κοινοβούλιο και την Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή της Κοινότητας που ως στόχο είχε την εξεύρεση λύσεων για την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών αλλά και την αποτροπή ζημιών στο μέλλον. Πρόκειται για έναν κώδικα γενικών αρχών και κατευθύνσεων, χωρίς έννομες συνέπειες, με βασική του αρχή ότι ο ρυπαίνων πρέπει να πληρώνει τις ζημίες που προκαλεί.

Με τη Λευκή Βίβλο, η Ένωση θέτει ως βασικό της στόχο, να διερευνήσει και να αποσαφηνίσει, τον τρόπο εκείνο με τον οποίο θα μπορέσει να διαμορφώσει ένα Κοινοτικό πλαίσιο για την περιβαλλοντική ευθύνη που θα θέτει σε πρακτική εφαρμογή πλέον την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Διερευνώνται λοιπόν, οι τρόποι εκείνοι με τους οποίους μπορεί να διαμορφωθεί ένα κοινοτικό καθεστώς για την περιβαλλοντική ευθύνη. Η Επιτροπή, αφού εξέτασε διάφορες επιλογές κοινοτικής δράσης, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι, η καταλληλότερη επιλογή για την Ένωση είναι μια Οδηγία-πλαίσιο για την περιβαλλοντική ευθύνη, η οποία θα θεσπίζει αντικειμενική ευθύνη (όπως ορίζεται και στην Πράσινη Βίβλο), σχετικά με τις ζημίες

στην υγεία και στην ιδιοκτησία, καθώς και στις περιβαλλοντικές ζημιές από επικίνδυνες δραστηριότητες, όπως αυτές ορίζονται από το κοινοτικό δίκαιο. Ωστόσο, κατ' εξαίρεση, το κράτος θα θεωρείται υπεύθυνο για την αποκατάσταση των ζημιών που σχετίζονται με τη βιοποικιλότητα και οι οποίες θα πρέπει να έχουν προκληθεί από μη επικίνδυνη δραστηριότητα, καθώς στην περίπτωση αυτή, ισχύει η υποκειμενική ευθύνη, όπου, όπως είναι φυσικό, δεν είναι δυνατόν να αποδειχτεί η υπαιτιότητα ενός προσώπου συγκεκριμένα.

Έτσι, με τη Λευκή Βίβλο, δόθηκε απάντηση πάγιο αίτημα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου να θεσπιστεί σχετική νομοθεσία για την περιβαλλοντική ευθύνη. Η Λευκή Βίβλος οριοθετεί τη δομή ενός μελλοντικού καθεστώτος περιβαλλοντικής ευθύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αποσκοπώντας στην εφαρμογή της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» και έτσι περιγράφει στο σώμα της τα βασικά απαιτούμενα στοιχεία, ώστε το καθεστώς αυτό να είναι αποτελεσματικό και εφαρμόσιμο στην πράξη.

Ακόμα, σύμφωνα και με όσα ισχύουν σε όλα σχεδόν τα εθνικά νομικά πλαίσια περιβαλλοντικής ευθύνης, το κοινοτικό καθεστώς θα πρέπει να βασίζεται στην ευθύνη, υπό την αυστηρή του όρου έννοια, στις περιπτώσεις εκείνες όπου οι ζημιές προκαλούνται από επικίνδυνες δραστηριότητες, με εξαίρεση όμως τη ζημία που προκαλείται στη βιοποικιλότητα των περιοχών που προστατεύονται βάσει του δικτύου Natura 2000, όπου προκύπτει ευθύνη για ζημιές που προκλήθηκαν και από μη επικίνδυνες δραστηριότητες. Η σχετική ευθύνη για τη ζημία που προκλήθηκε στο περιβάλλον, θα πρέπει να βαρύνει τον παράγοντα εκείνο που δραστηριοποιείται κατά τρόπο τέτοιο, ώστε τελικά να ζημιώνεται το φυσικό περιβάλλον. Όταν η δραστηριότητα ασκείται από εταιρεία με τη μορφή νομικού προσώπου, την ευθύνη θα φέρει το νομικό πρόσωπο και όχι τα πρόσωπα που ασκούν τη διοίκηση του ή άλλοι υπάλληλοι που ενδεχομένως εμπλέκονται στην δραστηριότητα, όπως επίσης δε θα φέρουν ουδεμία ευθύνη οι δανειστές που δεν ασκούν επιχειρησιακό έλεγχο. Σε περίπτωση που θα προκύψουν περιβαλλοντικές ζημιές, η αποζημίωση που θα καταβληθεί από τον ρυπαίνοντα θα δαπανάται για την αποτελεσματική αποκατάσταση της ζημιάς.

Τα κύρια χαρακτηριστικά του κοινοτικού καθεστώτος της περιβαλλοντικής ευθύνης, όπως αυτά περιγράφονται στις διατάξεις της Λευκής Βίβλου, είναι αφενός η

μη αναδρομική ισχύς των κοινοτικών περιβαλλοντικών νομοθετημάτων και αφετέρου το στοιχείο ότι περικλείει τις περιβαλλοντικές ζημιές (ρύπανση χώρων και ζημιές στη βιοποικιλότητα) και τις παραδοσιακές ζημιές (ζημιές στην υγεία και την ιδιοκτησία). Το πεδίο εφαρμογής της Βίβλου, είναι ένα κλειστό πεδίο, το οποίο θα πρέπει μάλιστα, όπως ορίζεται, να επικαλύπτεται και από τη σχετική περιβαλλοντική νομοθεσία της Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα λοιπόν, οι μολυσμένες περιοχές και οι παραδοσιακές ζημιές θα καλύπτονται από το εν λόγω νομοθέτημα και τις διατάξεις του, μόνον εφόσον αυτές έχουν προκληθεί από κάποια επικίνδυνη δραστηριότητα που έχει ρυθμιστεί κοινοτικά, ενώ ζημιές σχετικές με τη βιοποικιλότητα, θα καλύπτονται μόνον όπου αυτή προστατεύεται με βάση το δίκτυο Natura 2000. Παραδείγματα κοινοτικής νομοθεσίας σχετικής με επικίνδυνες δραστηριότητες είναι: η νομοθεσία που ρυθμίζει τα όρια απορρίψεων ή εκπομπών επικίνδυνων ουσιών στο νερό ή στην ατμόσφαιρα, η νομοθεσία με στόχο την πρόληψη και τον έλεγχο των κινδύνων από δυστυχήματα και ρύπανση, η νομοθεσία σχετικά με τις επικίνδυνες ουσίες και παρασκευάσματα προκειμένου να προστατευθεί το περιβάλλον, η νομοθεσία στον τομέα διαχείρισης αποβλήτων, η νομοθεσία στον τομέα των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών και της μεταφοράς των εμπορευμάτων.

Η αντικειμενική ευθύνη που προτείνει η Λευκή Βίβλος, περιορίζεται αυστηρά στις ζημιές που προκαλούνται από επικίνδυνες δραστηριότητες, ενώ εισάγεται η έννοια της υποκειμενικής ευθύνης για τις ζημιές στη βιοποικιλότητα, οι οποίες προκλήθηκαν λόγω παραλείψεων, από μη επικίνδυνες δραστηριότητες. Επίσης, θα πρέπει να υπάρχουν κοινά αποδεκτές θέσεις υπεράσπισης κι ορισμένες νομότυπες αιτιάσεις για τους κατηγορούμενους. Τέλος, ως υπεύθυνο μέρος εν προκειμένω, αναγνωρίζεται ο παράγων ο οποίος ελέγχει τη ζημιογόνα δράση.

Ωστόσο, μέσα στο κείμενο της Βίβλου εισάγονται και λόγοι απαλλαγής από την σχετική αντικειμενική ή υποκειμενική ευθύνη του παράγοντα που προκάλεσε τη ζημία, οι οποίοι είναι η ανωτέρα βία, το συντρέχον πταίσμα του ενάγοντος στην πρόκληση ζημίας ή η συναίνεσή του και η επέμβαση τρίτου μέρους. Από την άλλη πλευρά, επειδή στις περιβαλλοντικές διαφορές είναι πολύ πιθανό να είναι δύσκολο για τον ενάγοντα να αποδείξει την αιτιώδη συνάφεια μεταξύ της δραστηριότητας του εναγομένου και της ζημίας, προτείνεται μια ελάφρυνση όσον αφορά το βάρος της απόδειξης, σε σχέση με τον αιτιώδη αυτό σύνδεσμο ή την υπαιτιότητα του εναγομένου, όπου αυτή απαιτείται, υπέρ του ενάγοντος.

Πέρα από τα παραπάνω, η Βίβλος ορίζει ότι, θα πρέπει να τεθούν κριτήρια για την αντιμετώπιση και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών και για την αξιολόγηση των ζημιών στη βιοποικιλότητα, όπως επίσης, θα πρέπει να υπάρχει υποχρέωση χρησιμοποίησης των αποζημιώσεων που καταβάλλει ο ρυπαίνων, για την αποκατάσταση του περιβάλλοντος, στην πρότερη κατάστασή του.

Στο τέλος της Λευκής Βίβλου, η Επιτροπή καταλήγει ότι μια κοινοτική Οδηγία-πλαίσιο για την περιβαλλοντική ευθύνη, αποτελεί την ενδεδειγμένη μέθοδο, μέσω της οποίας θα παρέχεται ένας πιο αποτελεσματικός τρόπος εφαρμογής των περιβαλλοντικών αρχών της Συνθήκης ΕΚ και ειδικότερα δε της αρχής ο «ρυπαίνων πληρώνει» (http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/el/com/2000/com2000_0066el01.pdf).

Με τη Λευκή Βίβλο, ο κοινοτικός νομοθέτης θέλησε να εισάγει, αφενός την αναγνώριση των συστημάτων του ιδιωτικού δικαίου των κρατών μελών ως αποτελεσματικών μηχανισμών για την αποκατάσταση της παραδοσιακής ζημίας (ζημίες στην υγεία και στην ιδιοκτησία) και αφετέρου την καθιέρωση του συστήματος του διοικητικού δικαίου ως μηχανισμού πρόληψης και αποκατάστασης της ζημίας στη βιοποικιλότητα, στο έδαφος και στα ύδατα. Ωστόσο, η φιλοδοξία αυτή της Ένωσης δεν βρήκε ανταπόκριση στα κράτη-μέλη, καθώς υπήρξε έντονη η αντίδρασή τους στην εισαγωγή διατάξεων που άπτονταν του αστικού δικαίου και ιδίως των αστικολόγων τους, οι οποίοι διέβλεπαν κατά αυτόν τον τρόπο, μια αποσταθεροποίηση των εθνικών αστικών δικαίων, που αναπτύχθηκαν επί πολλές δεκαετίες μέσω της νομολογίας και της θεωρίας, σε σχέση με την αντιμετώπιση των ζημιών στην υγεία και στην ιδιοκτησία. Αποτέλεσμα αυτού, υπήρξε ο περιορισμός της προτεινόμενης Οδηγίας από τη Λευκή Βίβλο, μόνο στο κομμάτι της διοικητικής ευθύνης για την αντιμετώπιση της περιβαλλοντικής ζημίας (Γ. Μπάλιας, 2010).

Άλλο στοιχείο που εισάγει η Λευκή Βίβλος, είναι η έννοια της περιβαλλοντικής ασφάλισης, στοιχείο πολύ σημαντικό για να επιτευχθούν οι στόχοι ενός συστήματος περιβαλλοντικής ευθύνης, όπως αυτό που θέλει να εφαρμόσει η Βίβλος. Έτσι, με την έννοια της ασφάλισης επιτυγχάνεται περιορισμός του περιβαλλοντικού κινδύνου στον οποίο εκτίθενται οι εταιρίες, αποθαρρύνοντας έτσι τους επιχειρηματίες να προσφύγουν σε ανορθόδοξες πρακτικές παράκαμψης της ευθύνης τους. Την ίδια στιγμή η θέσπιση της περιβαλλοντικής ασφάλισης ενισχύει την αρχή της πρόληψης καθώς, μια εταιρία, προκειμένου να συνάψει ασφαλιστήριο

συμβόλαιο θα υποχρεωθεί να υποβληθεί σε περιβαλλοντικό έλεγχο υποχρεώνοντάς την κατά αυτόν τον τρόπο να υιοθετήσει ένα αποτελεσματικότερο σύστημα διαχείρισης του περιβαλλοντικού κινδύνου.

Ωστόσο, οι τρόποι ασφάλισης κατά των περιβαλλοντικών κινδύνων αλλά και των ζημιών κατά των φυσικών πόρων ακολουθούν μια διαρκώς εξελισσόμενη πορεία, εφόσον η πρόβλεψη του ύψους της ευθύνης εξακολουθεί και παραμένει δύσκολη, από τη στιγμή που δεν υπάρχει ένας ευρέως αποδεκτός τρόπος διάγνωσης της περιβαλλοντικής ζημίας. Ωστόσο, η δυνατότητα κάλυψης των ενδεχόμενων περιβαλλοντικών κινδύνων που μπορούν να δημιουργηθούν ανά πάσα στιγμή στην παραγωγική διαδικασία, κρίνεται ως απαραίτητη, ούτως ώστε να δημιουργηθεί μια χρηματοοικονομική ασφάλεια, εδραιώνοντας έτσι, σε μεγάλο βαθμό, ένα κλίμα ασφάλειας δικαίου και διαφάνειας, μέσω αυτού του καθεστώτος ευθύνης (Γ. Σιούτη, 2003).

3.4 Η σύμβαση του Lugano

Με πρωτοβουλία του Συμβουλίου της Ευρώπης, υπογράφηκε στο Lugano στις 22 Ιουνίου 1993 από τη Σύνοδο Υπουργών Δικαιοσύνης, η Διεθνής Σύμβαση που προβλέπει αστική ευθύνη για ζημίες από επικίνδυνες για το περιβάλλον δραστηριότητες. Με τη σύμβαση αυτή ο κοινοτικός νομοθέτης προέβλεψε ευθύνη τόσο για τις παραδοσιακές ζημίες (θάνατος, σωματική βλάβη και περιουσιακή ζημία), όσο και γνήσια αντικειμενική ευθύνη του φορέα οποιασδήποτε δραστηριότητας, η οποία θα είναι επικίνδυνη για το περιβάλλον (οικολογική ζημία). Ως επικίνδυνες δραστηριότητες θεωρούνται οι κατ' επάγγελμα ασκούμενες, κατά τη διενέργεια των οποίων χρησιμοποιούνται επικίνδυνες ουσίες, γενετικά μεταλλασσόμενοι οργανισμοί και μικροοργανισμοί, ακόμα δε και σε δραστηριότητες που στοχεύουν στην προστασία του περιβάλλοντος, όπως είναι η λειτουργία εγκαταστάσεων για την ανακύκλωση, την καύση, και γενικότερα τη διαχείριση των απορριμμάτων ή η λειτουργία χώρων μόνιμης εναπόθεσης απορριμμάτων (Γ. Σιούτη, 2003).

3.5 Η προβληματική της αρχή

Βέβαια στην πράξη, η οικονομική αποτίμηση του κόστους της αντιπεριβαλλοντικής συμπεριφοράς του ρυπαίνοντα, την οποία και επιδιώκει η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», παρουσιάζει σημαντικές δυσκολίες στην εφαρμογή της και δεν είναι άμοιρη αμφισβητήσεων. Έτσι, σύμφωνα με τη διεθνή πρακτική, ο υπαίτιος ρυπαίνοντας που καλείται να πληρώσει το κόστος της περιβαλλοντικής επανόρθωσης, είναι συνήθως ο παραγωγός του, παραβλέποντας το γεγονός ότι ο περιβαλλοντικός κίνδυνος προέρχεται από τους καταναλωτές. Και ναι μεν μπορεί το οικονομικό βάρος της αποκατάστασης της ρύπανσης να μετατοπίζεται στους καταναλωτές μέσω του επαναπροσδιορισμού της τιμής του προϊόντος, αλλά από την άλλη πλευρά, καταλήγει ο ρυπαίνων καταναλωτής να είναι πιο ευνοημένος σε σχέση με τον ευσυνείδητο καταναλωτή που φροντίζει για το περιβάλλον .

Επίσης, συχνά παρατηρείται ότι είναι ανέφικτο να εντοπιστεί ο ρυπαίνοντας στις περιπτώσεις που υπάρχει το φαινόμενο της «αλυσιδωτής» ή «σφωρευτικής» ρύπανσης, στις περιπτώσεις δηλαδή που η προσβολή του περιβάλλοντος συντελέστηκε από κοινού ή διαδοχικά από πολλά φυσικά και νομικά πρόσωπα.

Μεγάλο θέμα γεννάται ακόμη, γύρω από το ζήτημα του τι είναι αυτό που θα κληθεί τελικώς ο ρυπαίνων να πληρώσει, αν δηλαδή πρόκειται για παρούσες ή μελλοντικές ζημίες, που συντελέστηκαν ή που πιθανολογούνται, με ευθεία ή αντανακλαστικά αποτελέσματα, αρνητικές προεκτάσεις και επιπτώσεις. Ωστόσο, διαβάζοντας την οδηγία και μένοντας στη γραμματική διατύπωση της, δεν μπορεί κανείς να συνάγει αναμφίβολα ποια είναι τα όρια μεταξύ των επιμέρους ζημιών που οφείλει να επανορθώσει ο ρυπαίνοντας και ποιες είναι οι ζημίες εκείνες που δεν εντάσσονται στο πεδίο ευθύνης τους. Ακόμα στα έξοδα αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας, θα πρέπει κανείς να συνυπολογίσει τη δικαστική δαπάνη ή άλλα έξοδα της διοικητικής μηχανής, ενέργεια όμως αρκετά δύσκολη και επίπονη να την προσδιορίσει κανείς. Για τον προσδιορισμό ωστόσο όλου αυτού του κόστους της ζημίας, χρήσιμο είναι να εφαρμοστεί η μέθοδος καθορισμού της αποζημιωτικής ευθύνης σύμφωνα με το δίκαιο των αδικοπραξιών (Ι. Καρακώστας, 2006).

Ωστόσο, ο σημαντικότερο και ο πιο ουσιαστικός προβληματισμός που διατυπώνεται σε σχέση με την αρχή, είναι ο φόβος να μην καταλήξει η αρχή να

σημαίνει ότι ο ρυπαίνων, εφόσον πληρώνει, μπορεί να ρυπαίνει. Με άλλα λόγια δε θα πρέπει σε καμία περίπτωση να δημιουργηθεί η πεποίθηση ότι υπάρχει βάσει της αρχής, το δικαίωμα στη ρύπανση.

Ωστόσο, ο φόβος αυτός έχει επαληθευτεί δυστυχώς, με το φαινόμενο εμπορίας αδειών εκπομπής αερίων στην περίπτωση του φαινομένου του θερμοκηπίου. «Η Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΕ) θεσπίζει σύστημα εμπορίας των δικαιωμάτων εκπομπής αερίων θερμοκηπίου για να επιτευχθεί η μείωσή τους στην Κοινότητα με οικονομικά αποδοτικό τρόπο. Με τη βοήθεια του συστήματος αυτού, η Κοινότητα και τα κράτη μέλη της επιδιώκουν την εκ μέρους τους τήρηση των οικείων υποχρεώσεων περιορισμού των εκπομπών αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου, τις οποίες ανέλαβαν στο πλαίσιο του Πρωτοκόλλου του Κιότο. Οι εγκαταστάσεις που δραστηριοποιούνται στους τομείς της ενέργειας, της παραγωγής και μεταποίησης των σιδηρούχων μεταλλευμάτων, της εξορυκτικής βιομηχανίας και της παραγωγής χαρτιού και χαρτονιού υπόκεινται υποχρεωτικά στο εν λόγω σύστημα ανταλλαγής δικαιωμάτων» (http://europa.eu/legislation_summaries/energy/european_energy_policy/l28012_el.htm). Κατά αυτόν τον τρόπο γίνεται όμως φανερό, ότι το περιβάλλον καθίσταται ένα προϊόν αγοραίο, ένα είδος δηλαδή ανταλλάξιμο που καταλήγει να είναι ένα έννομο αγαθό σχετικής προστασίας (Ε. Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008). Για την εν λόγω Οδηγία, θα πρέπει μάλιστα να σημειωθεί ότι, είναι εμφανής η επιρροή του Κοινοτικού νομοθέτη από τον εθνικό νομοθέτη των Ηνωμένων Πολιτειών, ο οποίος χρησιμοποιώντας την αρχή του ρυπαίνοντα, δημιουργεί ένα σύστημα όπου ο επιχειρηματίας μπορεί να «αγοράσει» το δικαίωμα να ρυπαίνει το περιβάλλον. Έτσι, πολλοί θεωρητικοί, έχουν σημειώσει ότι, εξετάζοντας την αρχή από τελεολογική σκοπιά, υπερτονίζεται η οικονομική διάσταση της βλάβης στο οικοσύστημα, μετατρέποντας τη ζημία αυτή σε ένα οικονομικά αποτιμητό δικαίωμα, το οποίο μπορεί κανείς να αγοράσει εφόσον καταβάλλει το αντίστοιχο τίμημα. Παρά ταύτα όμως και μελετώντας πιο ψύχραιμα την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», πρέπει να υπογραμμιστεί και να γίνει δεκτό, ότι η αρχή αυτή εντάχθηκε στην έννομη τάξη της Ένωσης ως αμιγώς περιβαλλοντική αρχή και δε θα πρέπει να γίνει εφιαλτήριο για ακρότητες του προαναφερθέντος είδους.

3.6 Η αρχή της ανάληψης του κόστους από το κοινωνικό σύνολο

Η αρχή της ανάληψης του κόστους από το κοινωνικό σύνολο, αποτελεί το αντίπαλο δέος της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει» και μεταφράζεται ως την υποχρέωση καταβολής του κόστους της περιβαλλοντικής ζημίας από τον κρατικό προϋπολογισμό, μέσω του φορολογικού συστήματος της χώρας. Η αρχή αυτή εκφράζεται οικονομικά με τη χορήγηση δανείων για περιβαλλοντικούς σκοπούς και επιδοτήσεων ή μέσω των φοροαπαλλαγών και των φοροελαφρύνσεων. Ωστόσο, η αρχή αυτή εισάγει απλώς εξαιρέσεις από την αρχή του ρυπαίνοντα, αιτιολογημένα κάθε φορά, καθώς δεν πρόκειται για μια καταλογιστική αρχή, αλλά για μια αρχή που επιθυμεί να τονίσει τη συλλογική ευθύνη για τη προστασία του περιβάλλοντος (Ε. Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008).

4. Η Οδηγία 2004/35/EK για την περιβαλλοντική ευθύνη

4.1 Εισαγωγικά για την Οδηγία

Στην Κοινότητα υπάρχουν πολυάριθμες περιοχές που έχουν υποστεί περιβαλλοντικές ζημίες, με αποτέλεσμα να δημιουργείται κίνδυνος για τη δημόσια υγεία, ενώ παράλληλα παρατηρείται σημαντική μείωση στη βιοποικιλότητα, η οποία μάλιστα ακολουθεί ανοδική πορεία. Με βάσει τα δεδομένα αυτά, ο κοινοτικός νομοθέτης έκρινε πως η αδράνεια από την πλευρά της Ένωσης, μοιραία θα οδηγήσει σε ολοένα και κλιμακούμενη ρύπανση και σε μεγαλύτερη απώλεια της βιοποικιλότητας στο μέλλον. Έτσι, προκειμένου να μπει ένα φρένο στην κατάσταση αυτή, στις 21 Απριλίου 2004, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο θέσπισε βάσει του πρώην άρθρου 175 ΣΕΚ (νυν 192 ΣΛΕΕ) και σύμφωνα με τη διαδικασία της συναπόφασης, την Οδηγία 2004/35/EK σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη, όσον αφορά την πρόληψη αλλά και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας, η οποία θα έπρεπε να μεταφερθεί στο εσωτερικό δίκαιο των κρατών-μελών μέχρι την 30^η Απριλίου του 2007. Ωστόσο, καθώς η οδηγία χορηγεί ευρεία πεδία διακριτικής ευχέρειας στα κράτη μέλη ως προς την ενσωμάτωσή της, είναι πιθανόν εξ αυτού, να προκύψουν μεγάλες διαφορές στα καθεστάτα ευθύνης ανά κράτος μέλος (Γ. Κρεμλής, 2005). Στο πλαίσιο αυτής της Οδηγίας, η πρόληψη και η αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών είναι μείζονος σημασίας και συμβάλει στην υλοποίηση των στόχων και των αρχών της ευρωπαϊκής περιβαλλοντικής πολιτικής, όπως αυτή περιγράφηκε αρχικά στη Συνθήκη των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και μετέπειτα στη συνθήκη της Λισαβόνας (Ι. Καρακώστας, και Α. Καραμπάτζος, 2008).

Ο κοινοτικός νομοθέτης κατέληξε στη θέσπιση μίας Οδηγίας, καθώς οι συνέπειες και οι διαστάσεις που λαμβάνει η θεσμοθέτηση ενός τέτοιου κειμένου, σε σχέση με τη λοιπή κοινοτική νομοθεσία είναι πολύ σημαντική και ειδικότερα, σε σχέση με την οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979 περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών, την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας

και χλωρίδας και την Οδηγία 2000/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων. Έτσι, κατά την εκπόνηση της οδηγίας, ο νομοθέτης μερίμνησε ώστε να χρησιμοποιηθούν τεχνικές έννοιες με τρόπο ομοιόμορφο, σε σχέση προς άλλες οδηγίες.

Η Οδηγία 2004/35/EK, αποτέλεσε το καταληκτικό σημείο μιας μακρόχρονης διαδικασίας συζητήσεων, διαβουλεύσεων, τροποποιήσεων αλλά και αλλαγών σε τέτοιο μάλιστα βαθμό, ώστε τελικά το τελικό κείμενο της Οδηγίας να απέχει πολύ από την αρχική του σύλληψη. Η σημαντικότερη διαφοροποίηση, αφορά τον πυρήνα της Οδηγίας και την ευθύνη που καθιερώνει, με αποτέλεσμα, ενώ αρχικώς είχε επιλεγεί να καλύπτει την Οδηγία η αστική ευθύνη, καθώς είναι δυνατόν βάσει αυτής να καλύπτονται όλες οι ζημίες που θα υφίσταντο οι ιδιώτες, ιδίως εκείνη της φυσικής βλάβης και των οικονομικών απωλειών, τελικώς να κυριαρχεί η έννοια της ευθύνης με βάση το διοικητικό δίκαιο. Έτσι λοιπόν, η Οδηγία περιορίζεται σε μία *sui generis* ευθύνη με χαρακτήρα διοικητικού δικαίου, η οποία προσομοιάζει σε αρκετά σημεία με την αντίστοιχη νομοθεσία των ΗΠΑ. Πιο συγκεκριμένα, η αμερικανική νομοθεσία αποτελεί ένα σύνολο διατάξεων διοικητικού χαρακτήρα που όμως δεν περιλαμβάνει τις παραδοσιακές ζημίες, όπως η μείωση στην αξία των ακινήτων, τα διαφυγόντα κέρδη, οι σωματικές βλάβες κλπ., ζημίες τις οποίες παραπέμπει στην εκδίκασή τους με βάση το κοινό δίκαιο. Από τη στιγμή όμως, που η έννοια της περιβαλλοντικής ευθύνης έχει διαφορετική σημασία και διαφορετικό περιεχόμενο στις επί μέρους έννομες τάξεις και στους επί μέρους νομικούς κλάδους (ποινικό, αστικό, διοικητικό), σε συνδυασμό με το γεγονός ότι το περιεχόμενο της Οδηγίας 2004/35/EK, αποτελεί ένα σύνολο από κανόνες δημοσίας τάξεως, συνδεδεμένες όμως και με το ιδιωτικό δίκαιο, θα πρέπει σε κάθε αναφορά της έννοιας της ευθύνης, τόσο στην εφαρμογή όσο και στην ερμηνεία της Οδηγίας, να δηλώνεται ρητά η μορφή της ευθύνης, δηλαδή αστική, διοικητική ή ποινική (Γ. Μπάλιας, 2010).

Συνοψίζοντας τα βασικότερα σημεία της Οδηγίας, σημειώνεται ότι σε αυτήν εισάγεται η έννοια της περιβαλλοντικής ζημιάς, η οποία καλύπτει, ζημίες όχι μόνο σε πρόσωπα ή αγαθά αλλά πλέον και στη φύση, θεσπίζεται ένα καθεστώς αντικειμενικής ευθύνης για ζημίες από επικίνδυνες δραστηριότητες, τονίζεται η αξία των προληπτικών αλλά και των μέτρων αποκατάστασης των ζημιών του περιβάλλοντος και τέλος, θεσπίζεται ένας μηχανισμός ευθύνης δημοσίου δικαίου, ο οποίος

συμπεριλαμβάνει και τις δημόσιες αρχές, τόσο στο στάδιο της εποπτείας για την τήρηση των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης, όσο και στο πλαίσιο της υποχρέωσής τους για αυτενέργεια (Ε. Κουτούπα- Ρεγκάκου, 2008).

4.2 Πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας και ειδικές περιπτώσεις εξαιρέσεων

Η Οδηγία 2001/35/EK καθορίζει το πλαίσιο της εφαρμογής της μέσα από τους ορισμούς των εννοιών, τους κανόνες εφαρμογής, τις εξαιρέσεις και τους λόγους απαλλαγής από αυτήν, δίνοντας όμως κυρίως έμφαση στις εξαιρέσεις, οι οποίες είναι και αυτές που καθορίζουν εν τέλει το πραγματικό πεδίο εφαρμογής (Άρθρο 4). Πιο συγκεκριμένα οι περιβαλλοντικές ζημίες ή οι απειλές, που οφείλονται σε ένοπλη σύγκρουση, σε εχθροπραξίες ή σε αναπόφευκτα φυσικά φαινόμενα, αποτελούν τις βασικότερες εξαιρέσεις από το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας. Ακόμη, το βάρος της απόδειξης για την εκάστοτε ζημία στο περιβάλλον το έχει η εκάστοτε αρμόδια δημόσια αρχή, καθώς η διατύπωση της Οδηγίας γίνεται κατά τέτοιο τρόπο («η Οδηγία δεν καλύπτει»), ώστε να μην απαιτείται να αποδειχτεί η έλλειψη ευθύνης από την πλευρά του φορέα της εκμετάλλευσης (G.Bettlem, 2005). Δε θα πρέπει βέβαια να αγνοηθεί και η διάταξη του Άρθρου 4, όπου ορίζεται ότι, η Οδηγία εφαρμόζεται σε περιβαλλοντική ζημία ή επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας «λόγω ρύπανσης διάχυτου χαρακτήρα», μόνον εφόσον είναι δυνατόν να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και των δραστηριοτήτων κάποιου μεμονωμένου φορέα εκμετάλλευση. Σημαντικό ρόλο, για τη μεγάλη αυτή μείωση του πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας, διαδραματίζει το ίδιο το αντικείμενο της, δηλαδή το καθεστώς αστικής ευθύνης που θεμελιώνει και το οποίο στις περισσότερες έννομες τάξεις είναι αυστηρά οριοθετημένο.

Εξαιρέση στην έννοια της ζημίας, στην παρούσα οδηγία, όπως ειπώθηκε λίγο παραπάνω, αποτελεί η ζημία ή η επικείμενη απειλή ζημίας που οφείλεται σε «φυσικό φαινόμενο εξαιρετικού, αναπτόρεπτο και ακατανίκητου χαρακτήρα». Έτσι στο σημείο αυτό, σημαντικό ζήτημα γεννάται με την περίπτωση του φαινομένου της

κλιματικής αλλαγής, που αποτελεί και αυτό ένα φυσικό φαινόμενο, το οποίο ωστόσο είναι ανθρωπογενούς χαρακτήρα, ενώ ασκεί αρνητική επιρροή και ζημιώνει αφενός τη βιοποικιλότητα και αφετέρου το έδαφος. Κατά συνέπεια, λόγω αυτού του σημαντικού παράγοντα δε θα μπορέσει να χαρακτηριστεί ως «φυσικό φαινόμενο εξαιρετικού χαρακτήρα», καθώς αποτελεί ένα σταθερό χαρακτηριστικό της ατμόσφαιρας και κατά συνέπεια θα πρέπει να αποκλειστεί από τις εξαιρέσεις.

Παρόλα αυτά, είναι μάταιο να προσπαθήσει κανείς να αποδείξει τον αιτιώδη σύνδεσμο ανάμεσα σε μία συγκεκριμένη δραστηριότητα και την κλιματική αλλαγή. Πιο συγκεκριμένα, μία αιτία για αυτό, είναι το γεγονός ότι, οι συνέπειες από τις εκπομπές των αερίων από το φαινόμενο του θερμοκηπίου, που κατεξοχήν ευθύνεται για την κλιματική αλλαγή, εμφανίζονται σε περιοχές πολύ μακριά από την πηγή των εκπομπών. Ακόμα, άλλη αιτία είναι το γεγονός ότι, οι πηγές των εκπομπών των παραπάνω αερίων είναι πολυάριθμες, ενώ η παραμονή των αερίων στην ατμόσφαιρα διαρκεί δεκάδες, ακόμα και εκατοντάδες χρόνια, το οποίο έχει σαν αποτέλεσμα να μην μπορεί να διαπιστωθεί αν μία ζημία σήμερα οφείλεται σε σύγχρονες ή παλαιότερες εκπομπές. Τέλος, ο κύκλος ζωής εκπομπών αερίων του φαινομένου του θερμοκηπίου, από μία συγκεκριμένη πηγή, είναι αδύνατο να παρακολουθηθεί, με αποτέλεσμα να είναι εξίσου αδύνατο να διαπιστωθεί κατά πόσο συγκεκριμένες ζημιές, προκαλούνται από συγκεκριμένες εκπομπές. Επομένως, δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί ο φορέας εκμετάλλευσης που είναι υπεύθυνος για την προκείμενη ζημία ή την επικείμενη απειλή ζημίας, με αποτέλεσμα να υπάρξει η σκέψη να καταλογιστεί η ευθύνη στις αρμόδιες αρχές, κάτι που προτάθηκε από την Επιτροπή της ΕΕ, αλλά δεν έγινε τελικά δεκτό από το Συμβούλιο. Μάλιστα, στο προοίμιο της Οδηγίας, σημειώνεται με αφορμή αυτό, ότι: «Κατά συνέπεια, η ευθύνη δεν αποτελεί το κατάλληλο μέσο για την αντιμετώπιση της ευρέως διαδεδομένης και διάχυτης ρύπανσης, εφόσον είναι αδύνατον να συνδεθούν οι αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις με πράξεις ή παραλείψεις συγκεκριμένων εξατομικευμένων παραγόντων».

Επομένως, σύμφωνα με τα παραπάνω, δεν είναι δυνατόν να περιληφθεί το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής στις περιβαλλοντικές ζημιές που περικλείει η Οδηγία και να την εντάξει στις ρυθμίσεις της. Ωε εκ τούτου, αποτελεί μονόδρομο η προσφυγή στις διατάξεις της Οδηγίας 79/409/ΕΟΚ για την προστασία της άγριας πτηνοπανίδας και της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι αρνητικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής

στη βιοποικιλότητα. Άλλωστε, είναι σαφές πως δεν πρόκειται για αποκατάσταση της ζημίας από την κλιματική αλλαγή, αλλά για λήψη προληπτικών μέτρων υπό τη μορφή μέτρων προσαρμογής.

Ένα άλλο σημείο που αξίζει να τονιστεί, είναι και οι εξαιρέσεις που προβλέπει η Οδηγία 2004/35/EK σε σχέση με τις ισχύουσες διεθνείς συμβάσεις, σύμφωνα με το Παράρτημα VI. Έτσι σημειώνεται, ότι η Οδηγία δεν εφαρμόζεται σε περιβαλλοντικές ζημίες από ατυχήματα στη θάλασσα ή σε οδικές και σιδηροδρομικές μεταφορές, από τις οποίες προκαλείται πετρελαϊκή ρύπανση ή ρύπανση από άλλες επικίνδυνες ουσίες. Μάλιστα, ο λόγος που προβλήθηκε για την εξαίρεση αυτή, είναι ότι οι κίνδυνοι αυτοί καλύπτονται από διεθνείς συμβάσεις στις οποίες έχουν ήδη προσχωρήσει όλα τα κράτη-μέλη και επομένως δε γεννάται ζήτημα περαιτέρω προστασίας.

Ωστόσο, αφορμή για νέους προβληματισμούς στο ζήτημα αυτό, στάθηκε το ναυάγιο ERIKA (Ε. Πρεβεδούρου, 2008), όπου διαπιστώθηκε ότι, οι ζημίες που προκαλούνται κάποιες φορές στο περιβάλλον είναι τόσο σοβαρές, ώστε οι σχετικές διεθνείς συμβάσεις που αναφέρονται στο Παράρτημα VI της Οδηγίας, να μην είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα αυτά. Παρόλα αυτά, οι εξαιρέσεις που προβλέπονται από την Οδηγία, είναι πολύ συγκεκριμένες και αφορούν μόνο ατυχήματα πλοίων, αυτοκινήτων και σιδηροδρόμων και όχι ατυχήματα σε αγωγούς μεταφοράς πετρελαίου και φυσικού αερίου και επομένως, για τις περιπτώσεις αυτές, θα πρέπει να ισχύει κανονικά η Οδηγία και οι ρυθμίσεις της. Άλλωστε, τα τελευταία χρόνια, η εξέλιξη στις χώρες της Ένωσης σε εγκατάσταση αγωγών τέτοιου είδους είναι πολύ μεγάλη, με αποτέλεσμα η ανάγκη για εφαρμογή του κοινοτικού αυτού νομοθετήματος, να είναι ακόμα πιο επιτακτική (Γ. Μπάλιας, 2010).

4.3 Η έννοια της Περιβαλλοντικής Ζημίας

Η βασικότερη έννοια της Οδηγίας με βάση την οποία αναπτύσσονται όλες οι ρυθμίσεις, είναι η έννοια της περιβαλλοντικής ζημίας, που περιλαμβάνεται στο Άρθρο 2 και σύμφωνα με αυτό, η ζημία ορίζεται γενικά ως «η μετρήσιμη δυσμενής μεταβολή φυσικού πόρου ή η μετρήσιμη υποβάθμιση υπηρεσίας συνδεδεμένης με φυσικό πόρο που μπορεί να συμβεί άμεσα ή έμμεσα». Πιο συγκεκριμένα, η έννοια της ζημιά στην Οδηγία, δεν περιλαμβάνει τη ζημία που μπορούν να υποστούν όλοι οι φυσικοί πόροι, αλλά μόνο αυτή που μπορεί να υποστούν τα προστατευόμενα είδη και οι φυσικοί οικοτόποι, τα ύδατα και το έδαφος, αλλά όχι και τις οικονομικές ζημιές, μολονότι τα υδατικά και γήινα οικοσυστήματα δίνουν οικονομικά και κοινωνικά πλεονεκτήματα. Επίσης, μία μορφή έμμεσης ζημίας, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 4, είναι η «ζημία που προκαλείται από αερομεταφερόμενα στοιχεία, εφόσον η ζημία αφορά στα ύδατα, στο έδαφος ή σε προστατευόμενα είδη ή φυσικούς οικοτόπους». Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι ο ορισμός της ζημίας παραπέμπει και σε άλλες οδηγίες που έχουν εκδοθεί από την Κοινότητα, όπως την Οδηγία για την Προστασία των Υδάτων και τις Οδηγίες για την Προστασία των Ειδών και των Οικοτόπων, δημιουργώντας έτσι πολλές φορές αρκετά σημαντικά και δυσεπίλυτα προβλήματα στην ερμηνεία σε σχέση με την οριοθέτηση της ζημίας (Ε. Κουτούπα-Ρεγκάκου, 2008).

Ο νομοθέτης, παρά το γεγονός ότι, οι προσβολές στη βιοποικιλότητα αφορούν μία σειρά από είδη, επέλεξε να θεσπίσει ένα καθεστώς προστασίας για ένα μέρος των απειλούμενων ειδών. Έτσι, στο Άρθρο 2 της Οδηγίας, τα προστατευόμενα είδη και οι φυσικοί οικοτόποι που συμπεριλαμβάνονται, είναι τα είδη που απαριθμούνται στις Οδηγίες 79/409/ΕΟΚ για τα πτηνά και στην 92/43/ΕΟΚ για το δίκτυο Natura 2000, ενώ σύμφωνα με το ίδιο Άρθρο, η ζημία θα πρέπει να έχει σημαντικά δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη συντήρηση της ευνοϊκής κατάστασης διατήρησης των προστατευόμενων οικοτόπων ή ειδών. Ακόμα, οι συνέπειες αυτές θα πρέπει να αξιολογούνται συγκριτικά με την αρχική κατάσταση του είδους ή του οικοτόπου, δηλαδή με βάση «την κατάσταση που θα επικρατούσε κατά τη στιγμή της ζημίας των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών εάν δεν είχε συμβεί η περιβαλλοντική ζημία, υπολογιζόμενη με βάση τις βέλτιστες δυνατές διαθέσιμες πληροφορίες» και με βάση

τα κριτήρια που θέτει το Παράρτημα I. Ωστόσο, από το συνδυασμό του Άρθρου 2 και των κριτηρίων του Παραρτήματος I, διαπιστώνεται πως το επίπεδο απόδειξης ύπαρξης ζημίας είναι αρκετά υψηλό και ως εκ τούτου, υπάρχει περίπτωση να μη διαπιστωθεί ζημία σε περιπτώσεις που πράγματι υπάρχει.

Επιπλέον, το Άρθρο 2 της Οδηγίας συμπεριλαμβάνει και τη ζημία στα ύδατα ορίζοντας την ως «οποιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή/ και ποσοτική κατάσταση, ή/ και το οικολογικό δυναμικό, όπως ορίζει η Οδηγία 2000/60/ΕΚ». Και στην περίπτωση αυτή λοιπόν, γίνεται μνεία σε ένα άλλο νομοθέτημα της ΕΕ, δηλαδή στην Οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα, με αποτέλεσμα να απαιτείται η συνδρομή της, προκειμένου να γίνει κατανοητή και να προσδιοριστεί η τυχόν ζημία των υδάτων.

Τέλος, στο ίδιο Άρθρο περιλαμβάνεται και η ζημία του εδάφους, η οποία νοείται ως «οιαδήποτε ρύπανση του εδάφους, η οποία δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο δυσμενών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία, ως αποτέλεσμα της άμεσης ή έμμεσης εισαγωγής εντός του εδάφους, επί του εδάφους ή στο υπέδαφος, ουσιών, παρασκευασμάτων οργανισμών ή μικροοργανισμών». Εδώ θα πρέπει να σημειωθεί, πως η περίπτωση αυτή της ζημίας του Άρθρου 2 και μόνον αυτή, έχει αποκλειστικά ανθρωποκεντρική διάσταση και άπτεται μόνο θεμάτων που αφορούν την ανθρώπινη υγεία, με συνέπεια η ρύπανση εδάφους μη κατοικημένων περιοχών να μην εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας. Ωστόσο, η σύνδεση της ρύπανσης του εδάφους και του εξαιρετικού κινδύνου για την υγεία εξαιτίας αυτής, παρουσιάζει εξαιρετικές δυσκολίες ως προς την απόδειξή του, καθώς αφενός είναι δύσκολο να διαπιστωθεί αν η ρύπανση, είχε ή θα έχει επιπτώσεις στα χαρακτηριστικά και στη λειτουργία του εδάφους και αφετέρου, είναι εξίσου δυσαπόδεικτο, αν όχι και αδύνατο, να αξιολογηθούν αντιστοίχως οι επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία από την εδαφική αυτή προσβολή ή υποβάθμιση (Γ. Μπάλιας, 2010).

Η Οδηγία προϋποθέτει ζημία που να εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της, το οποίο ως προς την καλυπτόμενη περιβαλλοντική ζημία, φαίνεται να είναι αρκετά ευρύ. Έτσι, σε σχέση με τις ζημίες αυτές, αρχικά εγκαθιδρύει καθεστώς αντικειμενικής ευθύνης για ένα μεγάλο μέρος δραστηριοτήτων, ενώ προβλέπει και καθεστώς υποκειμενικής ευθύνης για μη επικίνδυνες εξ ορισμού δραστηριότητες, μόνο όμως για τις ζημίες στη βιοποικιλότητα, δηλαδή για «ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων».

Πιο συγκεκριμένα, κατά το Άρθρο 3 παρ. 1, η οδηγία θεσπίζει γνήσια αντικειμενική ευθύνη (δηλαδή ευθύνη ανεξαρτήτως υπαιτιότητας), «στην περιβαλλοντική ζημία που προκαλεί η άσκηση οιασδήποτε από τις επαγγελματικές δραστηριότητες που απαριθμούνται στο Παράρτημα III και σε οιαδήποτε επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας, συνεπεία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων αυτών». Μάλιστα, στο Παράρτημα III, προβλέπονται μια σειρά από δραστηριότητες, οι οποίες διέπονται από το Ευρωπαϊκό Δίκαιο Περιβάλλοντος καλύπτοντας ένα ευρύ φάσμα ρυπογόνων ή επικινδύνων δραστηριοτήτων (Γ. Κρεμλής, 2005). Ενδεικτικά, κάποιες από αυτές τις δραστηριότητες είναι η λειτουργία εγκαταστάσεων που προϋποθέτουν άδεια, σύμφωνα με την οδηγία 96/61/ΕΚ, οι διαδικασίες διαχείρισης αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της συλλογής, της μεταφοράς, της ανάκτησης και της διάθεσης των αποβλήτων και των επικινδύνων αποβλήτων, όλες οι απορρίψεις σε εσωτερικά επιφανειακά ύδατα, για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια σύμφωνα με την οδηγία 76/464/ΕΟΚ, η παραγωγή, χρήση, αποθήκευση, κατεργασία, ταφή, απελευθέρωση στο περιβάλλον και μεταφορά εντός της περιμέτρου της επιχείρησης επικινδύνων ουσιών, οι μεταφορές οδικώς, σιδηροδρομικώς, δια των εσωτερικών πλωτών οδών, θαλασσίως ή εναερίως επικινδύνων ή ρυπογόνων εμπορευμάτων κ. ά.

Επιπλέον, η Οδηγία θεσπίζει υποκειμενική ευθύνη, για τις ζημίες στα προστατευόμενα είδη και τους φυσικούς οικοτόπους, η οποία έχει προκληθεί από την άσκηση οιασδήποτε από τις επαγγελματικές δραστηριότητες, εκτός από εκείνες που απαριθμούνται στο Παράρτημα III, αλλά και σε περίπτωση επικείμενης απειλής τέτοιας ζημίας, συνεπεία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων αυτών, όταν υπάρχει δόλος ή αμέλεια στον φορέα εκμετάλλευσης. Ωστόσο, και στην περίπτωση αυτή θα ήταν προτιμότερη η θέσπιση της αντικειμενικής ευθύνης του φορέα εκμετάλλευσης, εφόσον πρόκειται για μηχανισμό ευθύνης δημοσίου δικαίου και δεδομένου ότι η υποκειμενική ευθύνη, θέτει ζητήματα απόδειξης (Ε. Κουτούπα- Ρεγκάκου, 2008).

Στόχος επομένως της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ, είναι να συμπεριλάβει κάθε ζημία ή επικείμενη απειλή ζημίας στη βιοποικιλότητα, για την οποία θεωρείται ότι συντρέχει κίνδυνος λόγω της διαρκούς αυξανόμενης εξαφάνισης των ειδών και κατά συνέπεια θα πρέπει να τύχει υψηλότερου επιπέδου προστασίας. Σε κάθε περίπτωση πάντως, εξαιρούνται από τις ζημίες αυτές, όσες προκαλούνται από δραστηριότητα που δεν ασκείται κατ' επάγγελμα, όπως για παράδειγμα η πυρκαγιές σε δάσος από τσιγάρο οδηγού, όπου θα εφαρμοστεί το εθνικό δίκαιο.

4.4 Ο φορέας εκμετάλλευσης

Η έννοια του φορέα εκμετάλλευσης, είναι η βασικότερη έννοια της Οδηγίας 2004/35/EK και σε αυτήν στηρίζεται εν τέλει, το εύρος του δικτύου ευθύνης που εγκαθιδρύει το νομοθέτημα. Το Άρθρο 2 λοιπόν, δίνει έναν αρκετά ευρύ ορισμό, όπου ως «φορέας εκμετάλλευσης», ορίζεται «κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου, το οποίο εκμεταλλεύεται ή ελέγχει την επαγγελματική δραστηριότητα ή, όταν αυτό προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, το άτομο στο οποίο έχει μεταβιβασθεί αποφασιστική οικονομική αρμοδιότητα», ενώ κατά το ίδιο Άρθρο, ως «επαγγελματική δραστηριότητα» εννοείται «οποιαδήποτε δραστηριότητα, η οποία ασκείται στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας ή επιχείρησης, ανεξαρτήτως εάν αυτή είναι ιδιωτική ή δημόσια, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα». (Ε. Κουτούπα- Ρεγκάκου, 2008).

Υποχρεώσεις του φορέα εκμετάλλευσης, είναι η ευθύνη που έχει, αφενός να λαμβάνει μέτρα από μόνος του ή μετά από εντολή αρμόδιας αρχής, μαζί και με την ανάληψη του σχετικού κόστους των μέτρων αυτών και αφετέρου η ευθύνη να πρέπει να καταβάλει το χρηματικό ποσό για τα μέτρα που πάρθηκαν από την αντίστοιχη αρχή που προβλέπει η Οδηγία. Πιο συγκεκριμένα, ο φορέας εκμετάλλευσης οφείλει να προλαμβάνει, να ενημερώνει τις αρμόδιες αρχές και να αναλαμβάνει τη διαχείριση της περιβαλλοντικής ζημίας, λαμβάνοντας μέτρα ελέγχου, αλλά και περιορισμού και αποκατάστασης της ζημίας που προκλήθηκε. Ωστόσο, προβλέπονται και ορισμένες περιπτώσεις, σύμφωνα με το Άρθρο 8, κατά τις οποίες απαλλάσσεται-εξαιρείται ο φορέας εκμετάλλευσης από τη σχετική του ευθύνη. Σε καμία περίπτωση όμως, δεν απαλλάσσεται από την περιβαλλοντική του ευθύνη που τον υποχρεώνει να λάβει μέτρα, αλλά αντιθέτως, τον εξαιρεί απλώς, από το κόστος των μέτρων αυτών.

4.5 Η αρμόδια αρχή

Με την Οδηγία 2004/35/EK ο κοινοτικός νομοθέτης δεν επιθυμεί να παραχωρήσει δικαιώματα σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα, τα οποία έχουν υποστεί κάποια περιβαλλοντική ζημία, αλλά αντιθέτως αποφασίζει να εξουσιοδοτεί τις δημόσιες αρχές να δρουν, ώστε αυτές να προλαμβάνουν ή να αποκαθιστούν περιβαλλοντικές ζημίες. Κάθε κράτος-μέλος είναι αυτό που θα αποφασίσει τελικώς, ποια θα είναι η εθνική αρμόδια αρχή του που θα έχει την αντίστοιχη υποχρέωση πρόληψης ή αποκατάστασης (Άρθρα 5,6).

Πιο συγκεκριμένα, στις υποχρεώσεις της αρχής περιλαμβάνεται η ευθύνη της να εντοπίσει τη ζημία (Άρθρα 6,7,11) να εκτιμήσει τη σοβαρότητά της (Άρθρο 11) και να καθορίσει τελικά τα μέτρα αποκατάστασης της ζημίας (Άρθρα 6,11), να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα αναγκαία προληπτικά μέτρα ή να τα λάβει η ίδια (Άρθρο 5), όπως επίσης, δύναται να δώσει εντολές στο φορέα εκμετάλλευσης για τα μέτρα αποκατάστασης που θα πρέπει να ληφθούν, να απαιτήσει από το φορέα εκμετάλλευσης να αναλάβει τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης ή να τα λάβει η ίδια αν αυτό δεν έχει γίνει (Άρθρο 6). Σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει οι αποφάσεις που παίρνει η αρμόδια αρχή να είναι αιτιολογημένες δεόντως, βάσει της Οδηγίας 2004/35/EK, καθώς η διακριτική ευχέρεια που της δίδεται, θα πρέπει να τονιστεί, πως δεν είναι ιδιαίτερα μεγάλη.

4.6 Το ζήτημα της αιτιώδους συνάφειας

Σύμφωνα με το Άρθρο 4 της Οδηγίας 2004/35/EK, ορίζεται ότι οι διατάξεις της δε θα εφαρμόζονται παρά μόνο σε εκείνες τις περιπτώσεις διάχυτης ρύπανσης, όπου είναι δυνατόν να αποδειχτεί η αιτιώδης συνάφεια της ζημίας και των δραστηριοτήτων ή των παραλείψεων μεμονωμένων φορέων εκμετάλλευσης, κάτι που ωστόσο είναι δύσκολο να αποδειχτεί στην πράξη. Επίσης, στην περίπτωση αυτής της

ρύπανσης, ισχύει και το Άρθρο 9 για τον «καταλογισμό δαπανών στις περιπτώσεις συντρέχοντος παίσματος». Ένα παράδειγμα διάχυτης ζημίας, είναι και η ατμοσφαιρική ρύπανση, η οποία αυτή καθαυτή, δεν εμπίπτει στο πεδίο της Οδηγίας, αλλά υπάρχει περίπτωση να καταλήγει σε μία από τις περιπτώσεις ζημιών του Άρθρου 2, δηλαδή σε ζημία στα προστατευόμενα είδη και τους φυσικοί οικοτόποι, στο έδαφος και στα ύδατα (Γ. Κρεμλής, 2005).

Στη συνέχεια, το Άρθρο 11 έρχεται συμπληρωματικά να ορίσει, πως είναι καθήκον της αρμόδιας αρχής, να εντοπίσει τον φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε τη ζημία ή την επικείμενη απειλή της ζημίας και σε περίπτωση που κάτι τέτοιο δεν καταστεί δυνατό, της δίδεται η δυνατότητα από τα Άρθρα 5,6 και 8 να λάβει προληπτικά ή/ και αποκαταστατικά μέτρα. Σε κάθε περίπτωση πάντως, οι διατάξεις αυτές θα ήταν κενές περιεχομένου, αν δεν εφαρμοζόταν τελικά η Οδηγία, στις περιπτώσεις εκείνες που ήταν αδύνατο να αποδειχτεί η αιτιώδης συνάφεια. Έτσι, αν και βασική προϋπόθεση της Οδηγίας αποτελεί η απόδειξη της σύνδεσης, της ζημίας με μια ορισμένη επαγγελματική δραστηριότητα, δεν αποκλείεται η εφαρμογή άλλων διατάξεων του νομοθετήματος παρά το δυσαπόδεικτο της αιτιώδους σύνδεσης με συγκεκριμένη επαγγελματική δραστηριότητα (Γ. Μάλιας, 2010).

4.7 Τα θεμελιώδη ζητήματα περιβαλλοντικής ευθύνης της Οδηγίας 2004/35/EK

Η Οδηγία 2004/35/EK, θέτει τρία θεμελιώδη περιβαλλοντικά θέματα:

Αρχικά, επιβάλλει ένα αποκεντρωμένο σύστημα εφαρμογής της Οδηγίας, καθιερώνοντας μία αρχή, αρμόδια για την πρόληψη και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας, όπως αυτή συνοπτικά περιγράφηκε παραπάνω. Όπως ορίζει και το Άρθρο 11 της Οδηγίας, γίνεται πλέον λόγος για μία ή και περισσότερες αρχές που θα οριστούν από τα κράτη μέλη για την εκπλήρωση των προβλεπόμενων καθηκόντων τους, αν και πιο ενδεδειγμένη θεωρείται η επιλογή μίας αρχής

προκειμένου να αποφεύγονται οι συγκρούσεις μεταξύ των συναρμόδιων οργάνων, ενώ η αρχή αυτή μπορεί να είναι ήδη υπάρχουσα και λειτουργούσα ή νεοσυσταθείσα.

Επιπλέον, η αρχή αυτή προκειμένου να είναι αποτελεσματική, θα πρέπει να απασχολείται αποκλειστικά και μόνο με ζητήματα που αφορούν την πρόληψη και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας και με θέματα σχετικά με την εποπτεία ή τη λειτουργία των φορέων εκμετάλλευσης, που εμπíπτουν στην αρμοδιότητά της. Ακόμα, επιβάλλεται να αποφασίζει με διαφάνεια, χωρίς να επηρεάζεται από πολιτικές υποδείξεις και βάσει έγκυρων επιστημονικών δεδομένων και ερευνών, υποκείμενη πάντοτε σε δημόσιο έλεγχο. Βασικές αρμοδιότητες της αρχής είναι να δέχεται καταγγελίες και να αναλαμβάνει δράσεις για την πρόληψη και την ανόρθωση των περιβαλλοντικών ζημιών, αιτιολογώντας πάντοτε τις αποφάσεις της για τα μέτρα που επιβάλλει, τα οποία είναι δυνατόν να έχουν επιβληθεί από τρίτους (ή ακόμα να έχουν εκτελεσθεί από τρίτους), κατόπιν εξουσιοδότησης από την αρχή και σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία.

Πέρα από τα παραπάνω, η αρχή θα πρέπει να αναλάβει την αξιολόγηση της αρχικής κατάστασης των οικοτόπων και των ειδών και να καθορίσει ενδεχομένως νέους οικοτόπους ή είδη που δεν έχουν συμπεριληφθεί στις διάφορες οδηγίες (Άρθρο 2). Ακόμα η αρχή, θα πρέπει να προσδιορίσει, να καταλογίσει (Άρθρο 9) και να φροντίσει για την ανάκτηση του κόστους της πρόληψης και της αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας (Άρθρο 2), ενώ έχει και τη δυνατότητα να λαμβάνει προληπτικά μέτρα ή μέτρα αποκατάστασης, ορίζοντας με ποια σειρά θα πρέπει να εφαρμοστούν κατά προτεραιότητα, σε περίπτωση που δε θα μπορούν να εφαρμοστούν ταυτόχρονα πλείονα μέτρα (Άρθρο 7).

Επιπλέον, το Άρθρο 15 της Οδηγίας, ορίζει ότι η Αρχή του κάθε κράτους-μέλους, είναι αρμόδια για τη συνεργασία και το συντονισμό μεταξύ τους, αλλά και μεταξύ των καρτών-μελών και της Επιτροπής, προκειμένου να ανταλλάξουν πληροφορίες σε σχέση με την ανάληψη δράσης ή αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας καθώς και την ανάκτηση του κόστους. Τέλος, το Άρθρο 18 και το Παράρτημα VI, ορίζουν ότι θα πρέπει η αρχή μέχρι τις 30/04/2013 να καταθέσει σχετική έκθεση για την εμπειρία που απέκτησαν από την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/35/ΕΚ.

Το δεύτερο περιβαλλοντικό ζήτημα που θέτει η Οδηγία, είναι η δημιουργία ενός μηχανισμού που να προστατεύει το περιβάλλον, το οποίο στόχο έχει την ενίσχυση της πρόληψης και της αποκατάστασης των περιβαλλοντικών ζημιών, σύμφωνα με την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει». Πιο συγκεκριμένα, η πρόληψη και η αποκατάσταση θα γίνεται με βάση την οικονομική ευθύνη των φορέων εκμετάλλευσης, οι οποίοι με τη δραστηριότητά τους (πράξη ή παράλειψη) είτε προκάλεσαν μία περιβαλλοντική ζημία είτε μία επικείμενη απειλή ζημίας και κατά συνέπεια θα πρέπει να καταστούν υπεύθυνοι για τη χρηματική αποκατάσταση της ζημίας. Έτσι, οι ρυπαίνοντες ή οι εν δυνάμει ρυπαίνοντες, οφείλουν να λαμβάνουν μέτρα και να αναπτύσσουν πρακτικές που θα μειώνουν σημαντικά τον κίνδυνο περιβαλλοντικής ζημίας, με αποτέλεσμα να μειώνουν το ενδεχόμενο ενεργοποίησης της ευθύνης τους.

Ως φορείς εκμετάλλευσης νοούνται, σύμφωνα με το Άρθρο 2 της Οδηγίας, τα φυσικά ή νομικά πρόσωπα ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου που εκμεταλλεύονται ή ελέγχουν μία επαγγελματική δραστηριότητα. Η ευθύνη που έχουν οι φορείς αυτοί είναι αντικειμενική και αφορά επικίνδυνες επαγγελματικές δραστηριότητες που αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ της Οδηγίας, ενώ για τις δραστηριότητες εκείνες που δεν αναφέρονται σε αυτό, απαιτείται πταίσμα του φορέα, προκειμένου να του καταλογιστεί ευθύνη. Στη συνέχεια, κάθε εθνικός νομοθέτης οφείλει να εξειδικεύσει και να απαριθμήσει τις επαγγελματικές δραστηριότητες που είναι επικίνδυνες για την υγεία και για το περιβάλλον και για τις οποίες λογίζεται αντικειμενική ευθύνη του φορέα, με βάση πάντοτε το Παράρτημα ΙΙΙ. Αντίστοιχα, ο εθνικός νομοθέτης θα πρέπει να ορίσει και τις περιπτώσεις ευθύνης από πταίσμα, όπως και τις εξαιρέσεις του άρθρου 4 της Οδηγίας, για κάποιες από τις οποίες ισχύουν διεθνείς συμβάσεις. Τέλος, κάθε κράτος-μέλος, θα πρέπει να ρυθμίσει το καθεστώς του καταλογισμού των δαπανών σε περίπτωση που θα ισχύει συντρέχων πταίσμα και επιπλέον θα πρέπει να καθορίσει τις προϋποθέσεις για τις οποίες θα πληρώνεται η αντικειμενική ευθύνη ή το πταίσμα του φορέα εκμετάλλευσης.

Θα πρέπει ακόμη να τονιστεί ότι, μέσω της ευθύνης και του μηχανισμού της δεν αποκαθίστανται όλες οι μορφές της περιβαλλοντικής ζημίας, ενώ άπτεται ζητημάτων ευθύνης, μόνο δημοσίου δικαίου και όχι ιδιωτικού δικαίου. Ειδικότερα, για να είναι αποτελεσματική η χρήση του μηχανισμού ευθύνης, θα πρέπει να μπορεί να εντοπιστεί ο φορέας ή οι φορείς εκμετάλλευσης, ενώ στην περίπτωση των

πλειόνων ρυπαίνοντων, θα πρέπει να μπορεί να καταλογιστεί ευθύνη, σε κάθε έναν από αυτούς. Ακόμη, για να λειτουργήσει ο μηχανισμός της ευθύνης, θα πρέπει να υπάρχει συγκεκριμένη ζημία που να αναφέρεται στους οικοτόπους, στα προστατευόμενα είδη, στα ύδατα και στο έδαφος και μάλιστα η ζημία να είναι ποσοτική, δηλαδή μετρίσιμη και τέλος θα πρέπει να συντρέχει αιτιώδης συνάφεια ανάμεσα στη ζημία και το φορέα εκμετάλλευσης που ενήργησε. Επομένως, με βάση την Οδηγία, ο φορέας δε θα πληρώσει το κόστος της αποκατάστασης, σε περίπτωση που υπάρχει διάχυτη ρύπανση, δηλαδή εκεί που δεν είναι δυνατό να αποδειχτεί ότι, οι πράξεις ή οι παραλείψεις του φορέα προκάλεσαν τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις.

Έτσι, η Οδηγία και το Άρθρο 8 ακολούθως, προβλέπει ότι, ο φορέας θα απαλλαγεί υποχρεωτικά από το κόστος, σε περίπτωση που η περιβαλλοντική ζημία ή η επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας, προκλήθηκε από τρίτο ή οφείλεται σε συμμόρφωση του φορέα σε υποχρεωτική διαταγή ή εντολή δημόσιας αρχής, οπότε και ο φορέας μπορεί να προτείνει την απαλλαγή του από το κόστος των μέτρων, εφόσον φυσικά έχει λάβει τέτοια αποκαταστατικά ή προληπτικά μέτρα. Από τη άλλη πλευρά, το ίδιο Άρθρο, προβλέπει την περίπτωση της δυνητικής απαλλαγής, όπου ο φορέας, δεν υποχρεούται να αναλάβει το κόστος των μέτρων, εφόσον η ζημία προκλήθηκε από επαγγελματική δραστηριότητα για την οποία διέθετε την απαιτούμενη άδεια και την οποία εκτελούσε σύννομα ή εφόσον η ζημία δεν μπορούσε να έχει προβλεφθεί, σύμφωνα με τις τεχνικές και επιστημονικές γνώσεις κατά το χρόνο που προκλήθηκε.

Επίσης, η Οδηγία, θεωρεί πιο σημαντική την πρόληψη της περιβαλλοντικής ζημίας, όπου και εστιάζει και έπειτα επιδιώκει την αποκατάστασή της, η οποία όπως νοείται στο Παράρτημα II, είναι η επαναφορά των πραγμάτων στην πρότερα κατάσταση και όχι η απλή χρηματική αποζημίωση. Έτσι, ο εθνικός νομοθέτης, θα πρέπει να υποχρεώσει το φορέα, να λαμβάνει αβλεπτεί να αναγκαία προληπτικά μέτρα και σε κάθε περίπτωση να ενημερώνει την αρμόδια αρχή, με την οποία θα πρέπει να συνεργάζεται όποτε αυτό απαιτείται (Άρθρο 11). Με το Άρθρο 6, υποχρεώνεται ο φορέας εκμετάλλευσης να δρα προκειμένου να αποκαταστήσει τη ζημία, όπως ορίζει το Παράρτημα II, δηλαδή προτείνοντας μέτρα αποκατάστασης της ζημίας στην αρμόδια αρχή. Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι η Οδηγία 2004/35/EK προβλέπει μία ελάχιστη προστασία και ως εκ τούτου ο εθνικός νομοθέτης δύναται να

θεσπίσει αυστηρότερα μέτρα, προβλέποντας μάλιστα και αστική ευθύνη, δηλαδή δικαίωμα αποζημίωσης των ιδιωτών.

Το τρίτο περιβαλλοντικό ζήτημα που θέτει η Οδηγία 2004/35/EK, είναι η δημιουργία ενός πλαισίου σε σχέση με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των ενδιαφερόμενων τρίτων σε θέματα περιβάλλοντος, συμπεριλαμβανομένων και των μη κυβερνητικών οργανώσεων, επιφυλάσσοντάς για αυτές ένα συγκεκριμένο ρόλο. Ο εθνικός νομοθέτης λοιπόν, επιφορτίζεται με την υποχρέωση από το Άρθρο 12, να δημιουργήσει ένα τέτοιο μηχανισμό που θα επιτρέπει σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο να καταγγέλλει κάθε υφιστάμενη ή επαπειλούμενη περιβαλλοντική ζημία απευθυνόμενη στην αρμόδια αρχή, η οποία θα πρέπει και να αναλάβει δράση. Δικαίωμα καταγγελίας γεννάται λοιπόν, σε περίπτωση που το πρόσωπο επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από την περιβαλλοντική ζημία, σε περίπτωση που έχει επαρκές συμφέρον από τη λήψη μίας σχετικής περιβαλλοντικής απόφασης και τέλος, σε περίπτωση που το εθνικό διοικητικό δικονομικό δίκαιο κράτους μέλους, υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος από την περιβαλλοντική ζημία.

Από την άλλη πλευρά, σε σχέση με τις μη κυβερνητικές οργανώσεις ορίζεται ότι ο εθνικός νομοθέτης θα πρέπει να προβλέψει την ενεργητική νομιμοποίηση τους, δηλαδή να έχουν νομική προσωπικότητα και συγκεκριμένη μορφή ένωσης, ενώ ταυτόχρονα, θα πρέπει να προβλέψει την ύπαρξη ειδικού έννομου συμφέροντος, για όσες από τις οργανώσεις αυτές, δεν έχουν ως αποκλειστικό τους στόχο να προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος και πληρούν τις προϋποθέσεις της εθνικής νομοθεσίας.

Επιπλέον, η Οδηγία επιβάλλει ρητά στον εθνικό μηχανισμό διοικητικής προστασίας να προβλέπει υποχρεωτικά την εξέταση των αιτημάτων των φυσικών ή νομικών προσώπων που έχουν έννομο συμφέρον, καθώς και των μη κυβερνητικών οργανώσεων για ανάληψη δράσης, με την προϋπόθεση ότι πιθανολογείται περιβαλλοντική ζημία βάσει της αίτησής τους και των συνοδευτικών παρατηρήσεων. Τέλος, η αιτιολογική σκέψη 26 της Οδηγίας, σε σχέση με την ένδικη προστασία, ορίζει πως τα ενδιαφερόμενα φυσικά ή νομικά πρόσωπα, πρέπει να έχουν τη δυνατότητα συμμετοχής στον έλεγχο της νομιμότητας των αποφάσεων, των πράξεων και των παραλείψεων της αρμόδιας αρχής (B. Χριστιανός, 2008).

4.8 Μέτρα πρόληψης και αποκατάστασης

Η Οδηγία 2004/35/EK, δεν προσδιορίζει με σαφήνεια τα απαραίτητα μέτρα πρόληψης που θα πρέπει να λαμβάνονται από το φορέα εκμετάλλευσης, αλλά απλώς προβλέπει στο Άρθρο 5, ότι οφείλει «ο φορέας εκμετάλλευσης λαμβάνει αμελλητί τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα και όταν η επικείμενη απειλή δεν εξαλείφεται παρά τα προληπτικά μέτρα, να ενημερώνει την αρμόδια αρχή για την κατάσταση το ταχύτερο δυνατόν», δηλώνοντας κατά αυτόν τον τρόπο την αναγκαιότητα να παρθούν τα μέτρα αυτά, ανεξαρτήτως του κόστους τους. Στη συνέχεια και εφόσον ο φορέας εκμετάλλευσης δεν κατάφερε να δράσει καταλλήλως, η αρμόδια αρχή έχει το δικαίωμα να απαιτήσει από τον φορέα την παροχή πληροφοριών για τυχόν επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας, να απαιτήσει να λάβει αυτός τα αναγκαία προληπτικά μέτρα και να δώσει εντολές στον φορέα εκμετάλλευσης ή να λάβει η ίδια τα αναγκαία προληπτικά μέτρα. Επομένως, η αρμόδια αρχή ενεργεί προληπτικά στην περίπτωση που ο φορέας εκμετάλλευσης, δε συμμορφώνεται προς τις υποχρεώσεις του ή σε περίπτωση που αυτός δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί ή που δεν υποχρεούται, βάσει της οδηγίας, να αναλάβει τις σχετικές δαπάνες.

Αντιθέτως, αναφορικά με τα μέτρα αποκατάστασης, με την επέλευση της περιβαλλοντικής ζημίας, κατά το Άρθρο 6 της Οδηγίας, ο φορέας εκμετάλλευσης οφείλει να ενημερώσει πάραυτα την αρμόδια αρχή σχετικά με την περιβαλλοντική κατάσταση και να λάβει όλα τα εφικτά μέτρα για τον άμεσο έλεγχο και τον περιορισμό των προκληθέντων ρύπων, ούτως ώστε να περιορισθεί ή να προληφθεί η περιβαλλοντική ζημία, όπως και τα αναγκαία ληφθέντα μέτρα αποκατάστασης. Ακόμα, σύμφωνα με το Άρθρο τα μέτρα αποκατάστασης μπορούν να διακριθούν σε μέτρα επείγουσας ανάγκης και σε μέτρα μακράς διάρκειας.

Περαιτέρω, στο Παράρτημα II προβλέπονται τριών ειδών μέτρα αποκατάστασης των υδάτων ή των προστατευόμενων φυσικών οικοτόπων ή ειδών και τα οποία είναι τα πρωτογενή μέτρα, τα συμπληρωματικά μέτρα και τα μέτρα που αποσκοπούν στην αντισταθμιστική αποκατάσταση του περιβάλλοντος. Έτσι, ως πρωτογενή μέτρα αποκατάστασης νοούνται τα μέτρα εκείνα που έχουν ως αποτέλεσμα την επαναφορά των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία στην αρχική τους κατάσταση ή προς αυτήν την κατάσταση. Στην έννοια της

αποκατάστασης στην περίπτωση αυτή, συμπεριλαμβάνεται και η αποκατάσταση των οικολογικών υπηρεσιών, όπως για παράδειγμα, στην περίπτωση που καταστραφεί ένα δέντρο, υπάρχει υποχρέωση, όχι μόνο να φυτευτεί ένα καινούριο αλλά και να ληφθεί υπόψη η οικολογική υπηρεσία που προσέφερε το δέντρο αυτό στη συγκεκριμένη περιοχή (Γ. Μπάλιας, 2010).

Εφόσον όμως, η πρωτογενής αποκατάσταση δεν οδηγήσει στην επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση αποκαθιστώντας πλήρως τη ζημία, λαμβάνονται μέτρα συμπληρωματικής αποκατάστασης. Τα μέτρα αυτά θα πρέπει να αποσκοπούν στην παροχή πόρων ή/και υπηρεσιών παραπλήσιου επιπέδου με αυτούς που θα παρείχοντο, αν η περιοχή που έχει υποστεί ζημία είχε επανέλθει στην αρχική της κατάσταση, ακόμα και σε κάποια διαφορετική περιοχή.

Ωστόσο τα παραπάνω αυτά μέτρα είναι αυτονόητο ότι δεν μπορούν να αποκαταστήσουν, παρά μόνο μερικά την περιβαλλοντική ζημία, καθώς το οικοσύστημα αντιστέκεται στην όποια ανθρώπινη παρέμβαση γίνεται., για επιστροφή στην πρότερα κατάστασή του. Παράλληλα, τα πρωτογενή ή τα συμπληρωματικά μέτρα, είναι πιθανόν να απαιτήσουν μήνες, αλλά ακόμα και χρόνια, προκειμένου να δείξουν τα αποτελέσματά του (Γ. Μπάλιας, 2010). Έτσι, η Οδηγία 2004/35/EK θεσπίζει τα αντισταθμιστικά μέτρα αποκατάστασης της ζημίας, καθώς θέλει να αντιμετωπίσει τις προσωρινές αυτές απώλειες της φύσης, από τη χρονική στιγμή της επέλευση της ζημίας μέχρι και την αποκατάστασή της. Βέβαια, όπως είναι λογικό, τα μέτρα αυτά εκτελούνται παράλληλα με τα ήδη ληφθέντα πρωτογενή ή/και συμπληρωματικά μέτρα αποκατάστασης, αποσκοπώντας «σε συμπληρωματικές βελτιώσεις των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών ή του ύδατος, είτε στην τοποθεσία που υπέστη ζημία είτε σε διαφορετική τοποθεσία» (Παράρτημα II).

Τέλος, παρά το γεγονός ότι η έννοια της ολικής αποκατάστασης φαίνεται ιδιαίτερα ελκυστική, παρουσιάζει προβλήματα, ειδικά στον τομέα του περιβάλλοντος, καθώς είναι ιδιαίτερα δύσκολο να διαγνωστεί η αρχική κατάστασή του. Το Άρθρο 2 λοιπόν, ως «αρχική κατάσταση» εννοεί την κατάσταση εκείνη που θα επικρατούσε κατά τη στιγμή της ζημίας των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών, σε περίπτωση που δεν είχε συντελεστεί η περιβαλλοντική ζημία, υπολογιζόμενη πάντοτε, με βάση τις καλύτερες διαθέσιμες πληροφορίες.

Αναφορικά, με το κόστος των μέτρων δράσης για την πρόληψη και την αποκατάσταση του περιβάλλοντος, όπως ορίζει το Άρθρο 8, επιβαρύνεται, ο φορέας εκμετάλλευσης, ενώ με τη σειρά της, η αρμόδια αρχή μπορεί να αναζητήσει και να ανακτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης, το κόστος με το οποίο επιβαρύνθηκε για την ανάληψη δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης που τυχόν αναγκάστηκε να λάβει η ίδια. Ο φορέας εκμετάλλευσης, ωστόσο, μπορεί με τη σειρά του να αρνηθεί αναλάβει το κόστος των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης, εφόσον μπορέσει να αποδείξει ότι η περιβαλλοντική ζημία προκλήθηκε από τρίτο και επήλθε παρά την ύπαρξη των ενδεδειγμένων μέτρων ασφαλείας από πλευράς της ή εάν αυτή οφείλεται σε συμμόρφωση προς υποχρεωτική διαταγή ή εντολή δημόσιας αρχής.

Ακόμα, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, τα κράτη-μέλη έχουν το δικαίωμα να επιτρέψουν στον φορέα εκμετάλλευσης, να αποποιηθεί το κόστος της αποκατάστασης, με την προϋπόθεση ότι αυτός θα αποδείξει πως δεν ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας και ότι, η περιβαλλοντική ζημία προκλήθηκε από εκπομπή ή συμβάν αποδεκτό από τις εφαρμοστέες εθνικές νομοθετικές και τις εφαρμοστέες κανονιστικές διατάξεις της Κοινότητας που αναφέρονται στο Παράρτημα III, ή προκλήθηκε από εκπομπή ή δραστηριότητα ή οποιοδήποτε τρόπο χρήσης προϊόντος στο πλαίσιο δραστηριότητας, κατά την οποία ο φορέας εκμετάλλευσης αποδεδειγμένα δεν ήταν σε θέση να πιθανολογήσει την πρόκληση περιβαλλοντικής ζημίας, σύμφωνα με τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις που ήταν διαθέσιμες κατά το χρόνο εκείνο.

4.9 Έννομη προστασία και δικαστικός έλεγχος

Η Οδηγία 2004/35/EK συμπεριλαμβάνει και μια ειδική διάταξη, αυτή του Άρθρου 12, η οποία παρέχει το δικαίωμα σε κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο που επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από κάποια περιβαλλοντική ζημία, ή έχει «επαρκές συμφέρον» από τη λήψη μίας περιβαλλοντικής απόφασης ή υποστηρίζει ότι επέρχεται «προσβολή δικαιώματος» στο πρόσωπό του, να υποβάλλει στην αρμόδια αρχή που ορίζει το Άρθρο, οποιεσδήποτε παρατηρήσεις για περιβαλλοντικές

ζημίες που έχουν υποπέσει στην αντίληψή του και ακόμη, να καλεί την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση. Επίσης, εδώ συμπεριλαμβάνεται και το έννομο συμφέρον των μη κυβερνητικών οργανώσεων, που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος και πληρούν τις προϋποθέσεις που ορίζει το εθνικό δίκαιο.

Επιπλέον, πάλι κατά το Άρθρο 12, εφόσον η αίτηση του φυσικού ή νομικού προσώπου για ανάληψη δράσης από την αρμόδια αρχή, αποδεικνύει κατά εύλογο τρόπο ότι υπάρχει περιβαλλοντική ζημία, οφείλει η αρχή να εξετάσει το αίτημα αυτό και δώσει την δυνατότητα στον ενδιαφερόμενο φορέα εκμετάλλευσης να κοινοποιήσει τις απόψεις του. Σε κάθε πάντως περίπτωση, η αρμόδια αρχή θα πρέπει το ταχύτερο δυνατόν να ενημερώσει τα πρόσωπα που υπέβαλαν παρατηρήσεις σχετικά με κάποια απόφασή της για το αν έχει δεχτεί ή απορρίψει το αίτημα αυτό, αιτιολογώντας επαρκώς την απόφασή της αυτή.

Έπειτα, το Άρθρο 13 με τη σειρά του, γεννά το δικαίωμα πρόσβασης στα δικαστήρια ή σε άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο κρατικό αρμόδιο όργανο, στα άτομα που ορίζονται στο προηγούμενο άρθρο, για τον «έλεγχο, τόσο ως προς τη διαδικασία όσο και προς την ουσία, της νομιμότητας των αποφάσεων ή παραλείψεων της αρμόδιας αρχής».

4.10 Χρηματοοικονομική ασφάλεια

Με το Άρθρο 14 της Οδηγίας, τα κράτη-μέλη αναλαμβάνουν την υποχρέωση να θεσπίσουν τέτοια μέτρα, ούτως ώστε να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη μέσων και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας, από εκείνους τους οικονομικούς και χρηματοπιστωτικούς φορείς που θεωρούνται κατάλληλοι, συμπεριλαμβάνοντας και ανάλογους χρηματοπιστωτικούς μηχανισμούς σε περίπτωση αφερεγγυότητας των συμβαλλομένων. Στόχος της διάταξης είναι να καταστεί δυνατή η χρήση χρηματοοικονομικών εγγυήσεων από τους φορείς εκμετάλλευσης προκειμένου να μπορούν να καλύπτουν τις ευθύνες τους βάση της Οδηγίας, πράγμα που σημαίνει ότι, η Οδηγία δεν επιβάλλει υποχρεωτική ασφάλιση των κινδύνων, εν αντιθέσει με τη Συνθήκη του Λουγκάνο, η οποία προέβλεπε ότι, τα κράτη οφείλουν να εξασφαλίσουν

υποχρεωτική ασφάλιση για οιαδήποτε εγκατάσταση, η οποία έχει σχέση με επικίνδυνες για το περιβάλλον δραστηριότητες (Ε. Κουτούπα- Ρεγκάκου, 2009).

Με δεδομένο όμως ότι η Οδηγία δεν προβλέπει υποχρεωτική ασφάλιση κινδύνων, τίθεται το ζήτημα της ύπαρξης ανώτατων ορίων ευθύνης. Η Οδηγία για το σκοπό αυτό περιλαμβάνει και μια έμμεση ρύθμιση στο Άρθρο 14, κατά την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα πρέπει να υποβάλλει μέχρι την 30^η Απριλίου 2010 έκθεση σχετικά με την αποτελεσματικότητά της και στην οποία μεταξύ άλλων θα εξετάζεται η θέσπιση ενός εύλογου κόστους, ενός ελαχίστου ασφαλιζόμενου κεφαλαίου και οι όροι της ασφάλισης για την εφαρμογή ενός συστήματος «εναρμονισμένης υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας» (Γ. Ξανθούλης, 2005).

Έτσι, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή το έπραξε εκδίδοντας στις 12/10/2010 την αντίστοιχη έκθεση, όπου εξετάζει το ζήτημα της χρηματοοικονομικής ασφάλειας. «Προς τούτο, αναλύθηκε η αντίδραση του χρηματοπιστωτικού τομέα και εξετάστηκαν εναλλακτικές επιλογές χρηματοοικονομικής ασφάλειας, με βάση τις πληροφορίες που παρείχε ο κλάδος ασφάλισης και αντασφάλισης σχετικά με τα διαθέσιμα προϊόντα ασφάλισης και κάλυψης που απορρέουν από την Οδηγία στην αγορά της ΕΕ. Ελήφθησαν επίσης υπόψη οι εκθέσεις σχετικά με την Οδηγία που υπέβαλε η συνομοσπονδία ευρωπαϊών ασφαλιστών (CEA), καθώς και οι πληροφορίες για την αντίδραση των φορέων εκμετάλλευσης και του κλάδου στην Οδηγία» (<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0581:EL:HTML>).

Πιο αναλυτικά , το Άρθρο 14 της Οδηγίας, καλεί τα κράτη-μέλη να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη μέσωσ και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας. Ωστόσο, τα μέτρα που θεσπίστηκαν ήταν περιορισμένα ως προς αυτό, αρκούμενα σε συζητήσεις με ασφαλιστές ή/και ασφαλιστικές ενώσεις. Στις περισσότερες περιπτώσεις οι εθνικές αγορές περιβαλλοντικής ευθύνης αναπτύχθηκαν με πρωτοβουλία των ασφαλιστών, ακόμη και στις υποθέσεις που είχε θεσπιστεί υποχρεωτική χρηματοοικονομική ασφάλεια. «Η ασφάλιση αποδείχθηκε το πιο δημοφιλές μέσο για την κάλυψη της περιβαλλοντικής ευθύνης, και ακολουθούν οι τραπεζικές εγγυήσεις (Αυστρία, Βέλγιο, Κύπρος, Τσεχική Δημοκρατία, Κάτω Χώρες, Πολωνία, Ισπανία και Ηνωμένο Βασίλειο) και άλλα αγοροκεντρικά μέσα, όπως

κεφάλαια, ομόλογα, κλπ (Αυστρία, Βέλγιο, Βουλγαρία, Κύπρος, Πολωνία και Ισπανία). Όμιλοι ασφαλιστών είναι παρόντες στην Ισπανία, τη Γαλλία και την Ιταλία»(<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0581:EL:HTML>).

Ακόμα, η Έκθεση διαπιστώνει ότι, είναι δύσκολο να εκτιμηθεί εάν ικανότητα του κλάδου των ασφαλίσεων είναι αρκετή, ώστε να καλύπτονται αποτελεσματικά οι ευθύνες που απορρέουν από την Οδηγία, τουλάχιστον έως σήμερα. Όμως, στο βαθμό που αυξάνεται η ζήτηση για τέτοια προϊόντα, αυτή η ικανότητα του ασφαλιστικού κλάδου εξελίσσεται συνεχώς και μπορεί επίσης να αυξηθεί με τα μέσα χρηματοοικονομικής ασφάλειας που δεν υπόκεινται στον τομέα της ασφάλισης.

Επίσης, η Επιτροπή πρέπει να εξετάσει, κατά πόσο υπάρχει ανάγκη θέσπισης ενός εναρμονισμένου συστήματος υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας σε επίπεδο ΕΕ. Ωστόσο, με δεδομένα ότι, η μεταφορά της Οδηγίας οδήγησε σε αποκλίνοντες κανόνες εφαρμογής, τα κράτη μέλη που επέλεξαν την υποχρεωτική χρηματοοικονομική ασφάλεια δεν έχουν θέσει ακόμη σε λειτουργία τα συστήματά τους (οπότε και δεν μπορούν να αξιολογηθούν οι υποχρεωτικές προσεγγίσεις) και τέλος βάση του ότι διαρκώς γίνονται διαθέσιμα περισσότερα προϊόντα χρηματοοικονομικής ασφάλειας, η Επιτροπή κρίνει ότι είναι ακόμη πρόωρο να προτείνει υποχρεωτική χρηματοοικονομική ασφάλεια σε επίπεδο Ένωσης.

Τέλος, η έκθεση σημειώνει ότι η Επιτροπή θα επανεξετάσει τη λύση της υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας, ίσως και πριν από την αναθεώρηση της Οδηγίας που προβλέπεται για το 2014, σε συνδυασμό με την έκθεση της Επιτροπής δυνάμει του Άρθρου 18 της Οδηγίας (<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0581:EL:HTML>).

4.11 Ο χρόνος εφαρμογής της οδηγίας (ratione temporis)

Κατά το Άρθρο 19 της Οδηγίας 2004/35/EK, η μεταφορά της στο εθνικό δίκαιο κάθε κράτους-μέλους, θα έπρεπε να έχει ολοκληρωθεί μέχρι την 30^η Απριλίου του 2007. Στην Ελλάδα ωστόσο, η μεταφορά αυτή έγινε με το προεδρικό διάταγμα 148/2009, όπου το Άρθρο 23 προβλέπει ότι, η ισχύς της Οδηγίας αρχίζει για τη χώρα από τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως στις 30 Σεπτεμβρίου 2009. Εν τούτοις, για κάθε τέτοια περίπτωση ληξιπρόθεσμης μεταφοράς της Οδηγίας στην εθνική νομοθεσία κράτους-μέλους, ισχύει η θεωρία του άμεσου αποτελέσματος με τη σύμφωνη γνώμη τόσο των θεωρητικών όσο και της νομολογίας του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), το οποίο σημαίνει ότι οι διατάξεις της Οδηγίας θα εφαρμοστούν άμεσα, αν και έχει παρέλθει ο χρόνος της μεταφοράς, με την ευθύνη της διοίκησης και των δικαστηρίων να δρουν αναλόγως. Πιο συγκεκριμένα, είναι σαφές, ότι σε μία τέτοια περίπτωση όπως της Ελλάδας, μπορεί κανείς να επικαλεστεί την Οδηγία για την περίοδο από την 1^η Μαΐου 2007 έως την 29^η Σεπτεμβρίου 2009.

Ωστόσο, σύμφωνα με τα Άρθρα 17 και 19, είναι σαφές ότι, η Οδηγία δε θα εφαρμοστεί για ζημίες που προκλήθηκαν στο περιβάλλον από εκπομπές, γεγονότα ή ατυχήματα που συνέβησαν πριν την 30^η Απριλίου 2007 ή για ζημίες που ναι μεν συνέβησαν μετά την ημερομηνία αυτή, αλλά οι δραστηριότητες που τις προξένησαν, συνέβησαν πριν τις 30 Απριλίου του 2007. Πρέπει όμως να διευκρινιστεί, ότι για την ιδιάζουσα εκείνη περίπτωση, όπου μία δραστηριότητα ξεκίνησε πριν τις 30 Απριλίου 2007, αλλά συνεχίστηκε και μετά από αυτή και μάλιστα προξένησε ζημίες στο περιβάλλον, θα εφαρμοστούν κανονικά όλες οι διατάξεις της Οδηγίας.

Τέλος, το Άρθρο 17, θεσπίζει την τριακονταετή παραγραφή για οποιαδήποτε περιβαλλοντική ζημία «αφότου έλαβε χώρα η εκπομπή, το γεγονός ή το ατύχημα που προκάλεσε τη ζημία» (Γ. Κρεμλής, 2005).

4.12 Το προεδρικό διάταγμα 148/2009

Η Ελλάδα, με το Π.Δ. 148/2009 (Φ.Ε.Κ. 190/ 29-9-2009) περί «Περιβαλλοντικής ευθύνης για την πρόληψη και την αποκατάσταση των ζημιών στο περιβάλλον για εναρμόνιση με την Οδηγία 2004/35/EK», προσάρμοσε στην εθνική της νομοθεσία τις διατάξεις της Οδηγίας 2004/35/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Απριλίου 2004. Σύμφωνα με το εν λόγω Προεδρικό Διάταγμα και το Άρθρο 2, «σκοπός του διατάγματος είναι η θέσπιση περιβαλλοντικής ευθύνης βάσει της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει», με τον καθορισμό μέτρων, όρων και διαδικασιών, ώστε κάθε φορέας εκμετάλλευσης, η δραστηριότητα του οποίου προκάλεσε περιβαλλοντική ζημία ή άμεση απειλή περιβαλλοντικής ζημίας να είναι κατ' αρχήν οικονομικά υπεύθυνος για τη λήψη των απαραίτητων μέτρων πρόληψης ή/ και αποκατάστασης της περιβαλλοντικής ζημίας».

Το παρόν διάταγμα εφαρμόζεται, όπως ορίζεται, σε περίπτωση περιβαλλοντικής ζημίας και σε οποιαδήποτε άμεση απειλή τέτοιας ζημίας, που προκαλείται από την άσκηση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων που απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙΙΙ του άρθρου 21, ανεξάρτητα από υπαιτιότητα του φορέα εκμετάλλευσης, όπως και σε περίπτωση ζημίας στο περιβάλλον και σε οποιαδήποτε άμεση απειλή τέτοιας ζημίας που προκαλείται σε προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους, από την άσκηση επαγγελματικών δραστηριοτήτων άλλων από αυτές που απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙΙΙ, ανεξάρτητα από υπαιτιότητα του φορέα εκμετάλλευσης (http://www.diske.gr/article_view.jsp;jsessionid=C7D5D6DFE5BF9A231F05B33D620C4D0?f=0&DS_ISS_Code=15490E57P&DS_CNT_Type=1&DS_CNT_Code=157SKTIE4). Επιπλέον, διευκρινίζεται ότι το διάταγμα εφαρμόζεται ως προς τον φορέα εκμετάλλευσης της δραστηριότητας που προκάλεσε την περιβαλλοντική ζημία ή την άμεση απειλή πρόκλησής της, εφόσον αυτός έχει εντοπισθεί, η ζημία που προκλήθηκε είναι συγκεκριμένη και υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της δραστηριότητας και της ζημίας ή της άμεσης απειλής.

Αρμόδια αρχή για την εφαρμογή του π.δ. 148/2009 ορίζεται σύμφωνα με το Άρθρο 6 το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων

(ΥΠΕΧΩΔΕ), νυν Υπουργείο Περιβάλλοντος και Κλιματικής Αλλαγής (ΥΠΕΚΑ) και οι Περιφέρειες κατά περίπτωση. Προβλέπεται μάλιστα η σύσταση αυτοτελούς συντονιστικού γραφείου υπαγόμενου απευθείας στον Υπουργό ΠΕΚΑ για την πρόληψη και αντικατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, το «Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών» – ΣΥΓΑΠΕΖ. Η αρμόδια αυτή αρχή, έχει την εποπτεία τήρησης των υποχρεώσεων των φορέων εκμετάλλευσης και υποχρέωση αυτενέργειας. Έτσι, μία αρχή μπορεί να απαιτεί από το φορέα εκμετάλλευσης να της δοθούν πληροφορίες για τυχόν απειλή περιβαλλοντικής ζημιάς και να λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα πρόληψης και τα αποκατάστασης. Επιπλέον, η αρμόδια αρχή μπορεί να λάβει η ίδια σε βάρος του φορέα εκμετάλλευσης τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα, ενώ σε περίπτωση που ο φορέας δεν είναι δυνατόν να προσδιοριστεί ή δεν υποχρεούται να λάβει τα προληπτικά μέτρα, αναλαμβάνει η ίδια τις σχετικές δαπάνες (<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=336&language=el-GR>).

Στις ειδικές διατάξεις του προεδρικού αυτού διατάγματος αναφέρεται ότι από την 1^η Μαΐου 2010 θα ισχύει η υποχρέωση ασφαλιστικής κάλυψης των επαγγελματικών φορέων για περιβαλλοντικές ζημιές σε περίπτωση αφερεγγυότητας, πράγμα που έγινε, αλλά εντούτοις, απαιτείται ακόμη η έκδοση σχετικής υπουργικής απόφασης που θα εξειδικεύει τους όρους εφαρμογής της. Η Ειδική Γραμματεία Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, προωθεί την έκδοση αυτών των κοινών υπουργικών αποφάσεων, που απαιτούνται, σύμφωνα με το Άρθρο 14 – Χρηματοοικονομική Ασφάλεια, με σκοπό την εφαρμογή της υποχρεωτικής υπαγωγής δραστηριοτήτων σε καθεστώς χρηματοοικονομικής ασφάλειας, γεγονός που θα διασφαλίσει την Πολιτεία έναντι της περιβαλλοντικής ζημιάς μέσω της υλοποίησης των ενδεδειγμένων μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης. Κατά την παρούσα φάση διεξάγεται διαβούλευση με εκπροσώπους της Ένωσης Ασφαλιστικών Οργανισμών και της Ένωσης Τραπεζών Ελλάδας, ενώ σύντομα θα ξεκινήσει διάλογο με τη Βιομηχανία (<http://www.energypress.gr/portal/resource/contentObject/id/3a168105-1700-4273-85fe-a0cc59e0769d>).

Ακόμη, γίνεται αναφορά και στους ελέγχους που θα πραγματοποιούνται (τακτικά ή έκτακτα, αυτεπάγγελτα ή κατόπιν καταγγελίας) από τους κατά τόπους αρμόδιους Τομείς της Ειδικής Υπηρεσίας Επιθεωρητών Περιβάλλοντος (ΕΥΕΠ) ή

από φορείς στους οποίους η ΕΥΕΠ έχει αναθέσει τους ελέγχους αυτούς. Όμως δυστυχώς, μόλις τον Οκτώβριο του 2010, η Ειδική Γραμματεία Επιθεώρησης Περιβάλλοντος κίνησε διαδικασία εφαρμογής του διατάγματος 148/2009 για την Περιβαλλοντική ευθύνη για ανάληψη δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης περιβαλλοντικής ζημιάς από τον φορέα εκμετάλλευσης στις παρακάτω περιπτώσεις:

4.13 Παρατηρήσεις - Συμπεράσματα

Παρά την αρχική της επιταγή, η μεταφορά της Οδηγίας 2004/35/EK ολοκληρώθηκε μόλις την 1η Ιουλίου του 2010 από όλα τα κράτη-μέλη. Εκτιμάται ότι θα περάσουν κάποια χρόνια μέχρι να διαπιστωθεί κατά πόσο θα έχει επηρεάσει η Οδηγία τον εκάστοτε εθνικό νομοθέτη, ενώ με βάσει τις διαθέσιμες πληροφορίες δεν είναι εφικτό ακόμη να συναχθούν συγκεκριμένα συμπεράσματα σχετικά με την αποτελεσματικότητα της Οδηγίας, σε θέματα αποκατάστασης των περιβαλλοντικών ζημιών. Δυσκολίες παρουσιάζονται καθώς, σε πολλές περιπτώσεις κρατών-μελών, οι αρμόδιες αρχές δεν προσάρμοσαν τους κανόνες δίκαιου τους με την Οδηγία εγκαίρως, ενώ οι φορείς εκμετάλλευσης αγνοούσαν συχνά τις νομικές υποχρεώσεις τους στον τομέα αυτό. Ακόμα, οι ασφαλιστές και οι άλλοι οργανισμοί που οφείλουν να παρέχουν χρηματοοικονομική ασφάλεια, δεν ήταν και δεν είναι έως και σήμερα, αρκούντως εξοικειωμένοι με τις απαιτήσεις τις οποίες θα πρέπει να τηρούν τα προϊόντα τους για να είναι συμβατά με την Οδηγία 2004/35/EK.

Στην έκθεσή της, η Επιτροπή σημειώνει ωστόσο, ότι μπορούν να ληφθούν πολλά μέτρα για να βελτιωθούν τόσο η εφαρμογή και όσο η αποτελεσματικότητα της Οδηγίας. Πιο συγκεκριμένα, θα πρέπει να προωθηθεί η ανταλλαγή πληροφοριών και η επικοινωνία μεταξύ των βασικών ενδιαφερομένων δηλαδή, των φορέων εκμετάλλευσης, των αρμόδιων αρχών, των παρόχων χρηματοοικονομικής ασφάλειας, των βιομηχανικών ενώσεων, των κυβερνητικών εμπειρογνομόνων, των μη κυβερνητικών οργανώσεων και της Επιτροπής. Με τη σειρά τους, οι βιομηχανικές ενώσεις, οι ενώσεις οργανισμών χρηματοοικονομικής ασφάλειας και οι αρμόδιες

αρχές που εφαρμόζουν την Οδηγία θα πρέπει να συνεχίσουν να προωθούν την ευαισθητοποίηση των επιμέρους φορέων εκμετάλλευσης και των παρόχων χρηματοοικονομικής ασφάλειας με δράσεις ευαισθητοποίησης. Χρήσιμο θα ήταν επίσης, να αναπτυχθούν περαιτέρω Οδηγίες ερμηνείας για την εφαρμογή της Οδηγίας 2004/35/EK και ειδικότερα πιθανών κατευθυντηρίων Οδηγιών της ΕΕ για το Παράρτημα II της Οδηγίας. Επιπλέον, βασικοί ορισμοί και έννοιες, όπως «περιβαλλοντική ζημία», «σημαντική ζημία», «αρχική κατάσταση» που ερμηνεύονται διαφορετικά κατά την εφαρμογή σε εθνικό επίπεδο, θα πρέπει να διευκρινισθούν και να εφαρμοστούν ενιαία.

Είναι ευόιο, ωστόσο το γεγονός πως, παρά τη χρηματοοικονομική κρίση, η πράξη δείχνει ότι η αγορά ασφαλίσεων στον τομέα της περιβαλλοντικής ευθύνης στην Ένωση αναπτύσσεται και προσφέρει όλο και μεγαλύτερη ποικιλία προϊόντων. Μάλιστα, αναμένεται ότι, μεγαλύτερη νομική σαφήνεια στο κείμενο της Οδηγίας, με τους τρόπους που προαναφέρθηκαν, θα οδηγήσει σε πιο προβλέψιμη και νομικά ασφαλέστερη εφαρμογή των κριτηρίων της από τις αρμόδιες αρχές και τους φορείς εκμετάλλευσης, κατά την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών ζημιών (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0581:EL:HTML>).

Ακόμη, παρά την όποια κριτική γίνεται στην Οδηγία, πρέπει να αναγνωριστεί ότι σε αυτήν εντάχθηκαν για πρώτη φορά έννοιες, όπως αυτή της οικολογικής υπηρεσίας, η απώλεια της οποίας σημαίνει περιβαλλοντική ευθύνη για τον φορέα ή την αρχή και οι οποίες εμπλουτίζουν το κοινοτικό δίκαιο, δίδοντάς του ευρύτερο περιεχόμενο και άρα και ευρύτερο πεδίο δράσης. Με άλλα λόγια, η Οδηγία διευρύνει την έννοια της ζημίας και ταυτόχρονα αποτελεί ένα εργαλείο που βοηθά στη εκτίμηση και την αξιολόγηση των προσβολών στη βιοποικιλότητα. Ομοίως λειτουργεί και με άλλες κατηγορίες εννοιών, όπως την πρόσληψη της απειλής ζημίας ως ζημία ή την ιδέα την αντιστάθμισης, η οποία άλλοτε εννοείται ως συμπληρωματική αντιστάθμιση, άλλοτε εννοείται ως προσωρινή αντισταθμιστική αποκατάσταση και άλλοτε λειτουργεί πέραν της αποκατάστασης, ως προληπτική αντιστάθμιση.

Σε σχέση, τώρα με την ελληνική πραγματικότητα, η Οδηγία θα μπορούσε να επηρεάσει τον εθνικό νομοθέτη στον τομέα του ιδιωτικού δικαίου περιβαλλοντικής

ευθύνης. Άλλωστε, για να καταστεί πιο αποτελεσματική η εφαρμογή της Οδηγίας απαιτείται η συνδρομή διαφόρων επιστημών, όπως της οικολογικής μηχανικής, της λειτουργικής οικολογίας, των οικονομικών του περιβάλλοντος, σε συνδυασμό με τη δημιουργία ή την ενεργοποίηση κατάλληλων διοικητικών υπηρεσιών (Α. Κοντογιάννη, Μ. Σκούρτος και Α. Παπανδρέου, 2005). Ωστόσο, δυστυχώς η δημιουργία ενός τέτοιου κατάλληλου διοικητικού οργάνου στην Ελλάδα, παρουσιάζει, όπως συμβαίνει συνήθως σε τέτοια ζητήματα, δυσκολίες, καθιστώντας έτσι όλο και πιο δυσοίωνη τη βέλτιστη δυνατή εφαρμογή της Οδηγίας στη χώρα. Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι θα ήταν πιο ενδεδειγμένη, η μεταφορά της Οδηγίας στη χώρα με νόμο και όχι με προεδρικό διάταγμα, όπως τελικώς έγινε, καθώς τα ζητήματα περιβαλλοντικής ευθύνης, είναι μείζονος σημασίας στην προστασία του περιβάλλοντος και επιπλέον, έχουν πολιτική διάσταση, καθώς αποτελούν μέσο για την κατανομή οικονομικών βαρών, λόγω της προαναφερθείσας περιβαλλοντικής προστασίας που γεννάται (Β. Χριστιανός, 2005).

5. Γενικά Συμπεράσματα – Προβληματισμοί

Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει» χαιρετίστηκε από την παγκόσμια κοινότητα ως η κατεξοχήν αρχή για την προστασία του περιβάλλοντος, πράγμα που συνέβη και στο πλαίσιο της ενσωμάτωσής της στην ευρωπαϊκή νομοθεσία. Ωστόσο, η αναγόρευση της αρχής αυτής σε θεματοφύλακα της περιβαλλοντικής προστασίας, γεννά προβληματισμούς, αφού η συγκεκριμένη αρχή δρα κατασταλτικά και όχι προληπτικά. Έτσι, πολλοί θεωρητικοί διατύπωσαν την άποψη ότι ο ρυπαίνων με την εν λόγω αρχή αγοράζει το δικαίωμα να ρυπαίνει, ανατρέποντας την αρχή της πρόληψης και μετατρέποντας ένα υπέρτατο αγαθό σε οικονομικό μέγεθος, νομιμοποιώντας τη βλάβη και την καταστροφή, έστω και μερικώς, αρκεί να καταβληθεί ένα ορισμένο ποσό. Με άλλα λόγια, μπορεί να ειπωθεί ότι νομιμοποιείται η προσβολή του περιβάλλοντος, αρκεί η ζημία αυτή να είναι απιτιμητή σε χρήμα, με αποτέλεσμα το «γράμμα» του νόμου να δείχνει ότι νοιάζεται για την προστασία του περιβάλλοντος, η επιδίωξη όμως τελικά, να είναι η μεθόδευση της προστασίας της οικονομικής ανάπτυξης των ισχυρών επιχειρήσεων (Σ. Νικηφόρου- Αναστασιάδου, 2005). Έτσι, παρά τα πλεονεκτήματα της θεμελιώδους αυτής αρχής, όπως αναφέρθηκαν παραπάνω, διαπιστώνεται ότι υπάρχει χώρος στην ΕΕ, για περαιτέρω πιο αποτελεσματικά νομοθετήματα.

Εν συνεχεία λοιπόν, μελετώντας κανείς διεξοδικά τις ρυθμίσεις της Οδηγίας 2004/35/EK, θα διαπιστώσει πως το έργο του εθνικού νομοθέτη είναι πολύ σπουδαίο, καθώς καλείται να μεταφέρει στην εσωτερική έννομη τάξη της χώρας του, διατάξεις πολύ σημαντικές για το περιβάλλον και ιδιαίτερες αυστηρές για τους φορείς εκμετάλλευσης. Θα πρέπει όμως στο σημείο αυτό, να επισημανθεί μία επικριτική άποψη της θεωρίας, η οποία θέλει τον τίτλο της Οδηγίας 2004/35/EK για την περιβαλλοντική ευθύνη, ασύμπτωτο σε ένα βαθμό με το περιεχόμενο της. Ωστόσο, θα πρέπει την ίδια στιγμή να γίνει παραδεκτό, ότι το όνομα αυτό προέκυψε μέσω πολιτικών διαπραγματεύσεων και συμβιβασμών και δεν είναι απόρροια των πραγματικών περιβαλλοντικών αναγκών για την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Έτσι, εκείνο που πρωτίστως κυριαρχεί στο νομοθέτημα αυτό, είναι η διοικητική ευθύνη, η οποία συνυπάρχει με έννοιες που πλησιάζουν περισσότερο στην έννοια της ευθύνης, όπως αυτή ορίζεται κατά το ιδιωτικό δίκαιο. Η μίξη αυτή

υπερβαίνει την ως τώρα γνωστή διάκριση δημοσίου και ιδιωτικού δικαίου, πράγμα που συνάδει με τη σύγχρονη παγκόσμια νομική τάση στο χώρο του περιβαλλοντικού δικαίου. Τέλος, παρατηρούνται διαφοροποιήσεις, στα εθνικά δίκαια των κρατών-μελών σχετικά με την έννοια της περιβαλλοντικής ευθύνης, με αποτέλεσμα η Οδηγία αυτή να αποτελεί ευκαιρία για επαναξιολόγηση της έννοιας αυτής και εφαλτήριο για εναρμόνισή της στο πλαίσιο της ΕΕ.

Επίσης, ένα κρίσιμο ερώτημα σε σχέση με την Οδηγία, είναι αν τελικώς οι ρυθμίσεις της θα φανούν αποτελεσματικές, ούτως ώστε να αποτραπεί προληπτικώς η συμπεριφορά των φορέων εκμετάλλευσης και να αποφευχθεί έτσι η περιβαλλοντική ζημία από αυτούς. Άλλωστε, αυτός είναι και ένας από τους κύριους στόχους που έθεσε ο κοινοτικός νομοθέτης, όπως προβλέπεται και στη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της Οδηγίας (<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0035:FIN:EL:PDF>).

Οι απαντήσεις όμως που δόθηκαν από τους θεωρητικούς γύρω από αυτό το ζήτημα, εξέφρασαν διάφορους προβληματισμούς. Αρχικώς, υπάρχει ο φόβος, ότι τελικώς θα είναι ο καταναλωτής αυτός που θα επιβαρυνθεί με το κόστος εκείνο, το οποίο ενδέχεται να κληθεί να φέρει ο φορέας εκμετάλλευσης, για επαιλούμενη ζημία, ακόμα και στις περιπτώσεις εκείνες που το κόστος αυτό αφορά ασφάλιστρα, μέσω της αύξησης της τιμής του προϊόντος. Έτσι, στην περίπτωση αυτή δεν μπορεί να διαφανεί ο αποτρεπτικός χαρακτήρας του συστήματος που επιβάλλει η Οδηγία, καθώς δεν καταδεικνύεται το πώς θα προληφθεί η ζημιογόνα συμπεριφορά του φορέα εκμετάλλευσης στο μέλλον.

Ακόμη, ένας άλλος προβληματισμός που εκφράστηκε αναφορικά με την Οδηγία και σε συνέχεια των παραπάνω, είναι ο ορατός κίνδυνος μετεγκατάστασης των επιχειρήσεων σε χώρες εκτός της Ένωσης. Και αυτό γιατί οι επιχειρηματίες, προκειμένου να διατηρήσουν τα προϊόντα τους ανταγωνίστηκα, θα επιθυμήσουν τη μεταφορά αυτή, σε χώρες εξωκοινοτικές, με λιγότερο αυστηρά περιβαλλοντικά μέτρα και λιγότερες περιβαλλοντικές ευαισθησίες. Έτσι, θα κατορθώσουν να συγκρατήσουν το κόστος των προϊόντων τους, διατηρώντας τις πωλήσεις τους.

Τέλος, η υπερπροστατευτική συμπεριφορά του κοινοτικού νομοθέτη σε θέματα περιβαλλοντικού δικαίου, μπορεί να φέρει τα αντίθετα αποτελέσματα, εφόσον

η μετακίνηση αυτή των επιχειρήσεων σε τρίτες χώρες θα χειροτερέψει την περιβαλλοντική πραγματικότητα, ακριβώς γιατί τα μέτρα που εφαρμόζονται σε αυτές, είναι πιο ελαστικά. Έτσι, η περιβαλλοντική επιβάρυνση θα είναι μεγάλη, ίσως και μεγαλύτερη στο εξής, επιβαρύνοντας εξίσου όλες τις χώρες, τόσο εντός και όσο και εκτός Κοινότητας, αφού η ρύπανση δε γνωρίζει σύνορα, Συνθήκες και Συμφωνίες (B. Χριστιανός, 2005).

6. Η ποινική προστασία του περιβάλλοντος

6.1 Εισαγωγή

Όπως έχει ήδη ειπωθεί και παραπάνω, η Ευρωπαϊκή Ένωση, δίνει μεγάλη σημασία και προτεραιότητα σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος. Ωστόσο, παρατηρήθηκε πως η ουσιαστική εφαρμογή των σχετικών διατάξεων στις χώρες-μέλη, δεν αποδεικνύεται εν τέλει, όλες τις φορές αποτελεσματική. Ταυτόχρονα, διαπιστώθηκε ότι, αιτία για την κατάσταση αυτή ανάμεσα σε άλλα, ήταν η έλλειψη ή η περιορισμένη ύπαρξη τρόπων και μεθόδων καταστολής των περιβαλλοντικών ζημιών. Επομένως, αποδείχτηκε επιτακτική η ανάγκη να βρεθούν και να εξασφαλιστούν μέτρα καταστολής που θα υιοθετούν τα κράτη και τα οποία θα είναι αποτελεσματικά και αποτρεπτικά για τους εν δυνάμει παραβάτες. Έτσι, ο ευρωπαϊός νομοθέτης, διαπίστωσε πως ιδανικότερη λύση είναι η ποινική κύρωση, για τα θέματα που αφορούν την προστασία του περιβάλλοντος, μια απόφαση που ωστόσο χρειάστηκε να αντιμετωπίσει αρκετούς σκοπέλους.

Η ιδέα λοιπόν της Ευρωπαϊκής Ένωσης, να υιοθετήσει ποινικές κυρώσεις για την προστασία του περιβάλλοντος, είχε να συναντήσει, όπως ειπώθηκε, πολλά εμπόδια, ξεκινώντας από τα ζητήματα επιβολής κυρώσεων στους παραβάτες, όπου υπάρχει σχετική θεσμική αυτονομία των κρατών-μελών και συνεχίζοντας με την αποκλειστική αρμοδιότητα κάθε εθνικού νομοθέτη, να κρίνει το εφαρμόσιμο, την καταλληλότητα και τη δυναμική ενός προβλεπόμενου από αυτόν κατασταλτικού μέτρου. Ακόμα, πρέπει να σημειωθεί, ότι η θεσμοθέτηση ποινικών κυρώσεων στα κράτη-μέλη της Ένωση, προβλέπεται ότι θα προκύπτει από τη διακυβερνητική συνεργασία των μελών και όχι από το σκληρό πυρήνα της Κοινότητας.

Ωστόσο, η νομολογία του ΔΕΚ τάχθηκε υπέρ της συνοχής σε κάθε τομέα του κοινοτικού δικαίου, επεκτείνοντας έτσι την αρμοδιότητα του ευρωπαϊού νομοθέτη και στο ποινικό δίκαιο, ως προς την επιβολή ποινικών κυρώσεων, θέτοντας παράλληλα συγκεκριμένα κριτήρια νομιμοποίησης για το νομοθέτη της ένωσης και για τις

κυρώσεις αυτές που δύναται να προβλέψει. Μάλιστα, ο ευρωπαϊός νομοθέτης θεσπίζει ένα μοντέλο επιβολής ποινικών κυρώσεων που συμπνέει με την τάση που θέλει το ποινικό δίκαιο, παρότι συνεργάζεται με το διοικητικό θεσμικό πλαίσιο, να ακολουθεί πλέον μία αυτόνομη πορεία (Α. Γκιζάρη-Ξανθοπούλου, 2010).

6.2. Η ιστορική διαδρομή της ποινικής αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών εγκλημάτων στην ΕΕ και ο ρόλος του ΔΕΚ

Η πρώτη ρύθμιση για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω ποινικών κυρώσεων συμπεριλήφθηκε στη Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης στο Στρασβούργο στις 4 Νοεμβρίου του 1998, η οποία όμως δεν κυρώθηκε τελικώς ποτέ από κανένα κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Η σπουδαιότητα της ωστόσο, έγκειται στο γεγονός ότι αποτελεί την πρώτη διεθνή σύμβαση που καθιερώνει το αξιόποιο των πράξεων που βλάπτουν ή είναι πιθανόν να βλάψουν το περιβάλλον, αποτελώντας έτσι το σημείο αναφοράς για την ανάπτυξη του περιβαλλοντικού ποινικού δικαίου.

Στο προοίμιο της λοιπόν, αναδεικνυόταν ο σκοπός της, δηλαδή «η ανάγκη να ακολουθηθεί μια κοινή ποινική πολιτική με στόχο την προστασία του περιβάλλοντος», με τη θέσπιση των καταλληλότερων μέτρων από κάθε κράτος-μέλος. Ωστόσο, αναγνωρίζεται από τη σύμβαση ότι η παρέμβαση του ποινικού δικαίου θα πρέπει να χρησιμοποιείται ως τελευταίο νομικό όπλο, καθώς η πρόληψη της περιβαλλοντικής βλάβης θα πρέπει να επιτυγχάνεται κυρίως με άλλα μέτρα.

Το ποινικό δίκαιο παρόλα αυτά, έχει έναν πολύ σημαντικό ρόλο στην προστασία του περιβάλλοντος καθώς, αφενός βοηθάει στην εξισορρόπηση του κίνδυνου σε ένα κράτος, που δημιουργείται από μεγάλης ή μικρής κλίμακας ρυπάνσεις, οι οποίες κατά αυτόν τον τρόπο μπορούν να αντιμετωπίζονται αποτελεσματικότερα και αφετέρου, συμβάλλει στην αποτροπή μιας περαιτέρω καταστροφής του περιβάλλοντος, χωρίς να επιβαρύνεται το αστικό και το διοικητικό δίκαιο με νέες ποινικές διατάξεις. Έτσι, ο νομοθέτης κατόρθωσε στη Σύμβαση αυτή,

να τυποποιήσει αδικήματα κατά του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου, δημιουργώντας ένα επιπλέον κίνητρο στους ρυπαίνοντες να απέχουν από μία επιβλαβή για το περιβάλλον συμπεριφορά, καθώς καθιερώνει ποινική ευθύνη, επιβάλλοντας αυστηρότερα μέτρα ή κυρώσεις στους παραβάτες.

Επίσης, στην αιτιολογική έκθεση της σύμβασης, περιγράφεται η αναγκαιότητα για ποινική αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών παραβατικών συμπεριφορών, με το σκεπτικό ότι ο κίνδυνος καταστροφής του περιβάλλοντος στις βιομηχανικές κοινωνίες, είναι αναπόφευκτος. Επομένως, είναι αναμφίβολο ότι οι οικονομικές δραστηριότητες που αναπτύσσονται στις κοινωνίες αυτές, θα πρέπει να αναπτύσσονται σε ένα κλίμα περιβαλλοντικής ασφάλειας. Ακόμα, η επιλογή της ποινικοποίησης των κινδύνων κατά του περιβάλλοντος, ενισχύθηκε τόσο από τη προληπτική δράση του ποινικού δικαίου, όσο και από τις Αρχές της Διακήρυξης των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη (Ρίο, 1992) και ειδικότερα με την αναφορά ότι «για την προστασία του περιβάλλοντος, τα προληπτικά μέτρα πρέπει να τύχουν ευρείας εφαρμογής από τα κράτη, σύμφωνα με τις δυνατότητές τους. Όπου υπάρχουν απειλές σοβαρής ή μη αναστρέψιμης ζημίας, έλλειψη πλήρους επιστημονικής βεβαιότητας δεν πρέπει να χρησιμοποιούνται ως λόγος για την αναβολή λήψεως αποτελεσματικών μέτρων για την πρόληψη της υποβάθμισης του περιβάλλοντος» (Αρχή 15 της Διακήρυξης του ΟΗΕ).

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, στις 26/6/2001, ταυτόχρονα με την πρωτοβουλία της Δανίας, η οποία το Φεβρουάριο του 2000 ανέλαβε τη σύνταξη απόφασης-πλαίσιο σχετικά με την καταπολέμηση του περιβαλλοντικού εγκλήματος, κατέθεσε Πρόταση Οδηγίας σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου. Έτσι, στην αιτιολογική έκθεση της Πρότασης αυτής, επισημαίνεται ότι η πρωτοβουλία της είναι προτιμότερη από τη Δανική, καθώς, αφενός στο κείμενό της τονίζεται ότι το ποινικό δίκαιο, δεν υπάγεται στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης και αφετέρου ορίζονται μόνο κάποιες ελάχιστες προδιαγραφές, αφήνοντας ελεύθερα τα κράτη-μέλη να αποφασίσουν αν επιθυμούν και επιπλέον ποινικές κυρώσεις.

Όμως, το 2003, το Συμβούλιο αποφασίζει να εκδώσει την απόφαση-πλαίσιο 2003/80/ΔΕΥ, σε αντικατάσταση της προαναφερθείσας προτεινόμενης από την Επιτροπή Οδηγίας, με την οποία ορίστηκαν μια σειρά από αδικήματα σε βάρος του

περιβάλλοντος για τα οποία τα κράτη μέλη εκλήθησαν να προβλέψουν ποινικές κυρώσεις, στηριζόμενη σε μεγάλο βαθμό στις διατάξεις της Σύμβασης του Συμβουλίου της Ευρώπης για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου. Βασικός στόχος της Απόφασης αυτής, ήταν να εξασφαλιστεί η αποτελεσματικότερη εφαρμογή της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, καθορίζοντας μια ελάχιστη κοινή δέσμη αδικημάτων, στηριζόμενη στον 3ο Πυλώνα που ορίζει η Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τα Άρθρα 31,34 και 29 της ΣΕΕ (http://europa.eu/legislation_summaries/other/133120_el.htm).

Ωστόσο, η Επιτροπή, στηριζόμενη από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, άσκησε προσφυγή κατά της απόφασης-πλαίσιο του Συμβουλίου ενώπιον του ΔΕΚ, η οποία υποστήριξε ότι η απόφαση αυτή εκδόθηκε σε εσφαλμένη νομική βάση. Το ΔΕΚ ακύρωσε την ως άνω απόφαση-πλαίσιο με την απόφασή του, στις 13 Σεπτεμβρίου 2005 (υπόθεση C-176/03), με την αιτιολογία ότι η Ευρωπαϊκή Κοινότητα διαθέτει την αρμοδιότητα να υιοθετεί ποινικές κυρώσεις που αφορούν παραβιάσεις περιβαλλοντικής νομοθεσίας και ακόμα, λέγοντας ότι η Επιτροπή ορθώς πρότεινε τη νομική βάση του Άρθρου 175 της ΣΕΕ για την έκδοση της Πρότασης Οδηγίας (Α. Γκιζάρη-Ξανθοπούλου, 2010). Η επιλογή, επομένως, της θέσπισης ποινικών κυρώσεων με νομικό μέσο τον Τρίτο Πυλώνα, όπως με την Απόφαση-Πλαίσιο 2003/80/ΔΕΥ, και όχι με νομικό μέσο τον Πρώτο Πυλώνα, κρίθηκε από το ΔΕΚ ότι συνιστά νόσφιση εκ μέρους της Ένωσης στις ποινικές αρμοδιότητες της Κοινότητας, παραβιάζοντας τη Συνθήκη της ΕΕ, με νομική συνέπεια την ακύρωση της παραπάνω Απόφασης Πλαίσιο του Συμβουλίου.

Στη συνέχεια, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 9 Φεβρουαρίου του 2007, πρότεινε μία νέα Πρόταση Οδηγίας με στόχο να διασφαλίσει ένα ελάχιστο επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου για ολόκληρη την ΕΕ. Στη νέα αυτή Πρόταση τα κράτη-μέλη υποχρεώνονταν να θεωρούν ως ποινικά αδικήματα συγκεκριμένες σοβαρές ζημιές που προκαλούνται στο περιβάλλον, διασφαλίζοντας κατά αυτόν τον τρόπο την αποτελεσματική επιβολή κυρώσεων κατά των αδικημάτων αυτών. Επιπλέον, στο σώμα της, καθορίζονταν οι ελάχιστες αναγκαίες κυρώσεις για τα περιβαλλοντικά αδικήματα, όπως η παράνομη εκπομπή επικίνδυνων ουσιών στον αέρα, στο έδαφος ή στα ύδατα, η παράνομη μεταφορά αποβλήτων, η παράνομη εμπορία ειδών που απειλούνται με εξαφάνιση, η παράνομη εμπορία ή χρήση ουσιών που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος και η παράνομη λειτουργία εργοστασίου

στο οποίο αναπτύσσεται επικίνδυνη δραστηριότητα ή στο οποίο αποθηκεύονται επικίνδυνες ουσίες (Άρθρο 3). Ταυτόχρονα, τονίστηκε η ανάγκη να εφαρμόζονται ποινικές κυρώσεις, όπως η ποινή της φυλάκισης, στις σοβαρές εκείνες περιπτώσεις περιβαλλοντικής ζημίας, καθότι θεωρούνται ως περισσότερο αποτρεπτικές, συγκριτικά με τις διοικητικές κυρώσεις και καθώς οι ζημίες αυτές, αφενός έχουν ολέθριες επιπτώσεις στην ανθρώπινη υγεία και στο περιβάλλον και αφετέρου, εμποδίζουν την αποτελεσματική εφαρμογή της κοινοτικής νομοθεσίας στον τομέα του περιβάλλοντος.

Επιπλέον, η Πρόταση Οδηγίας, προέβλεπε ότι, για τα ιδιάζοντα σοβαρά αδικήματα σε βάρος του περιβάλλοντος, όπως για παράδειγμα τα αδικήματα που έχουν προκαλέσει το θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες προσώπων ή ουσιώδεις ζημίες στον αέρα, στο έδαφος, στα ύδατα, στα ζώα ή στα φυτά ή που έχουν διαπραχθεί στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης, τα κράτη-μέλη της Ένωσης οφείλουν να διασφαλίσουν την επιβολή ποινής φυλάκισης, τουλάχιστον πέντε ετών και χρηματική ποινή, τουλάχιστον 750.000 ευρώ για τις εταιρίες, οι οποίες θα ευθύνονται ως νομικά πρόσωπα, όπως η ευθύνη αυτή αναγνωρίζεται σε ορισμένες χώρες-μέλη, οπότε τελικώς επιβάλλονται, εκτός από διοικητικά πρόστιμα και ποινικές κυρώσεις (Άρθρο 7) (<http://register.consilium.europa.eu/pdf/el/07/st06/st06297.el07.pdf>).

Ακόμη, η νέα Πρόταση, προέβλεπε πρόσθετες ή εναλλακτικές κυρώσεις, όπως την υποχρέωση αποκατάστασης του περιβάλλοντος, τον αποκλεισμό από κάθε δικαίωμα σε δημόσια πλεονεκτήματα ή ενισχύσεις, την προσωρινή ή οριστική απαγόρευση άσκησης βιομηχανικής ή εμπορικής δραστηριότητας, τη θέση υπό δικαστική εποπτεία, το δικαστικό μέτρο διάλυσης, την υποχρέωση λήψης ειδικών μέτρων για την εξάλειψη των συνεπειών των πράξεων που θεμελίωσαν την ποινική ευθύνη, τη δημοσίευση της δικαστικής απόφασης σχετικά με την καταδίκη, τυχόν κυρώσεων ή ληφθέντων μέτρων (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007PC0051:EL:NOT>).

Στις 23 Οκτωβρίου 2007, το ΔΕΚ ακύρωσε την Απόφαση - Πλαίσιο 2005/667/ΔΕΥ, μετά από προσφυγή της Επιτροπής, η οποία είχε ήδη υποβάλλει την προαναφερθείσα νέα Πρόταση Οδηγίας, για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου. Στην ακυρωθείσα Απόφαση, που συμπλήρωνε την Οδηγία

2005/35 σχετικά με τη ρύπανση που προκαλείται από τα πλοία και την επιβολή κυρώσεων σε περίπτωση παραβιάσεων, προβλέπονταν ποινικές κυρώσεις για την καταστολή της ρύπανσης που προκαλείται από πλοία. Στο σκεπτικό της απορριπτικής απόφασης, πέρα από την εσφαλμένη νομική βάση που επικαλέστηκε η Επιτροπή, διαπιστώθηκε ότι, η ποινική αρμοδιότητα της Κοινότητας μπορεί να ασκείται μόνον μέσω Οδηγιών και να προσδιορίζει απλώς τις συμπεριφορές που πρέπει να αναχθούν σε ποινικά αδικήματα, χωρίς όμως να καθορίζει το είδος και το ύψος των απειλούμενων ποινικών κυρώσεων, διότι αυτά θα πρέπει προσδιορίζονται από τα κράτη μέλη. Είναι εμφανές λοιπόν, η αυτοσυγκράτηση που έδειξε το ΔΕΚ, αναγνωρίζοντας την αρμοδιότητα του ευρωπαϊού νομοθέτη να επιβάλλει στα κράτη-μέλη την υιοθέτηση ποινικών κυρώσεων για συγκεκριμένες συμπεριφορές φυσικών ή νομικών προσώπων, αλλά η μορφή και το επίπεδο των ποινικών αυτών κυρώσεων ανήκει στην αποκλειστική κυριαρχία των χωρών-μελών της Ένωσης, στο πλαίσιο της διακυβερνητικής τους συνεργασίας. Με το μηχανισμό όμως αυτό, μπορεί να είναι εν τέλει να επιτευχθεί, μία μερική εναρμόνιση των ποινικών εθνικών νομοθεσιών των κρατών-μελών (Α. Γκιζάρη-Ξανθοπούλου, 2010).

Έτσι, μετά την ακύρωση της απόφασης πλαίσιο 2005/667/ΔΕΥ από το ΔΕΚ, στις 23 Οκτωβρίου 2007, κατέστη αναγκαία η τροποποίηση του αρχικού κειμένου της πρότασης της Επιτροπής (9/02/2007) σχετικά με την Οδηγία που αφορά στην προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου, καθώς με την παραπάνω απόφαση, το ΔΕΚ διατύπωσε σαφώς ότι ο προσδιορισμός του είδους και ύψους των ποινικών κυρώσεων, τις οποίες τα κράτη μέλη απαιτείται να καθορίσουν, δεν εμπίπτει στην Κοινοτική αρμοδιότητα. Έτσι πολλές από τις προτεινόμενες αρχικές διατάξεις της Πρότασης, που είχαν σχέση με τον προσδιορισμό του είδους και του ύψους της ποινικής κύρωσης κατά φυσικού ή νομικού προσώπου, απαλείφθηκαν από το τελικό κείμενο της νέας Οδηγίας 2008/99/ΕΚ (Π. Τσιρίδης, 2009).

6.3 Η Οδηγία 2008/99/ΕΚ για την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου

Η ένωση μετά από μακροχρόνιες διεργασίες, υιοθέτησε τελικά στις 19 Νοεμβρίου του 2008, την Οδηγία 2008/99/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου. Στο κείμενο αυτό της Οδηγίας ορίστηκαν τα προβλεπόμενα αδικήματα, βασισμένη κυρίως στα αδικήματα και στους ορισμούς της Απόφασης-Πλαίσιο 2003/80/ΔΕΥ, διαφοροποιημένη σε δύο σημεία. Το πρώτο είναι ότι πλέον τα αδικήματα αναφέρονται σε «υλικά» και όχι σε «ουσίες», καθώς πρόκειται για ένα γενικότερο όρο, ενώ το δεύτερο είναι η προσθήκη ενός ακόμα αδικήματος που αφορά την παράνομη και ουσιαστική υποβάθμιση προστατευόμενου οικολογικού ενδιαφέροντος. Ακόμη, η Οδηγία συμπεριέλαβε και ένα ειδικό αδίκημα το οποίο σχετίζεται με την παράνομη μεταφορά αποβλήτων, λαμβάνοντας υπόψη τη νέα κοινοτική νομοθεσία, όπως αυτή διαμορφώθηκε με τον υπ' αριθ. 1013/2006 Κανονισμό του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου (<http://www.minenv.gr/anakyklosi/law/00/kanonsimos.1013-2006.pdf>).

Πιο συγκεκριμένα, στο Άρθρο 3 της Οδηγίας τυποποιούνται οι ακόλουθες συμπεριφορές ως αδικήματα, «εφόσον είναι παράνομες και είναι εσκεμμένες ή οφείλονται σε βαριά αμέλεια:

α) η απόρριψη, εκπομπή ή εισαγωγή ποσότητας υλικών ή ιοντίζουσας ακτινοβολίας στον αέρα, το έδαφος ή το νερό, που προκαλεί ή ενδέχεται να προκαλέσει το θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες, σε πρόσωπα, ή ουσιαστικές βλάβες, στην ποιότητα του αέρα, την ποιότητα του εδάφους, την ποιότητα του νερού ή στα ζώα ή τα φυτά

β) η συλλογή, μεταφορά, ανάκτηση ή διάθεση αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της επιχειρησιακής εποπτείας των πράξεων αυτών και της επακόλουθης συντήρησης των εγκαταστάσεων διάθεσης, και συμπεριλαμβανομένων δράσεων που εκτελούνται από εμπόρους ή μεσίτες (διαχείριση των αποβλήτων), που προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλέσουν τον θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες, σε

πρόσωπα, ή ουσιαστικές βλάβες, στην ποιότητα του αέρα, στην ποιότητα του εδάφους ή στην ποιότητα του νερού, ή στα ζώα ή τα φυτά

γ) η αποστολή αποβλήτων, οσάκις η δραστηριότητα αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2 παράγραφος 35 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2006, για τις μεταφορές αποβλήτων και διενεργείται σε μη αμελητέα ποσότητα, ανεξάρτητα από το εάν εκτελείται ως ενιαία μεταφορά ή ως πολλαπλές μεταφορές που φαίνονται αλληλένδετες

δ) η λειτουργία μονάδας, η οποία εκτελεί επικίνδυνες δραστηριότητες ή στην οποία αποθηκεύονται ή χρησιμοποιούνται επικίνδυνες ουσίες ή παρασκευάσματα, και η οποία, προκαλεί ή ενδέχεται να προκαλέσει, εκτός της μονάδας, τον θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες, σε πρόσωπα, ή ουσιαστικές βλάβες, στην ποιότητα του αέρα, την ποιότητα του εδάφους ή την ποιότητα του νερού, ή στα ζώα ή τα φυτά

ε) η παραγωγή, η επεξεργασία, ο χειρισμός, η χρήση, η κατοχή, η αποθήκευση, η μεταφορά, η εισαγωγή, η εξαγωγή ή η διάθεση πυρηνικών υλικών ή άλλων επικινδύνων ραδιενεργών ουσιών που προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλέσουν θάνατο ή σοβαρή σωματική βλάβη σε πρόσωπα ή ουσιαστική βλάβη στην ποιότητα του αέρα, την ποιότητα του εδάφους ή την ποιότητα του νερού, ή στα ζώα ή τα φυτά

στ) η θανάτωση, ο αφανισμός, η κατοχή ή η σύλληψη προστατευόμενων ειδών της άγριας χλωρίδας ή πανίδας, εξαιρουμένων των περιπτώσεων που η συμπεριφορά αφορά αμελητέα ποσότητα αυτών των ειδών και έχει αμελητέο αντίκτυπο στο καθεστώς διατήρησης των ειδών

ζ) η εμπορία με προστατευόμενα είδη άγριας πανίδας ή χλωρίδας ή μερών ή παραγώγων αυτών, εξαιρουμένων των περιπτώσεων που η συμπεριφορά αφορά αμελητέα ποσότητα των ειδών αυτών και έχει αμελητέο αντίκτυπο στο καθεστώς διατήρησης των ειδών

η) κάθε συμπεριφορά που προκαλεί την ουσιαστική υποβάθμιση οικολογικού ενδιαφέροντος εντός προστατευόμενης περιοχής

θ) η παραγωγή, εισαγωγή, εξαγωγή, διάθεση στην αγορά ή η χρήση ουσιών που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος» (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0099:EL:HTML>).

Επίσης, η Οδηγία προβλέπει κάποιες επιβαρυντικές περιστάσεις, για τις οποίες προβλέπει αυστηρότερες ποινές και οι οποίες περιγράφονται σαν το ιδιαίτερα σοβαρό αποτέλεσμα κάποιου εκ των αναφερομένων αδικημάτων, όπως ο θάνατος ή η σοβαρή σωματική βλάβη προσώπου ή η ουσιαστική βλάβη του περιβάλλοντος ή ακόμη η διάπραξη του αδικήματος στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης. Έτσι, καθορίζονται, τέσσερα είδη επιβαρυντικών περιστάσεων που αποτελούν «τις σοβαρότερες των περιπτώσεων» σύμφωνα με την Οδηγία και τα οποία είναι η διάπραξη αδικημάτων στο πλαίσιο εγκληματικής οργάνωσης ή οι υποθετικές περιπτώσεις, όπου τα αδικήματα προξένησαν βαριές σωματικές βλάβες σε πρόσωπα ή προκάλεσαν το θάνατό τους, ή προξένησαν σοβαρή ζημία στην ποιότητα του αέρα, του εδάφους, των υδάτων, σε είδη πανίδας ή χλωρίδας ή σε μέρη αυτών.

Πέρα από τα παραπάνω, η Οδηγία 2008/99/ΕΚ, όπως και οι προηγούμενες Αποφάσεις - Πλαίσιο (2005/667/ΔΕΥ και 2003/80/ΔΕΥ), προβλέπει ποινική ευθύνη για τα νομικά πρόσωπα που τέλεσαν αδικήματα κατά του φυσικού περιβάλλοντος, όπως αυτά τυποποιούνται στο Άρθρο 3. Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το Άρθρο 6 της Οδηγίας, εφόσον υπάρξει ωφέλεια από την τέλεση των αδικημάτων του Άρθρου 3, προβλέπεται η δυνητική ευθύνη για οιοδήποτε πρόσωπο, το οποίο κατέχει ιθύνουσα θέση εντός του νομικού προσώπου και ενεργεί ατομικά ή ως μέλος οργάνου του, έχοντας α) εξουσία αντιπροσώπευσης, β) εξουσία λήψης αποφάσεων εξ ονόματός ή γ) εξουσία άσκησης ελέγχου εντός του νομικού προσώπου. Τέλος, τα νομικά πρόσωπα είναι δυνατό να θεωρηθούν ποινικώς υπεύθυνα, εφόσον αποδειχτεί ότι λόγω έλλειψης εποπτείας ή ελέγχου, από το υπεύθυνο πρόσωπο, κατέστησε δυνατή τη διάπραξη αδικήματος του Άρθρου 3, χωρίς μάλιστα να αποκλείεται την ίδια στιγμή η ποινική δίωξη κατά συγκεκριμένων φυσικών προσώπων ως δραστών.

Ακόμα, κατά το Άρθρο 7 της Οδηγίας 2008/99, ορίζεται ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να λαμβάνουν «τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίσουν ότι τα νομικά πρόσωπα τα οποία θεωρούνται υπεύθυνα βάσει του άρθρου 6 τιμωρούνται με αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις». Ωστόσο, δε διευκρινίζεται, εάν και κατά πόσο η ευθύνη των νομικών προσώπων πρέπει να είναι ποινική, με αποτέλεσμα, τα κράτη μέλη να μην την αναγνωρίζουν στο εθνικό τους δίκαιο, πράγμα που συμβαίνει και στην Ελλάδα. Έτσι οι χώρες-μέλη, σύμφωνα με το εν λόγω Άρθρο, δεν υποχρεούνται να αλλάξουν την εθνική τους νομοθεσία και να εναρμονιστούν με τις επιταγές της Οδηγίας. Αυτή όμως η διατύπωση του Άρθρου,

δεν έγινε τυχαία, αλλά αντίθετα προέκυψε από την απόφαση του ΔΕΚ στις 23 Οκτωβρίου του 2007 (C-440/05), σύμφωνα με την οποία αποφασίστηκε ότι ο καθορισμός του είδους και του ύψους των επιβαλλόμενων ποινικών κυρώσεων, τόσο για τα νομικά πρόσωπα όσο και για τα φυσικά, δεν εμπίπτει στην αρμοδιότητα της Κοινότητας(<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/200902/cp07007ben.pdf>), παρά το γεγονός ότι στην αρχική Πρόταση της Επιτροπής συμπεριλαμβάνονταν ποινικές και διοικητικές κυρώσεις για τα νομικά πρόσωπα, έχοντας ευθύνη για την τέλεση αδικήματος κατά του περιβάλλοντος, διαβαθμίζοντας το ύψος των προστίμων, ανάλογα με τον βαθμό υπαιτιότητας

Τέλος, στην Οδηγία 2008/99/ΕΚ, δεν υπάρχει διάταξη που να ορίζει τα ζητήματα της δικαιοδοσίας, σε αντίθεση με την Οδηγία-Πλαίσιο 2003/80/ΔΕΥ και την Απόφαση Πλαίσιο 2005/667/ΔΕΥ. Έτσι, για τη μεν πρώτη, το Άρθρο 8 ορίζει τη δικαιοδοσία των κρατών μελών για την πάταξη περιβαλλοντικών αδικημάτων σε περίπτωση που αυτά διαπράχτηκαν εν όλω ή εν μέρει στο έδαφός τους, ακόμη και εάν οι συνέπειες του αδικήματος εκδηλώνονται εξ ολοκλήρου σε άλλο τόπο, εφόσον αυτά διαπράχτηκαν επί σκάφους ή αεροσκάφους εγγεγραμμένου στο νηολόγιό του ή υπό τη σημαία του και ακόμη, εφόσον αυτά έγιναν για λογαριασμό νομικών προσώπων που εδρεύουν στο έδαφός του ή τέλος πραγματοποιήθηκαν από υπήκοό του, με την προϋπόθεση ότι το αδίκημα θεωρείται αξιόποιο στον τόπο τέλεσης ή εφόσον ο τόπος τέλεσης δεν υπάγεται σε καμία εδαφική δικαιοδοσία (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003F0080:EL:HTML>).

Οι παραπάνω αυτές περιπτώσεις συμπεριλαμβάνονται και στην αναλυτικότερη διάταξη του Άρθρου 7 της Απόφασης-Πλαίσιο 2005/667/ΔΕΥ, η οποία και καθορίζει τη δικαιοδοσία των κρατών-μελών στις περιπτώσεις αδικημάτων θαλάσσιας ρύπανσης, υπό την προϋπόθεση κάτι τέτοιο να επιτρέπεται από το διεθνές δίκαιο. Ειδικότερα, η Απόφαση-Πλαίσιο 2005/667/ΔΕΥ συμπεριλαμβάνει τις απορρίψεις ρυπογόνων ουσιών από πλοία στη θάλασσα, που λαμβάνουν χώρα «α) εν μέρει ή εν όλω στο έδαφός του, β) στην αποκλειστική οικονομική ζώνη του ή σε ισοδύναμη ζώνη καθορισθείσα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, γ) επί πλοίου που φέρει τη σημαία του, δ) από υπήκοό του, εάν το αδίκημα είναι ποινικώς κολάσιμο στον τόπο της τέλεσής του ή εάν ο τόπος της τέλεσης δεν εμπίπτει σε καμία εδαφική δικαιοδοσία, ε) προς όφελος νομικού προσώπου με καταστατική έδρα στο έδαφός του, στ) εκτός του εδάφους του, αλλά προκάλεσαν ή ενδέχεται να προκαλέσουν ρύπανση στο έδαφός

του ή στην οικονομική ζώνη του, εφόσον το πλοίο ευρίσκεται εκουσίως σε λιμένα ή σε υπεράκτιο τερματικό σταθμό του κράτους μέλους και ζ) στην ανοικτή θάλασσα, εφόσον το πλοίο βρίσκεται εκουσίως σε λιμένα ή σε υπεράκτιο τερματικό σταθμό του κράτους μέλους» (<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:255:0164:0167:EL:PDF>).

Στην Ελλάδα πάρθηκε πρόσφατα η απόφαση (29/11/2010) από το Υπουργείο Δικαιοσύνης, Διαφάνειας και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων για παράταση της διάρκειας των εργασιών της ειδικής νομοπαρασκευαστικής επιτροπής, η οποία συστήθηκε για την ενσωμάτωση στην εθνική έννομη τάξη της Οδηγίας 2008/99/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Νοεμβρίου 2008 σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου (<http://et.diaivgeia.gov.gr/f/ministryofjustice/ada/4%CE%990%CE%9E%CE%A9-1%CE%97>).

6.4 Η αποτελεσματικότητα του ποινικού δικαίου στην προστασία του περιβάλλοντος

Με εξαίρεση τις περιπτώσεις των οργανωμένων περιβαλλοντικών εγκλημάτων, όπως για παράδειγμα η εμπορία επικίνδυνων ουσιών ή το παράνομο εμπόριο ζώων ή φυτών, δεν μπορεί να απαντήσει κανείς ξεκάθαρα και με σιγουριά για το κατά πόσο μπορεί να επιτευχθεί τελικώς προστασία του περιβάλλοντος διαμέσου των ποινικών κυρώσεων. Το ζήτημα όμως αυτό θα πρέπει να ειδωθεί από δύο σκοπιές. Αφενός, από το κατά πόσο είναι τελικά αποτελεσματική η κοινοτική νομοθεσία για περιβαλλοντικά ζητήματα μέσω της επιβολής των ποινικών κυρώσεων και αφετέρου, κατά πόσο προστατεύεται τελικώς το περιβάλλον με την εφαρμογή των ποινικού δικαίου, άλλα και των άλλων κλάδων του δικαίου, σε συνδυασμό με τις αντίστοιχες κυρώσεις που επιβάλλουν.

Αρχικώς, θα πρέπει να σημειωθεί, αναφορικά με τα παραπάνω πως η κοινοτική νομοθεσία για την εφαρμογή ποινικών κυρώσεων, έχει τόσο πολιτικό χαρακτήρα όσο και οικονομικό χαρακτήρα. Η πολιτική της σκοπιμότητα

συμπεραίνεται καθότι, κατορθώνει να επιφέρει ένα πλήγμα στα κυρίαρχα κράτη-μέλη και στην αποκλειστικότητά τους να ρυθμίζουν τα ποινικά ζητήματα των χωρών τους. Από την άλλη πλευρά, η οικονομική διάσταση του θέματος, διαπιστώνεται από το γεγονός ότι η Ένωση με προκάλυμμα την αποτελεσματικότερη και πιο ομοιόμορφη εφαρμογή του ποινικού δικαίου περιβάλλοντος, κατορθώνει τελικώς να παρέμβει στο ζήτημα της ενδοκοινοτικής νόθευσης του ανταγωνισμού των επιχειρήσεων. Πιο συγκεκριμένα, ο κοινοτικός νομοθέτης διαπιστώνει ότι το περιβαλλοντικό κοινοτικό δίκαιο, δεν εφαρμόζεται αποτελεσματικά και μία από τις βασικότερες αιτίες για αυτό, είναι η ανομοιόμορφη τελικώς εφαρμογή των μέτρων καταστολής από τα κράτη-μέλη, που επιλέγουν διαφορετικές κυρώσεις, με διαφορετική ένταση. Έτσι, το κατά πόσο θα επιλεγεί ένας αποτελεσματικός τρόπος καταστολής των ζημιών εξαρτάται από τη νομική και κοινωνική κουλτούρα ενός λαού και από το τι μήνυμα θα στείλει τελικά μία ποινική κύρωση στους πολίτες ενός κράτους-μέλους της ΕΕ. Άλλο καθεστώς λοιπόν επικρατεί, για παράδειγμα, στις σκανδιναβικές χώρες που το περιβάλλον αποτελεί πρώτη προτεραιότητα και άλλο καθεστώς σε χώρες με πολύ λίγο ανεπτυγμένη την περιβαλλοντική συνείδηση, όπως π.χ. η Ελλάδα. Όμως, αυτή η ανομοιομορφία στο σύστημα επιβολής κυρώσεων, μπορεί να πλήξει τον ανταγωνισμό μεταξύ των επιχειρήσεων σε επίπεδο Ένωσης, καθώς στις χώρες που υπάρχουν πιο ελαστικά μέτρα δημιουργείται ανταγωνιστικό πλεονέκτημα έναντι των επιχειρήσεων των χωρών που εφαρμόζουν αυστηρές κυρώσεις, πλήττοντας κατά αυτόν τον τρόπο την ενιαία ευρωπαϊκή αγορά.

Για να επιτευχθεί όμως η εναρμόνιση των εθνικών δικαίων σε επίπεδο ποινικού δικαίου και επιβολής αντίστοιχων κυρώσεων, βασική προϋπόθεση είναι και η ουσιαστική εναρμόνιση των νομοθετημάτων. Η φύση όμως της ίδιας της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και της Συνθήκης της Λισαβόνας, δεν βοηθούν την ομοιόμορφη προστασία του περιβάλλοντος σε όλα τα κράτη-μέλη. Ειδικότερα, το άρθρο 174 της ΣΕΚ περιορίζει τα ευρωπαϊκά όργανα στο σχεδιασμό της πολιτικής τους για την προστασία του περιβάλλοντος, επιτρέποντας στα κράτη-μέλη να διαμορφώνουν πολιτικές βασισμένοι στις διαφορετικές οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες που επικρατούν στο εσωτερικό της χώρας τους. Με άλλα λόγια, ο κοινοτικός νομοθέτης εξουσιοδοτεί τα αντίστοιχα κοινοτικά όργανά του, να διαμορφώσουν μια πολιτική, η οποία θα επιτρέπει σε κράτη-μέλη της Ένωσης να εφαρμόσουν λιγότερο αυστηρούς περιβαλλοντικούς κανόνες και κυρώσεις σε σχέση

με άλλες χώρες, που έχουν κατορθώσει ένα υψηλότερο επίπεδο ανάπτυξης και άρα δύναται να επιτύχουν μία καλύτερη και αυστηρότερη προστασία για το περιβάλλον. Διαπιστώνεται λοιπόν πως, η Συνθήκη αντιμετωπίζει με σεβασμό τις ιδιαιτερότητες κάθε κράτους-μέλους σε σχέση με τις ανάγκες του, αλλά και σε σχέση με τις ισορροπίες που θα πρέπει να διατηρηθούν ανάμεσα στα αντιτιθέμενα συμφέροντα στο εσωτερικό της χώρας. Άλλωστε, το δίκαιο του περιβάλλοντος διαμορφώνεται κατά κύριο ρόλο από Οδηγίες, οι οποίες εν τη γενέσει τους, δίνουν τις περισσότερες φορές, μεγάλη διακριτική ευχέρεια στα κράτη και στον εθνικό νομοθέτη σε ζητήματα εφαρμογή τους.

Πέρα από τα παραπάνω, σε σχέση με την αποτελεσματικότητα των ποινικών κυρώσεων και του ποινικού δικαίου γενικότερα, σε θέματα που έχουν να κάνουν με την προστασία του περιβάλλοντος, θα πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο τα μέτρα και οι κυρώσεις που επιβάλλει, είναι κατάλληλα για την επίτευξη του συγκεκριμένου στόχου. Αρχικά λοιπόν, προκειμένου να στοιχειοθετηθεί ποινική ευθύνη για ζημία στο περιβάλλον, επιβάλλεται ρύπανση, δηλαδή αρνητική μεταβολή στο περιβάλλον, πράγμα που ωστόσο δεν είναι διόλου εύκολο να αποδειχτεί από τη Αρμόδια Αρχή, με αποτέλεσμα ο ποινικός νομοθέτης να εστιάζει περισσότερο στο γεγονός, αν δηλαδή υπάρχει για παράδειγμα εκπομπή αερίων, παρά στην ύπαρξη της ρύπανσης αυτής καθεαυτής. Στη συνέχεια, θα πρέπει να αποδειχτεί ότι, αυτός που κατηγορείται από τη δημόσια αρχή ως δράστης, είναι πράγματι υπαίτιος για την αρνητική αλλαγή στο περιβάλλον. Ωστόσο, τις περισσότερες φορές, οι περιβαλλοντικές ζημιές δεν οφείλονται σε μεμονωμένα ή συγκεκριμένα άτομα και συμπεριφορές, αλλά αντιθέτως το υποκείμενο, είναι κάτι απροσδιόριστο και ανώνυμο, καθιστώντας έτσι ακόμα πιο δύσκολο να αποδειχτεί η αιτιώδης συνάφεια ανάμεσα σε μία συγκεκριμένη συμπεριφορά και μία αρνητική αλλαγή στο περιβάλλον. Πρόβλημα επίσης δημιουργείται στις περιπτώσεις εκείνες που ο «δράστης» είναι ένα νομικό πρόσωπο, καθώς το ζήτημα της ποινικής ευθύνης των προσώπων αυτών, αντιμετωπίζεται με σκεπτικισμό από πολλές χώρες-μέλη της Ένωσης (Α. Γκιζάρη-Ξανθοπούλου, 2010).

Είναι επομένως προφανές, ότι παρά τα θετικά στοιχεία που φέρνει η νέα αυτή θέση της Ένωσης με τη Οδηγία 2008/99, δίνοντας το πράσινο φως προκειμένου να χαρακτηριστούν πράξεις και παραλείψεις ως περιβαλλοντικά εγκλήματα και να τύχουν έτσι ποινικής αντιμετώπισης, υπάρχουν πολλές ενστάσεις και διατυπώνονται σοβαροί προβληματισμοί, για το κατά πόσο αποτελούν εν τέλει οι ποινικές κυρώσεις

τη λύση στο περιβαλλοντικό πρόβλημα της αποτελεσματικής προστασίας του περιβάλλοντος.

7. Γενικά Συμπεράσματα - Επίλογος

Τα κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, στην υποχρέωση που τους επιβλήθηκε από τον κοινοτικό νομοθέτη να υιοθετήσουν ρυθμίσεις και κανόνες κατά τις επιταγές της Οδηγίας 2004/35/EK, ανταποκρίθηκαν με πολύ επιφύλαξη και μεγάλη απροθυμία - όπως διαφαίνεται και από την καθυστέρηση υιοθέτησης της Οδηγίας -, επιλέγοντας να παραμείνουν στο ελάχιστο των υποχρεώσεών τους, χωρίς να διευρύνουν το πεδίο εφαρμογής της. Από την άλλη πλευρά, η θέσπιση ρητρών απαλλαγής από τις επιταγές της Οδηγίας, μέσω της χορήγησης σχετικής άδειας ή με την αιτιολογία της ελλιπούς επιστημονικής ή τεχνικής γνώσης για μία ζημία, σε συνδυασμό και με τη δυσκολία πολλές φορές εντοπισμού του ρυπαίνοντα, οδηγούν σε ακόμα μεγαλύτερο περιορισμό του πεδίου εφαρμογής του εν λόγω νομοθετήματος. Ακόμη, θα πρέπει να σημειωθεί πως το πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας, περιορίζεται και από τη διαφοροποίηση που εμφανίζουν τα εθνικά δικαιοσύνη συστήματα, όσον αφορά κυρίως τις ρήτρες απαλλαγής από την Οδηγία, δημιουργώντας κατά αυτόν τον τρόπο ένα πολλαπλό επίπεδο περιβαλλοντικής προστασίας στην Ένωση (Γ. Μπάλιας, 2010).

Έτσι, παρά το γεγονός ότι η Οδηγία ήταν το επιστέγασμα μιας μεγάλης κοινοτικής προσπάθειας να υιοθετήσει την αρχή της πρόληψης στον τομέα του περιβαλλοντικού δικαίου, πέρα από την πρόβλεψή της για αποκατάσταση του φυσικού περιβάλλοντος, η οποία πλέον είναι θεσμοθετημένη υποχρέωση του φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε σημαντική περιβαλλοντική ζημία με τη ρυπογόνα δραστηριότητα του, τα κράτη-μέλη στάθηκαν σε πολλά σημεία κατώτερα των περιστάσεων. Και, αυτό γιατί θέλησαν να βρουν δικλείδες προκειμένου να απαλλαγούν από τις υποχρεώσεις τους και σε κάποια σημεία να ευνοήσουν επιχειρηματικές δράσεις της χώρας τους. Κατά συνέπεια, όπως περιγράφηκε παραπάνω, ο ευρωπαϊός νομοθέτης, αναγκάστηκε να κάνει ένα βήμα παραπέρα και να αναζητήσει νέες λύσεις σε άλλους κλάδους του δικαίου.

Το ποινικό δίκαιο λοιπόν, είναι δίχως αμφιβολία ένα από τα πολλά μέσα, που επιστρατεύτηκαν για τη διατήρηση και την προαγωγή του φυσικού εν γένει περιβάλλοντος. Εν τούτοις, η διαπίστωση αυτή δεν δε θα πρέπει να παρασύρει στην

υπερτίμηση των πραγματικών δυνατοτήτων συμβολής του ποινικού δικαίου στην αντιμετώπιση του σημαντικότερου αυτού κοινωνικού προβλήματος.

Έτσι, η ποινικοποίηση των πράξεων κατά του περιβάλλοντος, είναι ένα ζήτημα το οποίο άλλοι το υποστηρίζουν με ζέση και άλλοι το πολεμούν σθεναρά, υποστηρίζοντας ότι οι λύσεις μπορούν και θα πρέπει να προέρχονται από το διοικητικό δίκαιο, ενώ σε κάθε περίπτωση το ποινικό δίκαιο θα πρέπει να είναι η έσχατη λύση (*ultima ratio*).

Σε περίπτωση που επιλέγει τελικώς, θα πρέπει να εξεταστεί και το ερώτημα κατά πόσο τελικά οι ποινικές κυρώσεις αποτελούν πρόσφορο μέσο για την επίτευξη ενός στόχου, τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Το διεθνές δίκαιο έρχεται εν προκειμένω να διαπιστώσει ότι, στην πράξη μπορούν τελικώς να επιτευχθούν πολλά περισσότερα διαμέσω της πειθούς παρά μέσω των κυρώσεων. Ταυτόχρονα και οι εθνικές πρακτικές των κυρώσεων έρχονται να συμπληρώσουν την παραπάνω θέση, καθώς και σε επίπεδο κρατών, η αποτελεσματικότητα του ελέγχου των ρυπογόνων πηγών παρουσιάζει προβλήματα. Μάλιστα, ακόμη και στην περίπτωση των οικονομικών κυρώσεων που επιβάλλονται σε τοπικό επίπεδο, θα πρέπει να σημειωθεί πως υπάρχει μία δυσκολία στην επιβολή τους εξαιτίας των πελατειακών σχέσεων που έχουν αναπτυχθεί μεταξύ των αρχών και των επιχειρήσεων, ενώ και αν τελικώς αυτές επιβληθούν δεν είναι ιδιαιτέρως αυστηρές, με αποτέλεσμα να είναι περισσότερο συμφέρον για τον ρυπαίνοντα να πληρώσει το πρόστιμο και να εξακολουθεί να ρυπαίνει.

Επίσης, όπως σημειώνεται στη θεωρία, η επιβολή κυρώσεων δε συντελεί στην ουσιαστική προστασία του περιβάλλοντος, καθώς αποτελεί τιμωρία για τον υπαίτιο της βλάβης, κάτι που είναι αβέβαιο κατά πόσο θα μπορέσει να λειτουργήσει εκφοβιστικά στο μέλλον για αυτόν, ούτως ώστε να αποφευχθεί η επανάληψη της συμπεριφοράς αυτής (Α. Τάχος, 1998). Άλλωστε η επιβολή κυρώσεων συνδέεται με την έννοια της τιμωρίας και έτσι, από ψυχολογικής απόψεως, είναι προτιμότερο να καταστεί ο ρυπαίνων το υποκείμενο της προστασίας του περιβάλλοντος, παρά το αντικείμενο του διοικητικού ελέγχου και ο δέκτης της κύρωσης, όποια μορφή και αν έχει αυτή.

Σύμφωνα με την παραπάνω λογική, είναι η στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης, η οποία συντάσσεται με τη λύση των μηχανισμών αντί των κυρώσεων,

καθώς οι πρώτοι βασίζονται στην ενημέρωση, την πειθώ και τον έμμεσο εξαναγκασμό για το σεβασμό του περιβάλλοντος, δίνοντας κίνητρα, κατά βάσει οικονομικά, προκειμένου να υιοθετηθεί τελικώς μία οικολογική συμπεριφορά, η οποία θα προκύψει ως η μόνη πρόσφορη επιλογή για τον ρυπαίνοντα, που εξυπηρετεί κατά αυτόν τον τρόπο τα οικονομικά του συμφέροντα. Έτσι, αν η επιβολή κυρώσεων, οποιασδήποτε μορφής, αποσκοπεί στην καταστολή της παράνομης ρύπανσης, η στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης φιλοδοξεί να μειώσει ακόμα και τη νόμιμη ρύπανση, μέσω των περιβαλλοντικών επιβαρύνσεων, οι οποίες και επιβάλλονται για κάθε ποσότητα ρύπανσης, ακόμα και την πιο ελάχιστη, υπολογίζοντας το ύψος της με βάση το μέγεθος των ρύπων που προκαλεί κάθε ρυπογόνα δραστηριότητα.

Ωστόσο, παρά τα όσα παραπάνω ελέχθησαν για τη στρατηγική της βιώσιμης ανάπτυξης, η Ευρωπαϊκή Ένωση, όπως φαίνεται και από τις Ανακοινώσεις και τις Εκθέσεις της Επιτροπής, δεν έχει μπει ακόμα σε πορεία βιώσιμης ανάπτυξης, όπως και πολλά από τα κράτη-μέλη της. Όσο όμως, η στρατηγική αυτή παραμένει απλώς ένα ευχολόγιο και μια θεωρητική προσέγγιση, το περιβάλλον θα προστατεύεται μέσα από την πρακτική των κυρώσεων, οι οποίες θα πρέπει να φροντίσει ο κοινοτικός, αλλά και ο εθνικός νομοθέτης, να είναι αναλογικές των ζημιολόγων πράξεων ή παραλείψεων και ταυτόχρονα αποτρεπτικές και αποτελεσματικές.

Τέλος, θα πρέπει να σημειωθεί ότι στην πράξη, το ποινικό δίκαιο επιλέγεται τις περισσότερες φορές έναντι της παραπάνω στρατηγικής, καθώς έχει ορισμένες ιδιότητες, οι οποίες το καθιστούν ιδιαίτερος ελκυστικό στην εκάστοτε πολιτική εξουσία. Έτσι αφενός, οι ποινικοί νόμοι, ψηφίζονται εύκολα και γρήγορα και αφετέρου δεν κοστίζουν τίποτε, ενώ διαθέτουν μια μοναδική συμβολική δύναμη, επιτρέποντας στην κρατική εξουσία να εμφανίζεται πιο ισχυρή και αποτελεσματική. Όλα αυτά έχουν σαν αποτέλεσμα, μια υπερπληθώρα παραγωγή ποινικών νόμων, γεγονός που συμβάλει στη πολλές φορές στη συγκάλυψη της κρατικής μηχανής, η οποία επιλέγει να μην αναλαμβάνει τα αναγκαία και δαπανηρά μέτρα και τις απαραίτητες πρωτοβουλίες, στον οικονομικό τομέα και στον τομέα της ανάληψης του κοινωνικού κόστους της προστασίας του περιβάλλοντος.

Είναι πολύ σημαντικό επομένως, να γίνει συνείδηση όλων των πολιτών, αλλά και των εκάστοτε κυβερνόντων σε εθνικό και κοινοτικό επίπεδο ότι, αν δεν υπάρχει πολιτική βούληση, διαφανής δημόσια διοίκηση, αυστηροί ελεγκτικοί μηχανισμοί και

επαγρύπνηση της κοινωνίας των Πολιτών, κανένα σύστημα και ασφαλώς ούτε και το ποινικό, δεν μπορεί να εγγυηθεί την αποτροπή των περιβαλλοντικών καταστροφών, οι οποίες προκαλούνται από ασύδοτες και ανεξέλεγκτες ανθρώπινες δραστηριότητες, στο όνομα του κέρδους, υποθηκεύοντας τη μοίρα των μελλοντικών ανθρωπίνων γενεών.

8. Βιβλιογραφία

Γκιζάρη-Ξανθοπούλου, Α. (2010): «Το ζήτημα των ποινικών κυρώσεων για την προστασία του περιβάλλοντος στο δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης». *Περιβάλλον και Δίκαιο 1/2010*. Έτος 14^ο, Τεύχος 51, Ιανουάριος- Φεβρουάριος- Μάρτιος. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 24-32.

Καρακώστας, Ι. (2006): *Περιβάλλον και Δίκαιο/ Δίκαιο Διαχείρισης και Προστασίας των Περιβαλλοντικών αγαθών*. Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Καρακώστας, Ι., Καραμπάτζος Α. (2008): «Ο ρυπαίνων πληρώνει: μια σημαντική προσπάθεια ενίσχυσης της νομικής προστασίας του περιβάλλοντος». *Περιβάλλον και Δίκαιο 3/2008*. Έτος 12^ο, Τεύχος 45, Ιούλιος- Αύγουστος- Σεπτέμβριος. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 370-372.

Κοντογιάννη, Α., Σκούρτος, Μ., Παπανδρέου, Α. (2005): «Προϋποθέσεις και περιορισμοί εφαρμογής οικονομικών μεθόδων για την ενσωμάτωση της Κοινοτικής Οδηγίας 2004/35/ΕΚ στην ελληνική έννομη τάξη». *Περιβάλλον και Δίκαιο 3/2005*. Έτος 9^ο, Τεύχος 33, Ιούλιος- Αύγουστος- Σεπτέμβριος. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 392-397.

Κουτούπα- Ρεγκάκου, Ε. (2008): *Δίκαιο του Περιβάλλοντος*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Κουτούπα- Ρεγκάκου, Ε. (2009): «Η Οδηγία 2004/35 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου Σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη». *Νόμος και Φύση*, Νοέμβριος. Διαθέσιμο σε: www.nomosphysis.org.gr. Προσβάσιμη στις 24/01/2011.

Κρεμλής, Γ. (2005): «Η Οδηγία 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας». *Περιβάλλον και Δίκαιο 3/2005*. Έτος 9^ο, Τεύχος 33, Ιούλιος- Αύγουστος- Σεπτέμβριος. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 384-388.

Μπάλιας, Γ. (2010): «Η οδηγία για την περιβαλλοντική ευθύνη: πρόληψη, αποκατάσταση, κατανομή υποχρεώσεων». *Εφημερίδα Διοικητικού Δικαίου* 4/2010. Ιούλιος- Αύγουστος. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα. Σελ. 528-555.

Μπίθας, Κ. (2006): *Οικονομική Θεώρηση Περιβαλλοντικής Προστασίας*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω- Γιώργος Δάρδανος.

Νικηφόρου-Αναστασιάδου, Σ. (2005): «Μεταφορά συντελεστή ρύπανσης (ΜΣΡ). Πως μια αρχή για την προστασία του Περιβάλλοντος («ο ρυπαίνων πληρώνει») οδήγησε στην εμπορευματοποίησή του». *Περιβάλλον και Δίκαιο* 1/2005. Έτος 9^ο, Τεύχος 31, Ιανουάριος- Φεβρουάριος- Μάρτιος. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 104-105.

Ξανθούλης, Γ. (2005): «Τα προβλήματα ασφαλισιμότητας της περιβαλλοντικής ευθύνης της βιομηχανίας». *Περιβάλλον και Δίκαιο* 3/2005. Έτος 9^ο, Τεύχος 33, Ιούλιος- Αύγουστος- Σεπτέμβριος. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 397-399.

Παναγόπουλος, Θ. (1997): *Δίκαιο Προστασίας Περιβάλλοντος*. Αθήνα: Εκδόσεις Α. Σταμούλη.

Πρεβεδούρου, Ε. (2008): «Ναυάγιο Erika- Αρχή ο ρυπαίνων πληρώνει». *Περιβάλλον και Δίκαιο* 4/2008. Έτος 12^ο, Τεύχος 46, Οκτώβριος- Νοέμβριος- Δεκέμβριος. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 704-714.

Σιούτη, Γ. (2003): *Εγχειρίδιο Δικαίου Περιβάλλοντος*. Αθήνα- Κομοτηνή: Εκδόσεις Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Τάχος, Α. (1998): *Δίκαιο Προστασίας του Περιβάλλοντος*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τάχος, Α. (2006): *Δίκαιο Προστασίας του Περιβάλλοντος*. Αθήνα- Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Τσιρίδης, Π. (2009): «Η προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού δικαίου στην Ευρώπη και η επικείμενη προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας». *Νόμος και Φύση*, Νοέμβριος. Διαθέσιμο σε: www.nomosphysis.org.gr. Προσβάσιμη στις 24/01/2011.

Χατζηγιαννάκης, Κ. (2005): «Οι έννοιες της περιβαλλοντικής ευθύνης και ζημίας- Πεδίο εφαρμογής και συνέπειες για τους φορείς εκμετάλλευσης». *Περιβάλλον*

και *Δίκαιο* 3/2005. Έτος 9^ο, Τεύχος 33, Ιούλιος- Αύγουστος- Σεπτέμβριος. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 400-402.

Χριστιανός, Β. (2005): «Πρώτες σκέψεις για τη μεταφορά στην Ελλάδα της Οδηγίας 2004/35/EK σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη». *Περιβάλλον και Δίκαιο* 3/2005. Έτος 9^ο, Τεύχος 33, Ιούλιος- Αύγουστος- Σεπτέμβριος. Νομική Βιβλιοθήκη. σελ. 388-391.

Χριστιανός, Β. (2008): «Θεμελιώδη ζητήματα της περιβαλλοντικής ευθύνης κατά την Οδηγία 2004/35/EK». *Η Προστασία του Περιβάλλοντος στο Δίκαιο και στην Πράξη. Ίδρυμα Μαραγκοπούλου για τα δικαιώματα του ανθρώπου*. Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, σελ. 59-69.

Betlem, G. (2005): "Scope and Defences of the 2004 Environmental Liability Directive: Who is Liable for What?". *ERA-Forum* 3/2005. Available at Social Science Research Network: <http://papers.ssrn.com/abstract=1465558>. Accessed on 24/10/2011.

http://www.diske.gr/article_view.jsp;jsessionid=C7D5D6DFE5BF9A231F05B33D620C4D0?f=0&DS_ISS_Code=15490E57P&DS_CNT_Type=1&DS_CNT_Cod e=157SKTIE4 (ΔηΣΚΕ, Δημόσιες Συμβάσεις και Κρατικές Ενισχύσεις) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://www.energypress.gr/portal/resource/contentObject/id/3a168105-1700-4273-85fe-a0cc59e0769d> (Διαδικτυακή Πύλη ENERGY PRESS) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://www.nomosphysis.org.gr> (Νόμος και Φύση) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://et.diavgeia.gov.gr/f/ministryofjustice/ada/4%CE%990%CE%9E%CE%A9-1%CE%97> (Υπουργείο Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης - ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΥΓΕΙΑ) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=336&language=el-GR> (Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://www.minenv.gr/anakyklosi/law/00/kanonsimos.1013-2006.pdf>
(Υπουργείο Περιβάλλοντος Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://register.consilium.europa.eu/pdf/el/07/st06/st06297.el07.pdf>
(CONSILIUM - Πρόσβαση στα Έγγραφα του Συμβουλίου: Δημόσιο μητρώο) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://curia.europa.eu/jcms/upload/docs/application/pdf/200902/cp070076en.pdf>
(CURIA - Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/el/com/2000/com2000_0066el01.pdf
(EUR-Lex, Η Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52010DC0581:EL:HTML>
(EUR-Lex, Η Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2004:0035:FIN:EL:PDF>
(EUR-Lex, Η Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007PC0051:EL:NOT>
(EUR-Lex, Η Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32008L0099:EL:HTML>
(EUR-Lex, Η Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32003F0080:EL:HTML>
(EUR-Lex, Η Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2005:255:0164:0167:EL:PDF>
(EUR-Lex, Η Πρόσβαση στο Δίκαιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

http://europa.eu/legislation_summaries/energy/european_energy_policy/128012_el.htm (Europa, Ο επίσημος δικτυακός τόπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

http://europa.eu/legislation_summaries/other/133120_el.htm (Europa, Ο επίσημος δικτυακός τόπος της Ευρωπαϊκής Ένωσης) (Προσβάσιμη στις 25/01/2011).

9. Παράρτημα

Οδηγία 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 21ης Απριλίου 2004

σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΝΩΣΗΣ,

Έχοντας υπόψη:

(.....)

ΕΞΕΛΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1

Αντικείμενο

Σκοπός της παρούσας οδηγίας είναι να διαμορφώσει ένα πλαίσιο για την περιβαλλοντική ευθύνη βάσει της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει", με σκοπό την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας.

Άρθρο 2

Ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί:

1. Ως "περιβαλλοντική ζημία" νοείται: α) Ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων, ήτοι οποιαδήποτε ζημία έχει σημαντικά δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη συντήρηση της ευνοϊκής κατάστασης διατήρησης αυτών των οικοτόπων ή ειδών. Η σημασία αυτών των συνεπειών πρέπει να αξιολογείται σε σχέση με την αρχική κατάσταση, λαμβάνοντας υπόψη τα κριτήρια που περιλαμβάνονται στο Παράρτημα Ι.

Η ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων δεν καλύπτει τις δυσμενείς συνέπειες που είχαν προσδιορισθεί εκ των προτέρων και που προήλθαν από πράξη φορέα εκμετάλλευσης ο οποίος είχε εξουσιοδοτηθεί ρητά από τις αρμόδιες αρχές, σύμφωνα με τις διατάξεις εφαρμογής του άρθρου 6, παράγραφοι 3 και 4 ή του άρθρου 16 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ ή του άρθρου 9 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ή, όταν πρόκειται για οικοτόπους και είδη που δεν καλύπτονται από το κοινοτικό δίκαιο, σύμφωνα με ισοδύναμες διατάξεις του εθνικού δικαίου για την προστασία της φύσης.

β) Ζημία των υδάτων, ήτοι οιαδήποτε ζημία επηρεάζει δυσμενώς, σε σημαντικό βαθμό, την οικολογική, χημική ή/και ποσοτική κατάσταση, ή/και το οικολογικό δυναμικό, όπως ορίζει η οδηγία 2000/60/ΕΚ, των συγκεκριμένων υδάτων, εξαιρουμένων των δυσμενών επιπτώσεων στις οποίες εφαρμόζεται το άρθρο 4, παράγραφος 7 της εν λόγω οδηγίας.

γ) Ζημία του εδάφους, ήτοι οιαδήποτε ρύπανση του εδάφους η οποία δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο δυσμενών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία, ως αποτέλεσμα της άμεσης ή έμμεσης εισαγωγής εντός του εδάφους, επί του εδάφους ή στο υπέδαφος, ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών.

2. Ως "ζημία" νοείται η μετρήσιμη δυσμενής μεταβολή φυσικού πόρου ή η μετρήσιμη υποβάθμιση υπηρεσίας συνδεδεμένης με φυσικό πόρο που μπορεί να συμβεί άμεσα ή έμμεσα.

3. Ως "προστατευόμενα είδη και φυσικοί οικοτόποι" νοούνται: α) Τα είδη που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 2 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ή απαριθμούνται στο Παράρτημα I αυτής ή απαριθμούνται στα Παραρτήματα II και IV της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ,

β) οι οικοτόποι των ειδών που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 2 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ ή απαριθμούνται στο Παράρτημα I αυτής ή απαριθμούνται στο Παράρτημα II της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, και οι φυσικοί οικοτόποι που απαριθμούνται στο Παράρτημα I της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, καθώς και οι τόποι αναπαραγωγής ή ανάπαυσης των ειδών που απαριθμούνται στο Παράρτημα IV της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, και

γ) όταν ένα κράτος μέλος το αποφασίζει, κάθε οικοτόπος ή είδος που δεν απαριθμείται στα προαναφερθέντα Παραρτήματα, τον ή το οποίο το κράτος μέλος καθορίζει για σκοπούς ισοδύναμους με εκείνους που προβλέπονται στις δύο αυτές οδηγίες.

4. Ως "κατάσταση διατήρησης" νοείται α) Όσον αφορά ένα φυσικό οικοτόπο, το σύνολο των παραγόντων που επιδρούν σε αυτόν καθώς και στα χαρακτηριστικά του είδη και οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάσουν μακροπρόθεσμα τη φυσική του κατανομή, τη δομή του και τις λειτουργίες του καθώς και τη μακροπρόθεσμη επιβίωση των χαρακτηριστικών του ειδών, κατά περίπτωση, στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στα οποία εφαρμόζεται η Συνθήκη ή στο έδαφος κράτους μέλους ή στο φυσικό φάσμα του εν λόγω οικοτόπου.

Η κατάσταση διατήρησης φυσικού οικοτόπου θεωρείται "ευνοϊκή" όταν:

- το φυσικό του φάσμα και οι περιοχές που καλύπτει εντός αυτού του φάσματος είναι σταθερό ή αυξάνεται,

- οι ειδικές δομές και λειτουργίες που είναι αναγκαίες για τη μακροπρόθεσμη διατήρησή του υπάρχουν και είναι πιθανόν να συνεχίσουν να υπάρχουν στο προβλέψιμο μέλλον, και

- η κατάσταση διατήρησης των τυπικών του ειδών είναι "ευνοϊκή", όπως ορίζεται στο στοιχείο β).

β) Όσον αφορά στα είδη, το σύνολο των παραγόντων που επιδρούν στα είδη αυτά και οι οποίοι ενδέχεται να επηρεάσουν μακροπρόθεσμα την κατανομή και αφθονία των πληθυσμών τους, κατά περίπτωση, στο ευρωπαϊκό έδαφος των κρατών μελών στο οποίο εφαρμόζεται η Συνθήκη ή στο έδαφος κράτους μέλους ή στο φυσικό φάσμα των εν λόγω ειδών.

Η κατάσταση διατήρησης είδους θεωρείται "ευνοϊκή" όταν:

- τα δεδομένα στοιχεία εξέλιξης του πληθυσμού του συγκεκριμένου είδους δείχνουν ότι διατηρείται μακροπρόθεσμα ως βιώσιμο συστατικό των φυσικών του οικοτόπων,

- το φυσικό φάσμα των ειδών δεν μειώνεται ούτε προβλέπεται να μειωθεί στο προβλέψιμο μέλλον, και

- υπάρχει, και κατά πάσα πιθανότητα θα συνεχίσει να υπάρχει, ένας αρκετά ευρύς οικοτόπος για τη διατήρηση των πληθυσμών του μακροπρόθεσμα.

5. Ως "ύδατα" νοούνται όλα τα ύδατα που καλύπτονται από την οδηγία 2000/60/ΕΚ.

6. Ως "φορέας εκμετάλλευσης" νοείται οιοδήποτε φυσικό πρόσωπο ή νομικό πρόσωπο, ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου, το οποίο εκμεταλλεύεται ή ελέγχει την επαγγελματική

δραστηριότητα ή, όταν αυτό προβλέπεται από την εθνική νομοθεσία, στο οποίο έχει μεταβιβασθεί αποφασιστική οικονομική αρμοδιότητα όσον αφορά την τεχνική λειτουργία τέτοιας δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένου του κατόχου σχετικής αδειάς ή εξουσιοδότησης ή οποιουδήποτε προσώπου καταχωρεί ή κοινοποιεί τέτοια δραστηριότητα.

7. Ως "επαγγελματική δραστηριότητα" νοείται οποιαδήποτε δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας ή επιχείρησης, ανεξαρτήτως εάν αυτή είναι ιδιωτική ή δημόσια, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.

8. Ως "εκπομπή" νοείται η απελευθέρωση στο περιβάλλον ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών, συνεπεία ανθρώπινης δραστηριότητας.

9. Ως "επικείμενη απειλή ζημίας" νοείται η επαρκής πιθανότητα να προκληθεί περιβαλλοντική ζημία στο άμεσο μέλλον.

10. Ως "προληπτικά μέτρα" νοούνται οποιαδήποτε μέτρα λαμβάνονται για την αντιμετώπιση γεγονότος, πράξεως ή παραλείψεως που προκαλεί επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας, ούτως ώστε να προληφθεί ή να ελαχιστοποιηθεί η εν λόγω ζημία.

11. Ως "μέτρα αποκατάστασης" νοούνται οποιαδήποτε δράση, ή συνδυασμός δράσεων, συμπεριλαμβανομένων των ελαφρυντικών ή προσωρινών μέτρων, για την αποκατάσταση, την επανόρθωση ή την αντικατάσταση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία, ή την εξασφάλιση εναλλακτικών δυνατοτήτων ισοδύναμων προς τους εν λόγω πόρους ή υπηρεσίες, όπως προβλέπεται στο Παράρτημα II.

12. Ως "φυσικοί πόροι" νοούνται τα προστατευόμενα είδη και φυσικοί οικότοποι, τα ύδατα και το έδαφος.

13. Ως "υπηρεσίες" και "υπηρεσίες φυσικών πόρων" νοούνται οι λειτουργίες που επιτελούνται από ένα φυσικό πόρο προς όφελος άλλων φυσικών πόρων ή του κοινού.

14. Ως "αρχική κατάσταση" νοείται η κατάσταση που θα επικρατούσε κατά τη στιγμή της ζημίας των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών εάν δεν είχε συμβεί η περιβαλλοντική ζημία, υπολογιζόμενη με βάση τις καλύτερες διαθέσιμες πληροφορίες.

15. Ως "ανάκαμψη", συμπεριλαμβανομένης της "φυσικής ανάκαμψης", νοείται, στην περίπτωση του ύδατος, των προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων, η επαναφορά των φυσικών πόρων που υπέστησαν ζημία ή/και των υπηρεσιών που υποβαθμίστηκαν, στην αρχική τους κατάσταση και στην περίπτωση ζημίας στο έδαφος, η εξάλειψη κάθε σημαντικού κινδύνου που έχει δυσμενείς συνέπειες στην ανθρώπινη υγεία.

16. Ως "κόστος" νοείται το σύνολο των εξόδων που δικαιολογούνται λόγω της ανάγκης να εξασφαλισθεί η δέουσα και αποτελεσματική εφαρμογή της παρούσας οδηγίας, συμπεριλαμβανομένων των δαπανών για την εκτίμηση της περιβαλλοντικής ζημίας, την εκτίμηση της επικείμενης απειλής περιβαλλοντικής ζημίας, των εναλλακτικών δυνατοτήτων δράσης, καθώς και των διοικητικών και δικαστικών εξόδων, των εξόδων επιβολής του νόμου, του κόστους για τη συλλογή στοιχείων και άλλων γενικών εξόδων, καθώς επίσης και των δαπανών παρακολούθησης και εποπτείας.

Άρθρο 3

Πεδίο εφαρμογής

1. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται:

α) στην περιβαλλοντική ζημία που προκαλεί η άσκηση οιασδήποτε από τις επαγγελματικές δραστηριότητες που απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙΙΙ και σε οιαδήποτε επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας συνεπεία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων αυτών,

β) στη ζημία προστατευόμενων ειδών και φυσικών οικοτόπων που προκαλεί η άσκηση οιασδήποτε από τις επαγγελματικές δραστηριότητες πλην εκείνων οι οποίες απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙΙΙ, και σε οιαδήποτε επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας συνεπεία οιασδήποτε εκ των δραστηριοτήτων αυτών, οσάκις ο φορέας εκμετάλλευσης ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας.

2. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη τυχόν αυστηρότερων διατάξεων της κοινοτικής νομοθεσίας για την κανονιστική ρύθμιση της άσκησης οιασδήποτε από τις δραστηριότητες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας και υπό την επιφύλαξη της κοινοτικής νομοθεσίας που θεσπίζει κανόνες σχετικά με τη σύγκρουση δικαιοδοσιών.

3. Υπό την επιφύλαξη της σχετικής εθνικής νομοθεσίας, η παρούσα οδηγία δεν παρέχει το δικαίωμα σε ιδιώτες να διεκδικήσουν αποζημίωση συνεπεία περιβαλλοντικής ζημίας ή επικείμενης απειλής τέτοιας ζημίας.

Άρθρο 4

Εξαιρέσεις

1. Η παρούσα οδηγία δεν καλύπτει περιβαλλοντική ζημία ή επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας, που οφείλεται σε:

α) ένοπλη σύγκρουση, εχθροπραξίες, εμφύλιο πόλεμο ή εξέγερση,

β) φυσικό φαινόμενο εξαιρετικού, αναπότρεπτου και ακατανίκητου χαρακτήρα.

2. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται σε περιβαλλοντική ζημία ή σε τυχόν επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας που προκύπτει λόγω συμβάντος, η ευθύνη ή η αποζημίωση για το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής οιασδήποτε από τις διεθνείς Συμβάσεις που απαριθμούνται στο Παράρτημα ΙV, συμπεριλαμβανομένων τυχόν μελλοντικών τροποποιήσεων των Συμβάσεων αυτών, η οποία ισχύει στο οικείο κράτος μέλος.

3. Η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη του δικαιώματος του φορέα εκμετάλλευσης να περιορίσει την ευθύνη του σύμφωνα με τις διατάξεις της εθνικής νομοθεσίας με τις οποίες εφαρμόζεται η Σύμβαση του 1976 για τον περιορισμό της ευθύνης για ναυτικές απαιτήσεις (LLMC), συμπεριλαμβανομένης οποιασδήποτε μελλοντικής τροποποίησης της Σύμβασης, ή η Σύμβαση του Στρασβούργου του 1988 για τον περιορισμό της ευθύνης στην εσωτερική ναυσιπλοΐα (CLNI), συμπεριλαμβανομένης οιασδήποτε μελλοντικής τροποποίησης της Σύμβασης.

4. Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται στους πυρηνικούς κινδύνους ή την περιβαλλοντική ζημία ή την επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας λόγω δραστηριοτήτων που καλύπτονται από τη Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Ατομικής Ενέργειας ή προκλήθηκαν από συμβάν ή δραστηριότητα, για τα οποία η ευθύνη ή η αποζημίωση εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής οιασδήποτε από τις διεθνείς ρυθμίσεις που απαριθμούνται στο Παράρτημα V, συμπεριλαμβανομένων τυχόν μελλοντικών τροποποιήσεων των ρυθμίσεων αυτών.

5. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται σε περιβαλλοντική ζημία ή επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας, λόγω ρύπανσης διάχυτου χαρακτήρα, μόνον εφόσον είναι δυνατόν να αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και των δραστηριοτήτων μεμονωμένων φορέων εκμετάλλευσης.

6. Η παρούσα οδηγία δεν ισχύει για τις δραστηριότητες ο κύριος σκοπός των οποίων είναι η εξυπηρέτηση της εθνικής άμυνας ή της διεθνούς ασφάλειας ούτε για τις δραστηριότητες ο μόνος σκοπός των οποίων είναι η προστασία από φυσικές καταστροφές.

Άρθρο 5

Προληπτική δράση

1. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες δεν έχει ακόμη συμβεί περιβαλλοντική ζημία αλλά υπάρχει επικείμενη απειλή να προκληθεί τέτοια ζημία, ο φορέας εκμετάλλευσης λαμβάνει αμελλητί τα απαραίτητα προληπτικά μέτρα.

2. Τα κράτη μέλη προβλέπουν ότι, όπου κρίνεται αναγκαίο, και εν πάση περιπτώσει, όταν η επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας δεν εξαλείφεται παρά τα προληπτικά μέτρα που λαμβάνει ο φορέας εκμετάλλευσης, οι φορείς εκμετάλλευσης πρέπει να ενημερώνουν την αρμόδια αρχή για όλες τις σχετικές πτυχές της κατάστασης, το ταχύτερο δυνατόν.

3. Η αρμόδια αρχή μπορεί, ανά πάσα στιγμή:

α) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης την παροχή πληροφοριών για τυχόν επικείμενη απειλή περιβαλλοντικής ζημίας ή για περιπτώσεις που υπάρχουν υποψίες για τέτοια επικείμενη απειλή,

β) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα αναγκαία προληπτικά μέτρα,

γ) να δώσει εντολές στον φορέα εκμετάλλευσης, οι οποίες πρέπει να τηρηθούν για τα αναγκαία προληπτικά μέτρα που πρέπει να ληφθούν, ή

δ) να λάβει η ίδια τα αναγκαία προληπτικά μέτρα.

4. Η αρμόδια αρχή απαιτεί τα προληπτικά μέτρα να λαμβάνονται από τον φορέα εκμετάλλευσης. Εάν ο φορέας εκμετάλλευσης δεν συμμορφώνεται προς τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 ή στην παράγραφο 3, στοιχεία β) ή γ), ή δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί, ή δεν υποχρεούται δυνάμει της παρούσας οδηγίας να αναλάβει τις δαπάνες, η αρμόδια αρχή δύναται να λαμβάνει η ίδια αυτά τα προληπτικά μέτρα.

Άρθρο 6

Δράση αποκατάστασης

1. Στις περιπτώσεις κατά τις οποίες έχει συμβεί περιβαλλοντική ζημία, ο φορέας εκμετάλλευσης ενημερώνει την αρμόδια αρχή αμελλητί για όλες τις σχετικές πτυχές της κατάστασης και λαμβάνει:

α) όλα τα εφικτά μέτρα για τον άμεσο έλεγχο, περιορισμό, απομάκρυνση ή άλλου είδους διαχείριση των συγκεκριμένων ρύπων ή/και οιασδήποτε άλλων ζημιογόνων παραγόντων προκειμένου να περιορισθεί ή να προληφθεί η περαιτέρω περιβαλλοντική ζημία και οι δυσμενείς συνέπειες για την ανθρώπινη υγεία, ή η περαιτέρω υποβάθμιση των υπηρεσιών, και

β) τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης σύμφωνα με το άρθρο 7.

2. Η αρμόδια αρχή μπορεί, ανά πάσα στιγμή:

α) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης συμπληρωματικές πληροφορίες για οιαδήποτε προκληθείσα ζημία,

β) να λάβει όλα τα εφικτά μέτρα ή να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα μέτρα αυτά, ή να δώσει σχετικές εντολές στο φορέα εκμετάλλευσης, για τον άμεσο έλεγχο, περιορισμό, απομάκρυνση ή άλλου είδους διαχείριση των συγκεκριμένων

ρύπων ή/και οιωνδήποτε άλλων ζημιογόνων παραγόντων προκειμένου να περιορισθεί ή να προληφθεί η περαιτέρω περιβαλλοντική ζημία και οι δυσμενείς συνέπειες για την ανθρώπινη υγεία, ή η περαιτέρω υποβάθμιση υπηρεσιών,

γ) να απαιτήσει από τον φορέα εκμετάλλευσης να λάβει τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης,

δ) να δώσει εντολές στον φορέα εκμετάλλευσης, οι οποίες πρέπει να τηρηθούν για τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης που πρέπει να ληφθούν, ή

ε) να λάβει η ίδια τα αναγκαία μέτρα αποκατάστασης.

3. Η αρμόδια αρχή απαιτεί τα μέτρα αποκατάστασης να λαμβάνονται από τον φορέα εκμετάλλευσης. Εάν ο φορέας εκμετάλλευσης δεν συμμορφώνεται προς τις υποχρεώσεις που προβλέπονται στην παράγραφο 1 ή στην παράγραφο 2, στοιχεία β), γ) ή δ), ή δεν είναι δυνατόν να προσδιορισθεί, ή δεν υποχρεούται δυνάμει της παρούσας οδηγίας να αναλάβει τις δαπάνες, η αρμόδια αρχή δύναται να λαμβάνει η ίδια αυτά τα μέτρα αποκατάστασης, ως μέσον έσχατης ανάγκης.

Άρθρο 7

Θέσπιση μέτρων αποκατάστασης

1. Οι φορείς εκμετάλλευσης καθορίζουν, σύμφωνα με το Παράρτημα II, πιθανά μέτρα αποκατάστασης και τα υποβάλλουν στην αρμόδια αρχή προς έγκριση, εκτός εάν η αρμόδια αρχή έχει αναλάβει δράση σύμφωνα με το άρθρο 6, παράγραφος 2, στοιχείο (ε) και παράγραφος 3.

2. Η αρμόδια αρχή αποφασίζει ποια μέτρα αποκατάστασης εφαρμόζονται σύμφωνα με το Παράρτημα II και με τη συνεργασία του οικείου φορέα εκμετάλλευσης, όπως ενδείκνυται.

3. Εάν συντρέχουν πλείονες περιπτώσεις περιβαλλοντική ζημίας με αποτέλεσμα η αρμόδια αρχή να μην είναι σε θέση να εξασφαλίσει την ταυτόχρονη λήψη των αναγκαίων μέτρων αποκατάστασης, η αρμόδια αρχή έχει το δικαίωμα να αποφασίζει ποια περίπτωση περιβαλλοντικής ζημίας πρέπει να αποκατασταθεί πρώτη.

Κατά τη λήψη της ανωτέρω απόφασης, η αρμόδια αρχή εξετάζει, μεταξύ άλλων, τη φύση, την έκταση και τη σοβαρότητα των διαφόρων περιπτώσεων περιβαλλοντικής ζημίας και τις δυνατότητες φυσικής ανάκαμψης. Πρέπει επίσης να λαμβάνονται υπόψη οι κίνδυνοι για την ανθρώπινη υγεία.

4. Η αρμόδια αρχή καλεί τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 12, παράγραφος 1 και, εν πάση περιπτώσει, τα πρόσωπα στις γαίες των οποίων θα πρέπει να εκτελεσθούν μέτρα αποκατάστασης, να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους τις οποίες λαμβάνει υπόψη.

Άρθρο 8

Κόστος πρόληψης και αποκατάστασης

1. Ο φορέας εκμετάλλευσης επιβαρύνεται με το κόστος των δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης που αναλαμβάνονται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία.

2. Υπό την επιφύλαξη των παραγράφων 3 και 4, η αρμόδια αρχή ανακτά από τον φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε τη ζημία ή την επικείμενη απειλή ζημίας, μεταξύ άλλων, μέσω ασφαλιστικής κάλυψης της ιδιοκτησίας ή άλλων κατάλληλων εγγυήσεων, το κόστος με το οποίο επιβαρύνθηκε για την ανάληψη δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης δυνάμει της παρούσας οδηγίας.

Ωστόσο, η αρμόδια αρχή μπορεί να αποφασίσει να μην ανακτήσει το πλήρες κόστος σε περίπτωση που οι απαιτούμενες προς τούτο δαπάνες υπερβαίνουν το ανακτήσιμο ποσό ή σε περίπτωση που δεν μπορεί να προσδιορισθεί ο φορέας εκμετάλλευσης.

3. Ο φορέας εκμετάλλευσης δεν υποχρεούται να επωμισθεί το κόστος των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης που αναλαμβάνονται δυνάμει της παρούσας οδηγίας, εάν μπορεί να αποδείξει ότι η περιβαλλοντική ζημία ή η επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας:

α) προκλήθηκε από τρίτο, και επήλθε παρά την ύπαρξη των ενδεδειγμένων μέτρων ασφαλείας, ή

β) οφείλεται σε συμμόρφωση προς υποχρεωτική διαταγή ή εντολή δημόσιας αρχής, διαφορετικής από διαταγή ή εντολή λόγω εκπομπής ή συμβάντος που προκλήθηκε από τις δραστηριότητες του ίδιου του φορέα εκμετάλλευσης.

Στις περιπτώσεις αυτές, τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα κατάλληλα μέτρα ώστε να μπορέσει ο φορέας εκμετάλλευσης να ανακτήσει το κόστος με το οποίο επιβαρύνθηκε.

4. Τα κράτη μέλη μπορούν να επιτρέψουν στον φορέα εκμετάλλευσης να μην επωμισθεί το κόστος των δράσεων αποκατάστασης που αναλαμβάνονται δυνάμει της παρούσας οδηγίας, εφόσον αποδείξει ότι δεν ενήργησε εκ δόλου ή εξ αμελείας και ότι η περιβαλλοντική ζημία προκλήθηκε από:

α) εκπομπή ή συμβάν που επιτρέπονται ρητά από εξουσιοδότηση, και είναι πλήρως σύμφωνα προς τους όρους της, η οποία παραχωρήθηκε από, ή δόθηκε σύμφωνα με, τις εφαρμοστέες εθνικές νομοθετικές και κανονιστικές διατάξεις με τις οποίες εφαρμόζονται τα νομοθετικά μέτρα τα οποία θεσπίζει η Κοινότητα και τα οποία αναφέρονται στο Παράρτημα ΙΙΙ, όπως εφαρμόζονται κατά την ημερομηνία της εκπομπής ή του συμβάντος,

β) εκπομπή ή δραστηριότητα ή οιονδήποτε τρόπο χρήσης προϊόντος στο πλαίσιο δραστηριότητας, εφόσον ο φορέας εκμετάλλευσης αποδεικνύει ότι δεν είχε πιθανολογηθεί ότι θα προκαλούσαν περιβαλλοντική ζημία σύμφωνα με τις επιστημονικές και τεχνικές γνώσεις που ήταν διαθέσιμες κατά το χρόνο που έλαβε χώρα η εκπομπή ή η δραστηριότητα.

5. Μέτρα που λαμβάνονται από την αρμόδια αρχή σύμφωνα με το άρθρο 5, παράγραφοι 3 και 4 και με το άρθρο 6, παράγραφοι 2 και 3, ισχύουν υπό την επιφύλαξη της ευθύνης του οικείου φορέα εκμετάλλευσης δυνάμει της παρούσας οδηγίας και υπό την επιφύλαξη των άρθρων 87 και 88 της Συνθήκης.

Άρθρο 9

Καταλογισμός δαπανών στις περιπτώσεις συντρέχοντος πταισματος

Η παρούσα οδηγία ισχύει υπό την επιφύλαξη οιασδήποτε διατάξεων εθνικών ρυθμίσεων σχετικών με τον καταλογισμό των δαπανών στις περιπτώσεις συντρέχοντος πταισματος, ιδίως όσον αφορά τον επιμερισμό της ευθύνης μεταξύ του παραγωγού και του χρήστη ενός αγαθού.

Άρθρο 10

Προθεσμία ανάκτησης κόστους

Η αρμόδια αρχή έχει το δικαίωμα να κινήσει διαδικασία ανάκτησης κόστους κατά του φορέα εκμετάλλευσης, ή, κατά περίπτωση, κατά τρίτου που προκάλεσε τη ζημία ή την επικείμενη απειλή ζημίας σε σχέση με μέτρα που έχουν ληφθεί σύμφωνα με την παρούσα οδηγία εντός πέντε ετών από την ημερομηνία κατά την οποία ολοκληρώθηκαν τα μέτρα αυτά ή προσδιορίστηκε ο υπεύθυνος φορέας εκμετάλλευσης, ή ο τρίτος, εάν η ημερομηνία αυτή είναι μεταγενέστερη.

Άρθρο 11

Αρμόδια αρχή

1. Τα κράτη μέλη ορίζουν την ή τις αρμόδιες αρχές που είναι υπεύθυνες για την εκπλήρωση των καθηκόντων που προβλέπει η παρούσα οδηγία.

2. Στην αρμόδια αρχή εξακολουθεί να επιπίπτει το καθήκον να εντοπίσει τον φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε τη ζημία ή την επικείμενη απειλή ζημίας, να εκτιμήσει τη σοβαρότητα της ζημίας και να καθορίσει ποια μέτρα αποκατάστασης θα πρέπει να ληφθούν κατά το Παράρτημα II. Προς τούτο, η αρμόδια αρχή έχει το δικαίωμα να απαιτήσει από τον οικείο φορέα εκμετάλλευσης να διενεργήσει τη δική του αξιολόγηση και να παράσχει κάθε πληροφορία και στοιχείο που είναι απαραίτητο.

3. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η αρμόδια αρχή μπορεί να εξουσιοδοτήσει τρίτους ή να απαιτήσει από τρίτους να εκτελέσουν τα αναγκαία προληπτικά μέτρα ή μέτρα αποκατάστασης.

4. Οιαδήποτε απόφαση λαμβάνεται δυνάμει της παρούσας οδηγίας με την οποία επιβάλλονται προληπτικά μέτρα ή μέτρα αποκατάστασης, αιτιολογείται δεόντως. Η εν λόγω απόφαση κοινοποιείται πάραυτα στον οικείο φορέα εκμετάλλευσης, ο οποίος ενημερώνεται ταυτοχρόνως για τα ένδικα μέσα που του παρέχει το ισχύον δίκαιο στο οικείο κράτος μέλος καθώς και για τις σχετικές προθεσμίες στις οποίες υπόκεινται τα εν λόγω μέσα.

Άρθρο 12

Αίτηση για ανάληψη δράσης

1. Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο:

α) επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεασθεί από περιβαλλοντική ζημία, ή

β) έχει επαρκές συμφέρον από τη λήψη περιβαλλοντικής απόφασης σχετικά με τη ζημία ή, εναλλακτικά,

γ) υποστηρίζει ότι επέρχεται προσβολή δικαιώματος, όταν αυτό απαιτείται ως προϋπόθεση από το διοικητικό δικονομικό δίκαιο ενός κράτους μέλους,

δικαιούται να υποβάλλει στην αρμόδια αρχή οιασδήποτε παρατηρήσεις σχετικά με περιπτώσεις περιβαλλοντικής ζημίας ή με επικείμενη απειλή τέτοιας ζημίας που έχουν υποπέσει στην αντίληψή του και έχει το δικαίωμα να καλεί την αρμόδια αρχή να αναλάβει δράση βάσει της παρούσας οδηγίας.

Οι έννοιες "επαρκές συμφέρον" και "προσβολή δικαιώματος" καθορίζονται από τα κράτη μέλη.

Προς τούτο, το συμφέρον οιασδήποτε μη κυβερνητικής οργάνωσης, η οποία προάγει την προστασία του περιβάλλοντος και πληροί τις προϋποθέσεις που ορίζει το εθνικό δίκαιο, θεωρείται επαρκές για το σκοπό του εδαφίου β). Επίσης, για το σκοπό του εδαφίου γ), οι οργανώσεις αυτές θεωρείται ότι έχουν δικαιώματα τα οποία είναι δυνατόν να προσβάλλονται.

2. Το αίτημα για ανάληψη δράσης συνοδεύεται από τις σχετικές πληροφορίες και στοιχεία που θεμελιώνουν τους διατυπωθέντες ισχυρισμούς για την εκάστοτε περιβαλλοντική ζημία.

3. Εφόσον η αίτηση για ανάληψη δράσης και οι συνοδευτικές παρατηρήσεις αποδεικνύουν εύλογα ότι υπάρχει περιβαλλοντική ζημία, η αρμόδια αρχή εξετάζει τις παρατηρήσεις αυτές καθώς και τα αιτήματα για ανάληψη δράσης. Υπό τις συνθήκες αυτές, η αρμόδια αρχή δίνει την ευκαιρία στον ενδιαφερόμενο φορέα εκμετάλλευσης να

γνωστοποιήσει τις απόψεις του όσον αφορά την αίτηση για ανάληψη δράσης και τις συνοδευτικές παρατηρήσεις.

4. Η αρμόδια αρχή, το ταχύτερο δυνατόν και εν πάση περιπτώσει σύμφωνα με τις σχετικές διατάξεις του εθνικού δικαίου, ενημερώνει τα πρόσωπα που αναφέρονται στην παράγραφο 1, τα οποία της υπέβαλαν παρατηρήσεις, σχετικά με την απόφασή της να δεχθεί ή να απορρίψει το αίτημα για ανάληψη δράσης, και αιτιολογεί δεόντως την απόφασή της.

5. Τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίσουν να μην εφαρμόζουν τις παραγράφους 1 και 4 στις περιπτώσεις επικείμενης απειλής ζημίας.

Άρθρο 13

Διαδικασίες προσφυγής

1. Τα πρόσωπα που αναφέρονται στο άρθρο 12, παράγραφος 1, έχουν πρόσβαση σε δικαστήριο ή άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο κρατικό όργανο αρμόδιο για τον έλεγχο, τόσο ως προς την διαδικασία όσο και ως προς την ουσία, της νομιμότητας των αποφάσεων, πράξεων ή παραλείψεων της αρμόδιας αρχής δυνάμει της παρούσας οδηγίας.

2. Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται υπό την επιφύλαξη τυχόν διατάξεων εθνικού δικαίου οι οποίες ρυθμίζουν την πρόσβαση στη δικαιοσύνη και εκείνων σύμφωνα με τις οποίες πρέπει να εξαντλούνται οι διαδικασίες διοικητικής προσφυγής προτού ασκηθεί προσφυγή ενώπιον δικαστηρίου.

Άρθρο 14

Χρηματοοικονομική ασφάλεια

1. Τα κράτη μέλη λαμβάνουν μέτρα για να ενθαρρύνουν την ανάπτυξη μέσων και αγορών χρηματοοικονομικής ασφάλειας, εκ μέρους των κατάλληλων οικονομικών και χρηματοπιστωτικών φορέων, συμπεριλαμβανομένων χρηματοπιστωτικών μηχανισμών σε περίπτωση αφερεγγυότητας, με στόχο να καταστεί δυνατή η χρήση χρηματοοικονομικών εγγυήσεων από τους φορείς εκμετάλλευσης προκειμένου να καλύψουν τις ευθύνες τους δυνάμει της παρούσας οδηγίας.

2. Η Επιτροπή, πριν από τις 30ης Απριλίου 2010, υποβάλλει έκθεση σχετικά με την αποτελεσματικότητα της παρούσας οδηγίας ως προς την πραγματική αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, σχετικά με τη διαθεσιμότητα με εύλογο κόστος και σχετικά με τους όρους ασφάλισης και άλλων μορφών χρηματοοικονομικής ασφάλειας για τις δραστηριότητες που καλύπτονται από το Παράρτημα III. Η έκθεση εξετάζει επίσης, όσον αφορά τη χρηματοοικονομική ασφάλεια, τις ακόλουθες πτυχές: μια σταδιακή προσέγγιση, ένα μέγιστο ποσό για την χρηματοοικονομική εγγύηση και την εξαίρεση δραστηριοτήτων χαμηλού κινδύνου. Βάσει της εν λόγω έκθεσης καθώς και βάσει μιας διευρυμένης αξιολόγησης του αντίκτυπου, συμπεριλαμβανομένης μιας ανάλυσης κόστους-οφέλους, η Επιτροπή υποβάλλει, εφόσον ενδείκνυται, προτάσεις για ένα σύστημα εναρμονισμένης υποχρεωτικής χρηματοοικονομικής ασφάλειας.

Άρθρο 15

Συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών

1. Εφόσον η περιβαλλοντική ζημία επηρεάζει ή ενδέχεται να επηρεάσει πλείονα κράτη μέλη, τα εν λόγω κράτη μέλη συνεργάζονται, μέσω, μεταξύ άλλων, της κατάλληλης ανταλλαγής πληροφοριών, ώστε να εξασφαλίζουν την ανάληψη δράσης για την πρόληψη ή, εφόσον απαιτείται, την αποκατάσταση, οιασδήποτε τέτοιας περιβαλλοντικής ζημίας.

2. Εφόσον έχει προκύψει περιβαλλοντική ζημία, το κράτος μέλος στο έδαφος του οποίου προκλήθηκε η ζημία, παρέχει επαρκείς πληροφορίες στα πιθανόν επηρεαζόμενα κράτη μέλη.

3. Οσάκις ένα κράτος μέλος εντοπίζει εντός των συνόρων του ζημία, η οποία δεν προκλήθηκε εντός αυτών, μπορεί να αναφέρει το θέμα στην Επιτροπή και σε κάθε άλλο ενδιαφερόμενο κράτος μέλος· μπορεί επίσης να διατυπώνει συστάσεις για τη λήψη μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης καθώς και να επιδιώκει, σύμφωνα με την παρούσα οδηγία, την ανάκτηση των δαπανών στις οποίες υποβλήθηκε λόγω της λήψης μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης.

Άρθρο 16

Σχέση με την εθνική νομοθεσία

1. Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει τα κράτη μέλη να διατηρούν ή να θεσπίζουν αυστηρότερες διατάξεις σχετικά με την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, συμπεριλαμβανομένου του προσδιορισμού των πρόσθετων δραστηριοτήτων που είναι δυνατόν να αποτελέσουν αντικείμενο των απαιτήσεων πρόληψης και αποκατάστασης της παρούσας οδηγίας και του εντοπισμού πρόσθετων υπευθύνων.

2. Η παρούσα οδηγία δεν εμποδίζει την εκ μέρους των κρατών μελών θέσπιση κατάλληλων μέτρων, όπως η απαγόρευση της διπλής ανάκτησης του κόστους, σε σχέση με περιπτώσεις όπου θα μπορούσε να προκύψει διπλή αποζημίωση ως αποτέλεσμα συντρέχουσας δράσης εκ μέρους μιας αρμόδιας αρχής βάσει της παρούσας οδηγίας και εκ μέρους προσώπου του οποίου περιουσιακό στοιχείο επλήγη από περιβαλλοντική ζημία.

Άρθρο 17

Χρονικά όρια εφαρμογής

Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται:

- σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα πριν από την ημερομηνία που αναφέρεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1,
- σε ζημία που προκλήθηκε από εκπομπή, γεγονός ή ατύχημα που έλαβε χώρα μετά την ημερομηνία που αναφέρεται στο άρθρο 19, παράγραφος 1, εφόσον η ζημία οφείλεται σε συγκεκριμένη δραστηριότητα, η οποία πραγματοποιήθηκε και έληξε πριν από την ημερομηνία αυτή,
- σε ζημία, εάν έχουν παρέλθει περισσότερο από 30 χρόνια αφότου έλαβε χώρα η εκπομπή, το γεγονός ή το ατύχημα που προκάλεσε τη ζημία.

Άρθρο 18

Εκθέσεις και επισκόπηση

1. Τα κράτη μέλη υποβάλλουν έκθεση στην Επιτροπή, το αργότερο μέχρι τις 30ης Απριλίου 2013, σχετικά με την κτηθείσα εμπειρία κατά την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας. Οι εκθέσεις περιλαμβάνουν τις πληροφορίες και τα στοιχεία που αναφέρονται στο Παράρτημα VI.

2. Επ' αυτής της βάσεως, η Επιτροπή υποβάλλει στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και στο Συμβούλιο έκθεση, πριν από τις 30ης Απριλίου 2014, η οποία περιλαμβάνει τυχόν κατάλληλες προτάσεις τροποποίησης.

3. Η έκθεση που αναφέρεται στην παράγραφο 2 περιλαμβάνει επισκόπηση:

- α) της εφαρμογής:

- του άρθρου 4, παράγραφοι 2 και 4, σε σχέση με την εξαίρεση της ρύπανσης, η οποία καλύπτεται από τις διεθνείς ρυθμίσεις που απαριθμούνται στα Παραρτήματα IV και V, από το πεδίο εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, και
- του άρθρου 4, παράγραφος 3, σε σχέση με το δικαίωμα του φορέα εκμετάλλευσης να περιορίσει την ευθύνη του σύμφωνα με τις διεθνείς συμβάσεις που αναφέρονται στο άρθρο 4, παράγραφος 3.

Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη την εμπειρία που έχει αποκτηθεί στο πλαίσιο των σχετικών διεθνών φόρουμ, όπως ο Διεθνής Ναυτιλιακός Οργανισμός (ΔΝΟ) και η Ευρατόμ, και στο πλαίσιο των σχετικών διεθνών συμφωνιών, καθώς και το βαθμό στον οποίο οι ρυθμίσεις αυτές έχουν τεθεί σε ισχύ ή/και εφαρμόζονται από τα κράτη μέλη ή/και έχουν τροποποιηθεί, λαμβανομένων υπόψη όλων των συναφών περιπτώσεων περιβαλλοντικής ζημίας, που οφείλονται στις δραστηριότητες αυτές, και της δράσης αποκατάστασης που αναλαμβάνεται, καθώς και των διαφορών που υφίστανται μεταξύ των επιπέδων ευθύνης στα κράτη μέλη· συνυπολογίζεται επίσης η σχέση μεταξύ της ευθύνης των πλοιοκτητών και των συνεισφορών των παραληπτών πετρελαίου, λαμβάνοντας δεόντως υπόψη όλες τις σχετικές μελέτες που έχει εκπονήσει το διεθνές ταμείο για την αποζημίωση από πετρελαικές ρυπάνσεις.

β) της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας στην περιβαλλοντική ζημία που προκαλείται από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς (ΓΤΟ), ιδίως βάσει της εμπειρίας που έχει αποκτηθεί στο πλαίσιο σχετικών διεθνών φόρουμ και Συμβάσεων, όπως της Σύμβασης για τη βιολογική ποικιλότητα και του Πρωτοκόλλου της Καρταχένα για τη βιοασφάλεια, καθώς και των αποτελεσμάτων οιασδήποτε περιπτώσεων περιβαλλοντικής ζημίας που προκλήθηκαν από ΓΤΟ,

γ) της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας σε σχέση με τα προστατευόμενα είδη και φυσικούς βιότοπους,

δ) των ρυθμίσεων που τυχόν επιλέγονται για να ενσωματωθούν στα Παραρτήματα III, IV και V.

Άρθρο 19

Μεταφορά στο εθνικό δίκαιο

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία το αργότερο μέχρι τις 30 Απριλίου 2007. Πληροφορούν αμέσως την Επιτροπή σχετικά.

Οι διατάξεις αυτές, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, αναφέρονται στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την αναφορά αυτή κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της αναφοράς καθορίζεται από τα κράτη μέλη.

2. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών διατάξεων εθνικού δικαίου τις οποίες θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία, καθώς και πίνακα αντιστοιχίας μεταξύ των διατάξεων της παρούσας οδηγίας και των θεσπιζόμενων εθνικών διατάξεων.

Άρθρο 20

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την ημέρα της δημοσίευσής της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άρθρο 21

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Έγινε στο Στρασβούργο στις 21 Απριλίου 2004.

Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ο Πρόεδρος

P. Cox

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

D. Roche

(.....)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΑΝΑΦΕΡΟΜΕΝΑ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 2, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1, ΣΤΟΙΧΕΙΟ Α)

Η σημασία οποιασδήποτε ζημίας η οποία έχει δυσμενείς συνέπειες για την επίτευξη ή τη συντήρηση της ευνοϊκής κατάστασης διατήρησης οικοτόπων ή ειδών πρέπει να εκτιμάται σε σχέση με την κατάσταση διατήρησης κατά τη στιγμή που επήλθε η ζημία, τις υπηρεσίες που προσπορίζουν και την ικανότητά τους για φυσική αναγέννηση. Οι σημαντικά δυσμενείς μεταβολές σε σχέση με την αρχική κατάσταση θα πρέπει να καθορίζονται βάσει μετρήσιμων δεδομένων, όπως:

- αριθμός ατόμων, πυκνότητά τους ή καλυπτόμενη περιοχή,*
- ρόλος των συγκεκριμένων ατόμων ή της πληγείσας περιοχής σε σχέση με τη διατήρηση του είδους ή του οικοτόπου, σπανιότητα του είδους ή του οικοτόπου (όπως εκτιμάται σε τοπικό, περιφερειακό και ανώτερο επίπεδο, συμπεριλαμβανομένου του κοινοτικού),*
- ικανότητα πολλαπλασιασμού του είδους (σύμφωνα με τις τάσεις εξέλιξης του συγκεκριμένου είδους ή πληθυσμού), η βιωσιμότητά του ή η ικανότητα του οικοτόπου για φυσική αναγέννηση (σύμφωνα με τις τάσεις εξέλιξης του χαρακτηριστικού του είδους ή των πληθυσμών του),*
- ικανότητα σύντομης ανάκαμψης του είδους ή του οικοτόπου μετά τη ζημία, χωρίς άλλη παρέμβαση πέραν ενισχυμένων μέτρων προστασίας, σε κατάσταση η οποία θα οδηγήσει, αποκλειστικά λόγω της εξέλιξης του είδους ή του οικοτόπου, σε κατάσταση που θεωρείται ως ισοδύναμη ή ανώτερη της αρχικής.*

Ζημία με αποδεδειγμένη επίπτωση στην ανθρώπινη υγεία πρέπει να χαρακτηρίζεται ως σημαντική.

Οι ακόλουθες ζημίες δεν πρέπει να χαρακτηρίζονται ως σημαντικές:

- αρνητικές διακυμάνσεις χαμηλότερες από τις φυσικές διακυμάνσεις που θεωρούνται κανονικές για το συγκεκριμένο οικοτόπο ή είδος,*
- αρνητικές διακυμάνσεις οφειλόμενες σε φυσικά αίτια ή σε παρέμβαση σχετική με τη συνήθη διαχείριση των τοποθεσιών, όπως ορίζεται στα μητρώα οικοτόπων ή τα έγγραφα στόχων ή όπως διεξαγόταν προηγουμένως από τους ιδιοκτήτες ή τους φορείς εκμετάλλευσής,*
- ζημία ειδών ή οικοτόπων για τα οποία είναι βέβαιο ότι θα ανακάμψουν, σύντομα και χωρίς παρέμβαση, είτε στην αρχική κατάσταση είτε σε κατάσταση η οποία θα οδηγήσει, αποκλειστικά λόγω της εξέλιξης του είδους ή του οικοτόπου, σε κατάσταση που θεωρείται ως ισοδύναμη ή ανώτερη της αρχικής.*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΖΗΜΙΑΣ

Το παρόν Παράρτημα θεσπίζει κοινό πλαίσιο που πρέπει να τηρείται προκειμένου να επιλέγονται τα καταλληλότερα μέτρα για να εξασφαλίζεται η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας.

1. Αποκατάσταση ζημίας των υδάτων ή των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων

Η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας όσον αφορά τα ύδατα ή τα προστατευόμενα είδη ή φυσικούς οικοτόπους, επιτυγχάνεται μέσω της επαναφοράς του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση μέσω πρωτογενούς, συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης, όπου:

α) ως "πρωτογενής αποκατάσταση" νοείται κάθε μέτρο αποκατάστασης που έχει ως αποτέλεσμα την επαναφορά των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία στην ή προς την αρχική τους κατάσταση,

β) ως "συμπληρωματική αποκατάσταση" νοείται κάθε μέτρο αποκατάστασης που αναλαμβάνεται σε σχέση προς φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες, ως αντιστάθμιση του γεγονότος ότι η πρωτογενής αποκατάσταση δεν έχει ως αποτέλεσμα την πλήρη επανόρθωση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία,

γ) ως "αντισταθμιστική αποκατάσταση" νοείται οποιαδήποτε δράση αναλαμβάνεται για να αντισταθμισθούν οι προσωρινές απώλειες φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών κατά την περίοδο που μεσολαβεί από την ημερομηνία της ζημίας μέχρι την επίτευξη πλήρους αποτελέσματος της πρωτογενούς αποκατάστασης,

δ) ως "προσωρινές απώλειες" νοούνται οι απώλειες οι οποίες οφείλονται στο γεγονός ότι οι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία δεν μπορούν να επιτελέσουν τις οικολογικές τους λειτουργίες ή να παρέχουν υπηρεσίες σε άλλους φυσικούς πόρους ή στο κοινό έως ότου τα πρωτογενή ή συμπληρωματικά μέτρα αρχίσουν να παράγουν αποτέλεσμα. Δεν συνιστούν οικονομική αντιστάθμιση προς το κοινό.

Εφόσον η πρωτογενής αποκατάσταση δεν οδηγεί στην επαναφορά του περιβάλλοντος στην αρχική του κατάσταση, αναλαμβάνεται συμπληρωματική αποκατάσταση. Επιπλέον, αναλαμβάνεται αντισταθμιστική αποκατάσταση για την αντιστάθμιση των προσωρινών απωλειών.

Η αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, όσον αφορά ζημία των υδάτων ή των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων, συνεπάγεται επίσης την εξάλειψη οιοδήποτε σημαντικού κινδύνου δυσμενών συνεπειών στην ανθρώπινη υγεία.

1.1. Στόχοι της αποκατάστασης

Στόχος της πρωτογενούς αποκατάστασης

1.1.1. Στόχος της πρωτογενούς αποκατάστασης είναι η επαναφορά των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών που υπέστησαν ζημία στην αρχική τους κατάσταση ή προς αυτήν.

Στόχος της συμπληρωματικής αποκατάστασης

1.1.2. Εφόσον οι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία δεν επανέρχονται στην αρχική τους κατάσταση, τότε επιχειρείται συμπληρωματική αποκατάσταση. Στόχος της συμπληρωματικής αποκατάστασης είναι η παροχή φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών, ενδεχομένως και σε διαφορετική τοποθεσία, παρεμφερούς επιπέδου με εκείνους που θα παρείχοντο εάν η τοποθεσία που υπέστη τη βλάβη είχε επανέλθει στην αρχική της κατάσταση. Εφόσον είναι δυνατόν και ενδεδειγμένο, η διαφορετική

τοποθεσία θα πρέπει να συνδέεται γεωγραφικά με την τοποθεσία που υπέστη ζημία, λαμβάνοντας υπόψη τα συμφέροντα του πληττόμενου πληθυσμού.

Στόχος της αντισταθμιστικής αποκατάστασης

1.1.3. Επιχειρείται αντισταθμιστική αποκατάσταση για την αντιστάθμιση της προσωρινής απώλειας φυσικών πόρων και υπηρεσιών έως ότου επιτευχθεί η ανάκαμψη. Η αντιστάθμιση αυτή συνίσταται σε συμπληρωματικές βελτιώσεις των προστατευόμενων οικοτόπων και ειδών ή του ύδατος, είτε στην τοποθεσία που υπέστη ζημία είτε σε διαφορετική τοποθεσία. Δεν περιλαμβάνει οικονομική αντιστάθμιση σε μέλη του κοινού.

1.2. Προσδιορισμός μέτρων αποκατάστασης

Προσδιορισμός μέτρων πρωτογενούς αποκατάστασης

1.2.1. Εξετάζονται οι δυνατότητες για δράσεις άμεσης επαναφοράς των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών προς την αρχική τους κατάσταση με ταχύτερο ρυθμό, ή μέσω φυσικής ανάκαμψης.

Προσδιορισμός μέτρων συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης

1.2.2. Κατά τον καθορισμό της κλίμακας των μέτρων συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης, εξετάζεται πρώτα η χρήση προσεγγίσεων στάθμισης της ισοδυναμίας, ανά πόρο ή ανά υπηρεσία. Στο πλαίσιο αυτών των προσεγγίσεων, εξετάζεται πρώτα η δυνατότητα δράσεων που παρέχουν φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες ίδιου τύπου, ποιότητας και ποσότητας με τους πόρους και τις υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία. Εάν αυτό δεν είναι δυνατόν, παρέχονται εναλλακτικοί φυσικοί πόροι ή/και εναλλακτικές υπηρεσίες. Παραδείγματος χάριν, η μείωση της ποιότητας θα μπορούσε να αντισταθμισθεί με αύξηση της ποσότητας των μέτρων αποκατάστασης.

1.2.3. Εάν δεν είναι δυνατόν να χρησιμοποιηθεί ως πρώτη επιλογή η στάθμιση της ισοδυναμίας ανά πόρο ή ανά υπηρεσία, χρησιμοποιούνται εναλλακτικές τεχνικές αποτίμησης. Η αρμόδια αρχή μπορεί να υποδεικνύει τη μέθοδο, π.χ. της οικονομικής αποτίμησης, προκειμένου να καθορισθεί η εμβέλεια των απαραίτητων μέτρων συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης. Εάν η αποτίμηση των απολεσθέντων πόρων ή/και υπηρεσιών είναι δυνατή αλλά η αποτίμηση των φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών αποκατάστασης δεν μπορεί να γίνει εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος ή με εύλογο κόστος, τότε η αρμόδια αρχή μπορεί να επιλέγει μέτρα αποκατάστασης το κόστος των οποίων είναι ισοδύναμο προς την εκτιμώμενη οικονομική αξία των απολεσθέντων φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών.

Τα μέτρα συμπληρωματικής και αντισταθμιστικής αποκατάστασης θα πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπον ώστε να επιτρέπουν σε πρόσθετους φυσικούς πόρους ή/και υπηρεσίες να εκφράζουν χρονικές προτιμήσεις και τα χρονικά χαρακτηριστικά των μέτρων αποκατάστασης. Παραδείγματος χάριν, όσο μεγαλύτερη είναι η χρονική περίοδος μέχρι την επαναφορά στην αρχική κατάσταση, τόσο μεγαλύτερο είναι το ποσόν των μέτρων αντισταθμιστικής αποκατάστασης που θα αναληφθούν (εφόσον τα άλλα δεδομένα είναι ίδια).

1.3. Επιλογή των δυνατοτήτων αποκατάστασης

1.3.1. Οι εύλογες επιλογές αποκατάστασης θα πρέπει να αξιολογούνται, σύμφωνα με τις καλύτερες διαθέσιμες τεχνολογίες, με βάση τα ακόλουθα κριτήρια:

- την επίπτωση κάθε επιλογής στη δημόσια υγεία και ασφάλεια,
- το κόστος υλοποίησης της επιλογής,
- την πιθανότητα επιτυχίας κάθε επιλογής,

- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή συμβάλλει στην πρόληψη περαιτέρω ζημιών και την αποφυγή παραπλεύρων ζημιών συνεπεία της υλοποίησής της,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή ευνοεί κάθε συνιστώσα του φυσικού πόρου ή/και της υπηρεσίας,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή λαμβάνει υπόψη συγκεκριμένες κοινωνικές, οικονομικές και πολιτιστικές ανησυχίες και άλλους παράγοντες που σχετίζονται με την περιοχή,
- το χρόνο που χρειάζεται για να καταστεί αποτελεσματική η αποκατάσταση της περιβαλλοντικής ζημίας,
- το βαθμό στον οποίο κάθε επιλογή επιτυγχάνει την αποκατάσταση της τοποθεσίας της περιβαλλοντικής ζημίας,
- τη γεωγραφική σχέση με την τοποθεσία που υπέστη ζημία.

1.3.2. Κατά την αξιολόγηση των διαφόρων δυνατοτήτων αποκατάστασης, μπορούν να επιλέγονται μέτρα πρωτογενούς αποκατάστασης που δεν οδηγούν στην πλήρη επαναφορά των υδάτων, των προστατευόμενων ειδών ή φυσικών οικοτόπων που υπέστησαν ζημία στην αρχική τους κατάσταση, ή που οδηγούν σε αυτήν με βραδύτερο ρυθμό. Η απόφαση αυτή μπορεί να λαμβάνεται μόνον εάν οι φυσικοί πόροι ή/και οι υπηρεσίες που χάνονται στην αρχική τοποθεσία, εξαιτίας αυτής της απόφασης, αντισταθμίζονται με αύξηση των συμπληρωματικών ή αντισταθμιστικών δράσεων για την παροχή αντίστοιχου επιπέδου φυσικών πόρων ή/και υπηρεσιών με τις προηγουμένως υφιστάμενες. Αυτό θα συμβαίνει, παραδείγματος χάριν, όταν οι ισοδύναμοι φυσικοί πόροι ή/και υπηρεσίες μπορούν να παρέχονται αλλού με μικρότερο κόστος. Τα εν λόγω πρόσθετα μέτρα αποκατάστασης καθορίζονται σύμφωνα με τους κανόνες που προβλέπονται στο τμήμα 1.2.2.

1.3.3. Παρά τους κανόνες του τμήματος 1.3.2., και σύμφωνα με το άρθρο 7, παράγραφος 3, η αρμόδια αρχή δικαιούται να αποφασίζει ότι δεν θα πρέπει να ληφθούν περαιτέρω μέτρα αποκατάστασης, εάν:

- α) τα ήδη ληφθέντα μέτρα αποκατάστασης εξασφαλίζουν ότι δεν υφίσταται πλέον κανένας σημαντικός κίνδυνος αρνητικής συνέπειας στην ανθρώπινη υγεία, στα ύδατα ή στα προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους, και
- β) το κόστος των μέτρων αποκατάστασης που θα πρέπει να ληφθούν για να επιτευχθεί η επαναφορά της αρχικής κατάστασης ή παρόμοιας θα ήταν δυσανάλογο προς τα περιβαλλοντικά οφέλη που θα αποκομισθούν.

2. Αποκατάσταση της ρύπανσης του εδάφους

Λαμβάνονται τα αναγκαία μέτρα για να εξασφαλισθεί, τουλάχιστον, ότι οι συγκεκριμένοι ρύποι απομακρύνονται, ελέγχονται, περιορίζονται ή μειώνονται, ούτως ώστε το έδαφος που ρυπάνθηκε, λαμβανομένης υπόψη της τρέχουσας χρήσης του ή της εγκεκριμένης μελλοντικής χρήσης του κατά τη στιγμή που επήλθε η ζημία, να μην δημιουργεί πλέον σημαντικό κίνδυνο αρνητικών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία. Η παρουσία των κινδύνων αυτών εκτιμάται με διαδικασίες αξιολόγησης κινδύνου που λαμβάνουν υπόψη τα χαρακτηριστικά και τη λειτουργία του εδάφους, τον τύπο και τη συγκέντρωση των επιβλαβών ουσιών, παρασκευασμάτων, οργανισμών ή μικροοργανισμών, τον κίνδυνο και την πιθανότητα διασποράς τους. Η χρήση διαπιστώνεται με βάση τις ρυθμίσεις για τη χρήση της γης ή άλλες σχετικές ρυθμίσεις που ίσχυαν, ενδεχομένως, όταν επήλθε η ρύπανση.

Εάν αλλάξει η χρήση του εδάφους, λαμβάνονται όλα τα αναγκαία μέτρα ώστε να προληφθεί κάθε κίνδυνος αρνητικών συνεπειών για την ανθρώπινη υγεία.

Εάν δεν υπάρχουν ρυθμίσεις για τη χρήση του εδάφους, ή άλλες σχετικές ρυθμίσεις, η φύση της σχετικής περιοχής, όπου συνέβη η ζημία, καθορίζει τη χρήση της συγκεκριμένης περιοχής, λαμβανομένης υπόψη της προβλεπόμενης ανάπτυξής της.

Εξετάζεται η δυνατότητα φυσικής ανάκαμψης, δηλαδή μιας επιλογής που δεν απαιτεί άμεση ανθρώπινη επέμβαση κατά τη διαδικασία αποκατάστασης.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 3, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1

1. Λειτουργία εγκαταστάσεων που προϋποθέτουν άδεια, σύμφωνα με την οδηγία 96/61/ΕΚ του Συμβουλίου, της 24ης Σεπτεμβρίου 1996, σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης(1). Αυτό σημαίνει όλες τις δραστηριότητες που απαριθμούνται στο Παράρτημα Ι της οδηγίας 96/61/ΕΚ, εξαιρουμένων των εγκαταστάσεων ή τμημάτων εγκαταστάσεων που χρησιμοποιούνται για έρευνα, ανάπτυξη και δοκιμές νέων προϊόντων και διεργασιών.

2. Διαδικασίες διαχείρισης αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της συλλογής, της μεταφοράς, της ανάκτησης και της διάθεσης των αποβλήτων και των επικινδύνων αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της εποπτείας αναλόγων διαδικασιών καθώς και της εν συνεχεία μέριμνας για τους χώρους διάθεσης, που προϋποθέτουν άδεια ή καταχώρηση σύμφωνα με την οδηγία 75/442/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1975, περί των στερεών αποβλήτων(2) και της οδηγίας 91/689/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για τα επικίνδυνα απόβλητα(3).

Οι διαδικασίες αυτές περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τη διάθεση σε χώρους υγειονομικής ταφής σύμφωνα με την οδηγία 1999/31/ΕΚ του Συμβουλίου, της 26ης Απριλίου 1999, περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων(4) και τη λειτουργία μονάδων αποτέφρωσης σύμφωνα με την οδηγία 2000/76/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Δεκεμβρίου 2000, για την αποτέφρωση των αποβλήτων(5).

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, τα κράτη μέλη μπορούν να αποφασίζουν ότι οι δραστηριότητες αυτές δεν περιλαμβάνουν τη χρήση, για γεωργικούς σκοπούς, ιλύος καθαρισμού λυμάτων από σταθμούς επεξεργασίας αστικών αποβλήτων, που έχει υποστεί επεξεργασία σύμφωνα με εγκεκριμένο πρότυπο.

3. Όλες οι απορρίψεις σε εσωτερικά επιφανειακά ύδατα, για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια σύμφωνα με την οδηγία 76/464/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 4ης Μαΐου 1976, περί ρυπάνσεως που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας(6).

4. Όλες οι απορρίψεις ουσιών σε υπόγεια ύδατα για τις οποίες απαιτείται προηγούμενη άδεια σύμφωνα με την οδηγία 80/68/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 17ης Δεκεμβρίου 1979, περί προστασίας των υπογείων υδάτων από τη ρύπανση που προέρχεται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες(7).

5. Η απόρριψη ή διοχέτευση ρυπαντών σε επιφανειακά ή υπόγεια ύδατα, για την οποία απαιτείται άδεια, εξουσιοδότηση ή καταχώρηση, σύμφωνα με την οδηγία 2000/60/ΕΚ.

6. Αντληση και κατακράτηση ύδατος που υπόκειται σε προηγούμενη εξουσιοδότηση, σύμφωνα με την οδηγία 2000/60/ΕΚ.

7. Παραγωγή, χρήση, αποθήκευση, κατεργασία, ταφή, απελευθέρωση στο περιβάλλον και μεταφορά εντός της περιμέτρου της επιχείρησης

α) επικινδύνων ουσιών, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2 της οδηγίας 67/548/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουνίου 1967, περί προσεγγίσεως των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων που αφορούν στην ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση των επικινδύνων ουσιών(8).

β) επικινδύνων παρασκευασμάτων, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 2 της οδηγίας 1999/45/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαΐου 1999, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που αφορούν την ταξινόμηση, συσκευασία και επισήμανση των επικινδύνων παρασκευασμάτων(9);

γ) φυτοπροστατευτικών προϊόντων, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 1 της οδηγίας 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1991, σχετικά με τη διάθεση στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων(10);

δ) βιοκτόνων προϊόντων, όπως ορίζονται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο α) της οδηγίας 98/8/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, για τη διάθεση βιοκτόνων στην αγορά(11).

8. Μεταφορές οδικώς, σιδηροδρομικώς, δια των εσωτερικών πλωτών οδών, θαλασσίως ή εναερίως επικινδύνων ή ρυπογόνων εμπορευμάτων, όπως ορίζονται είτε στο Παράρτημα Α της οδηγίας 94/55/ΕΚ του Συμβουλίου, της 21ης Νοεμβρίου 1994, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τις οδικές μεταφορές επικινδύνων εμπορευμάτων(12) είτε στο Παράρτημα της οδηγίας 96/49/ΕΚ του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1996, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τις σιδηροδρομικές μεταφορές επικινδύνων εμπορευμάτων(13) είτε στην οδηγία 93/75/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 13ης Σεπτεμβρίου 1993, για τις ελάχιστες προδιαγραφές που απαιτούνται για τα πλοία τα οποία κατευθύνονται σε ή αποπλέουν από κοινοτικούς λιμένες μεταφέροντας επικίνδυνα ή ρυπογόνα εμπορεύματα(14).

9. Λειτουργία εγκαταστάσεων που προϋποθέτουν άδεια, σύμφωνα με την οδηγία 84/360/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1984, σχετικά με την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από βιομηχανικές εγκαταστάσεις(15), όσον αφορά την εκπομπή στον αέρα οιασδήποτε των ρυπογόνων ουσιών που καλύπτονται από την προαναφερόμενη οδηγία.

10. Οιαδήποτε περιοριζόμενη χρήση, συμπεριλαμβανομένης της μεταφοράς, γενετικός τροποποιημένων μικροοργανισμών, όπως ορίζονται σύμφωνα με την οδηγία 90/219/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 1990, για την περιορισμένη χρήση γενετικώς τροποποιημένων μικροοργανισμών(16).

11. Οιαδήποτε σκόπιμη ελευθέρωση στο περιβάλλον, μεταφορά και διάθεση στην αγορά γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών, όπως ορίζονται σύμφωνα με την οδηγία 2001/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου(17).

12. Διασυνοριακή αποστολή αποβλήτων εντός, προς ή έξω από την Ευρωπαϊκή Ένωση, για την οποία απαιτείται άδεια ή η οποία απαγορεύεται κατά την έννοια του κανονισμού (ΕΟΚ) αριθ. 259/93 του Συμβουλίου, της 1ης Φεβρουαρίου 1993, σχετικά με την παρακολούθηση και τον έλεγχο των μεταφορών αποβλήτων στο εσωτερικό της Κοινότητας καθώς και κατά την είσοδο και έξοδό τους(18).

(...)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ IV

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΥΜΒΑΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 4, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 2

- α) Διεθνής Σύμβαση της 27ης Νοεμβρίου 1992 περί αστικής ευθύνης συνεπεία ζημιών εκ ρυπάνσεως υπό πετρελαίου,*
- β) Διεθνής Σύμβαση της 27ης Νοεμβρίου 1992 για τη σύσταση Διεθνούς Ταμείου για την αποκατάσταση ζημιών από τη ρύπανση πετρελαίου,*
- γ) Διεθνής Σύμβαση της 23ης Μαρτίου 2001 περί αστικής ευθύνης για ζημίες οφειλόμενες στη ρύπανση από καύσιμα δεξαμενής πλοίων,*
- δ) Διεθνής Σύμβαση της 3ης Μαΐου 1996 περί ευθύνης και αποζημιώσεων για τις ζημίες που προκαλούνται από τη δια θαλάσσης μεταφορά επικίνδυνων και τοξικών ουσιών,*
- ε) Σύμβαση της 10ης Οκτωβρίου 1989 περί αστικής ευθύνης για τις ζημίες που προκαλούνται κατά τη μεταφορά επικίνδυνων εμπορευμάτων οδικώς, σιδηροδρομικώς και με σκάφη εσωτερικής ναυσιπλοΐας.*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ V

ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 4, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 4

- α) Σύμβαση των Παρισίων της 29ης Ιουλίου 1960 σχετικά με την ευθύνη τρίτων στον τομέα της πυρηνικής ενέργειας και Συμπληρωματική Σύμβαση των Βρυξελλών της 31ης Ιανουαρίου 1963,*
- β) Σύμβαση της Βιέννης της 21ης Μαΐου 1963 σχετικά με την αστική ευθύνη για πυρηνικές καταστροφές,*
- γ) Σύμβαση της 12ης Σεπτεμβρίου 1997 σχετικά με τις συμπληρωματικές αποζημιώσεις για πυρηνικές καταστροφές,*
- δ) Κοινό Πρωτόκολλο της 21ης Σεπτεμβρίου 1988 σχετικά με την εφαρμογή της Σύμβασης της Βιέννης και της Σύμβασης των Παρισίων,*
- ε) Σύμβαση των Βρυξελλών της 17ης Δεκεμβρίου 1971 για την αστική ευθύνη στον τομέα των θαλάσσιων μεταφορών πυρηνικών υλών.*

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ VI

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΚΑΙ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΠΟΥ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΡΘΡΟ 18, ΠΑΡΑΓΡΑΦΟΣ 1

Οι εκθέσεις που αναφέρονται στο άρθρο 18, παράγραφος 1 περιλαμβάνουν κατάλογο των περιπτώσεων περιβαλλοντικής ζημίας και των περιπτώσεων αστικής ευθύνης δυνάμει της παρούσας οδηγίας, οι οποίες συνοδεύονται, για κάθε περίπτωση, από τις εξής πληροφορίες και στοιχεία:

- 1. Είδος της περιβαλλοντικής ζημίας, ημερομηνία κατά την οποία επήλθε και/ή ανακαλύφθηκε η ζημία και ημερομηνία κατά την οποία κινήθηκαν οι διαδικασίες δυνάμει της παρούσας οδηγίας.*
- 2. Κωδικός ταξινόμησης της δραστηριότητας του υπεύθυνου ή των υπεύθυνων νομικών προσώπων(1).*
- 3. Κατά πόσον κινήθηκε διαδικασία δικαστικής προσφυγής είτε εκ μέρους των υπευθύνων μερών είτε εκ μέρους νομιμοποιημένων φορέων (Διευκρινίζεται το είδος των εναγόντων και το αποτέλεσμα της διαδικασίας).*
- 4. Αποτέλεσμα της διαδικασίας αποκατάστασης.*

5. Ημερομηνία περάτωσης της διαδικασίας.

Τα κράτη μέλη δύνανται να περιλαμβάνουν στις εκθέσεις τους οιαδήποτε άλλη πληροφορία και στοιχείο θεωρούν χρήσιμα, ώστε να καθίσταται δυνατή η ορθή αξιολόγηση της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας, παραδείγματος χάριν:

1. Κόστος που συνεπάγονται τα μέτρα αποκατάστασης και πρόληψης, όπως ορίζονται στην παρούσα οδηγία:

- το οποίο καταβλήθηκε άμεσα από τα υπεύθυνα μέρη, όταν είναι διαθέσιμη η πληροφορία αυτή,
- το οποίο ανακτήθηκε εκ των υστέρων από τα υπεύθυνα μέρη,
- το οποίο δεν έχει ανακτηθεί από τα υπεύθυνα μέρη (θα πρέπει να διευκρινίζονται οι λόγοι μη ανάκτησης).

2. Αποτελέσματα των δράσεων προώθησης και της εφαρμογής των μέσων χρηματοοικονομικής ασφάλειας που χρησιμοποιούνται σύμφωνα με την παρούσα οδηγία.

3. Εκτίμηση των πρόσθετων διοικητικών εξόδων που επιβαρύνουν ετησίως τη δημόσια διοίκηση για τη συγκρότηση και τη λειτουργία των διοικητικών δομών που είναι απαραίτητες για την εφαρμογή και την επιβολή της εφαρμογής της παρούσας οδηγίας.

(1) Μπορεί να χρησιμοποιείται ο Κώδικας Ονοματολογίας NACE (κανονισμός (ΕΟΚ) αριθ. 3037/90 του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 1990, για τη στατιστική ονοματολογία των οικονομικών δραστηριοτήτων στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (ΕΕ L 293, 24.10.1990, σ. 1)).

Δήλωσης της Επιτροπής όσον αφορά το άρθρο 14, παράγραφος 2 - Οδηγία σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη

Η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη το άρθρο 14, παράγραφος 2. Σύμφωνα με το εν λόγω άρθρο, η Επιτροπή θα υποβάλει έκθεση, έξι χρόνια μετά από τη θέση σε ισχύ της οδηγίας, η οποία θα καλύπτει μεταξύ άλλων τη διάθεση ασφάλισης και άλλων χρηματοοικονομικών εγγυήσεων, σε εύλογο κόστος και υπό λογικές προϋποθέσεις. Η έκθεση θα λάβει ιδίως υπόψη την ανάπτυξη εκ μέρους των δυνάμεων της αγοράς κατάλληλων χρηματοοικονομικών εγγυήσεων ως προς τα υπό εξέταση θέματα. Παράλληλα, θα εξετάζει το ενδεχόμενο να υιοθετηθεί σταδιακή προσέγγιση ανάλογα με το είδος της ζημίας και τη φύση των κινδύνων. Βάσει της ως άνω έκθεσης, η Επιτροπή, εάν το θεωρήσει σκόπιμο, ενδέχεται να υποβάλει το ταχύτερο δυνατό προτάσεις. Η Επιτροπή θα πραγματοποιήσει διευρυνόμενη αξιολόγηση επιπτώσεων, η οποία θα καλύψει και τα αντίστοιχα οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά θέματα, σύμφωνα με τους προς τούτο υφιστάμενους κανόνες και, ιδίως, σύμφωνα με τη διοργανική συμφωνία για τη βελτίωση της νομοθεσίας και την ανακοίνωσή της σχετικά με την αξιολόγηση του αντίκτυπου [COM(2002)276 τελικό].

**Οδηγία 2008/99/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου
της 19ης Νοεμβρίου 2008**

**σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος μέσω του ποινικού
δικαίου**

(Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ)

ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ
ΕΝΩΣΗΣ,

(.....)

ΕΞΕΔΩΣΑΝ ΤΗΝ ΠΑΡΟΥΣΑ ΟΔΗΓΙΑ:

Άρθρο 1

Αντικείμενο

Η παρούσα οδηγία θεσπίζει μέτρα σχετικά με το ποινικό δίκαιο ώστε να προστατεύεται αποτελεσματικότερα το περιβάλλον.

Άρθρο 2

Ορισμοί

Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοούνται ως:

α) "παράνομη": κάθε παράβαση:

i) της νομοθεσίας που έχει υιοθετηθεί βάσει της συνθήκης ΕΚ και εκτίθεται στο παράρτημα Α, ή

ii) όσον αφορά δραστηριότητες που διέπονται από τη συνθήκη Ευρατόμ, της νομοθεσίας που έχει υιοθετηθεί βάσει της συνθήκης Ευρατόμ και εκτίθεται στο παράρτημα Β, ή

iii) νόμου, κανονιστικής διάταξης κράτους μέλους ή απόφασης που λαμβάνει αρμόδια αρχή κράτους μέλους, που ενεργοποιεί την κοινοτική νομοθεσία στην οποία αναφέρεται το σημείο i) ή το σημείο ii)·

β) "προστατευόμενα είδη άγριας χλωρίδας και πανίδας":

i) για τους σκοπούς του άρθρου 3 στοιχείο στ), τα είδη που απαριθμούνται:

- στο παράρτημα IV της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας [3],

- στο παράρτημα I και τα οποία ορίζονται στο άρθρο 4 παράγραφος 2, της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών [4],

ii) για τους σκοπούς του άρθρου 3 στοιχείο ζ), τα είδη που απαριθμούνται στα παραρτήματα Α ή Β του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 338/97 του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 1996, για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας με τον έλεγχο του εμπορίου τους [5]·

γ) "οικότοπος εντός προστατευόμενης περιοχής": κάθε οικότοπος ειδών για τον οποίο μια περιοχή έχει κηρυχθεί ιδιαίτερος προστατευόμενη σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1 ή 2 της οδηγίας 79/409/ΕΟΚ, ή κάθε φυσικός οικότοπος ή οικότοπος

ειδών για τον οποίο μια περιοχή έχει κηρυχθεί ως ιδιαίτερη περιοχή διατήρησης σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 4 της οδηγίας 92/43/ΕΟΚ·

δ) "νομικό πρόσωπο": κάθε νομική οντότητα που έχει το καθεστώς αυτό βάσει του εφαρμοστέου εθνικού δικαίου, πλην κρατών ή δημοσίων φορέων κατά την άσκηση της κρατικής εξουσίας καθώς και διεθνών οργανισμών δημοσίου δικαίου.

Άρθρο 3

Αδικήματα

Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν ότι η ακόλουθη συμπεριφορά αποτελεί ποινικό αδίκημα, εφόσον είναι παράνομη και είναι εσκεμμένη ή οφείλεται σε βαριά αμέλεια:

α) η απόρριψη, εκπομπή ή εισαγωγή ποσότητας υλικών ή ιοντίζουσας ακτινοβολίας στον αέρα, το έδαφος ή το νερό, που προκαλεί ή ενδέχεται να προκαλέσει το θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες, σε πρόσωπα, ή ουσιαστικές βλάβες, στην ποιότητα του αέρα, την ποιότητα του εδάφους, την ποιότητα του νερού ή στα ζώα ή τα φυτά·

β) η συλλογή, μεταφορά, ανάκτηση ή διάθεση αποβλήτων, συμπεριλαμβανομένης της επιχειρησιακής εποπτείας των πράξεων αυτών και της επακόλουθης συντήρησης των εγκαταστάσεων διάθεσης, και συμπεριλαμβανομένων δράσεων που εκτελούνται από εμπόρους ή μεσίτες (διαχείριση των αποβλήτων), που προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλέσουν τον θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες, σε πρόσωπα, ή ουσιαστικές βλάβες, στην ποιότητα του αέρα, στην ποιότητα του εδάφους ή στην ποιότητα του νερού, ή στα ζώα ή τα φυτά·

γ) η αποστολή αποβλήτων, οσάκις η δραστηριότητα αυτή εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 2 παράγραφος 35 του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2006, για τις μεταφορές αποβλήτων [6] και διενεργείται σε μη αμελητέα ποσότητα, ανεξάρτητα από το εάν εκτελείται ως ενιαία μεταφορά ή ως πολλαπλές μεταφορές που φαίνονται αλληλένδετες·

δ) η λειτουργία μονάδας, η οποία εκτελεί επικίνδυνες δραστηριότητες ή στην οποία αποθηκεύονται ή χρησιμοποιούνται επικίνδυνες ουσίες ή παρασκευάσματα, και η οποία, προκαλεί ή ενδέχεται να προκαλέσει, εκτός της μονάδας, τον θάνατο ή σοβαρές σωματικές βλάβες, σε πρόσωπα, ή ουσιαστικές βλάβες, στην ποιότητα του αέρα, την ποιότητα του εδάφους ή την ποιότητα του νερού, ή στα ζώα ή τα φυτά·

ε) η παραγωγή, η επεξεργασία, ο χειρισμός, η χρήση, η κατοχή, η αποθήκευση, η μεταφορά, η εισαγωγή, η εξαγωγή ή η διάθεση πυρηνικών υλικών ή άλλων επικινδύνων ραδιενεργών ουσιών που προκαλούν ή ενδέχεται να προκαλέσουν θάνατο ή σοβαρή σωματική βλάβη σε πρόσωπα ή ουσιαστική βλάβη στην ποιότητα του αέρα, την ποιότητα του εδάφους ή την ποιότητα του νερού, ή στα ζώα ή τα φυτά·

στ) η θανάτωση, ο αφανισμός, η κατοχή ή η σύλληψη προστατευόμενων ειδών της άγριας χλωρίδας ή πανίδας, εξαιρουμένων των περιπτώσεων που η συμπεριφορά αφορά αμελητέα ποσότητα αυτών των ειδών και έχει αμελητέο αντίκτυπο στο καθεστώς διατήρησης των ειδών·

ζ) η εμπορία με προστατευόμενα είδη άγριας πανίδας ή χλωρίδας ή μερών ή παραγώγων αυτών, εξαιρουμένων των περιπτώσεων που η συμπεριφορά αφορά αμελητέα ποσότητα των ειδών αυτών και έχει αμελητέο αντίκτυπο στο καθεστώς διατήρησης των ειδών·

η) κάθε συμπεριφορά που προκαλεί την ουσιαστική υποβάθμιση οικολογικού ενδιαιτήματος εντός προστατευόμενης περιοχής·

θ) η παραγωγή, εισαγωγή, εξαγωγή, διάθεση στην αγορά ή η χρήση ουσιών που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος.

Άρθρο 4

Ηθική αυτουργία και συνέργεια

Κάθε κράτος μέλος εξασφαλίζει ότι η ηθική αυτουργία και η συνέργεια στην εσκεμμένη συμπεριφορά του άρθρου 3 τιμωρείται ως ποινικό αδίκημα.

Άρθρο 5

Κυρώσεις

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίζουν ότι τα αδικήματα τα οποία αναφέρονται στα άρθρα 3 και 4 τιμωρούνται με αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές ποινικές κυρώσεις.

Άρθρο 6

Ευθύνη νομικών προσώπων

1. Τα κράτη μέλη μεριμνούν ώστε τα νομικά πρόσωπα να είναι δυνατό να θεωρηθούν υπεύθυνα για τα αδικήματα που αναφέρονται στα άρθρα 3 και 4, εφόσον τα αδικήματα αυτά διαπράττονται επ' ωφελεία τους από οιοδήποτε πρόσωπο, το οποίο κατέχει ιθύνουσα θέση εντός του νομικού προσώπου και ενεργεί ατομικά ή ως μέλος οργάνου του νομικού προσώπου με βάση:

α) εξουσία αντιπροσώπευσης του νομικού προσώπου·

β) εξουσία λήψης αποφάσεων εξ ονόματος του νομικού προσώπου· ή

γ) εξουσία άσκησης ελέγχου εντός του νομικού προσώπου.

2. Τα κράτη μέλη εξασφαλίζουν επίσης ότι νομικά πρόσωπα είναι δυνατό να θεωρηθούν υπεύθυνα και στην περίπτωση που η έλλειψη εποπτείας ή ελέγχου, από πρόσωπο που αναφέρεται στην παράγραφο 1, κατέστησε δυνατή τη διάπραξη αδικήματος που αναφέρεται στα άρθρα 3 και 4 επ' ωφελεία νομικού προσώπου από πρόσωπο το οποίο τελεί υπό την εξουσία του.

3. Η ευθύνη νομικών προσώπων βάσει των παραγράφων 1 και 2 δεν αποκλείει ποινική δίωξη κατά φυσικών προσώπων που είναι δράστες, ηθικοί αυτουργοί ή συνεργοί στα αδικήματα που αναφέρονται στα άρθρα 3 και 4.

Άρθρο 7

Κυρώσεις κατά νομικών προσώπων

Τα κράτη μέλη λαμβάνουν τα αναγκαία μέτρα ώστε να εξασφαλίσουν ότι τα νομικά πρόσωπα τα οποία θεωρούνται υπεύθυνα βάσει του άρθρου 6 τιμωρούνται με αποτελεσματικές, αναλογικές και αποτρεπτικές κυρώσεις.

Άρθρο 8

Μεταφορά στην εθνική νομοθεσία

1. Τα κράτη μέλη θέτουν σε ισχύ τις αναγκαίες νομοθετικές, κανονιστικές και διοικητικές διατάξεις για να συμμορφωθούν με την παρούσα οδηγία πριν από τις 26 Δεκεμβρίου 2010.

Οι διατάξεις αυτές, όταν θεσπίζονται από τα κράτη μέλη, αναφέρονται στην παρούσα οδηγία ή συνοδεύονται από την αναφορά αυτή, κατά την επίσημη δημοσίευσή τους. Ο τρόπος της αναφοράς καθορίζεται από τα κράτη μέλη.

2. Τα κράτη μέλη ανακοινώνουν στην Επιτροπή το κείμενο των ουσιωδών διατάξεων εθνικού δικαίου που θεσπίζουν στον τομέα που διέπεται από την παρούσα οδηγία

καθώς και πίνακα αντιστοιχίας μεταξύ των διατάξεων αυτών και της παρούσας οδηγίας.

Άρθρο 9

Έναρξη ισχύος

Η παρούσα οδηγία αρχίζει να ισχύει την εικοστή ημέρα από τη δημοσίευσή της στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Άρθρο 10

Αποδέκτες

Η παρούσα οδηγία απευθύνεται στα κράτη μέλη.

Στρασβούργο, 19 Νοεμβρίου 2008.

Για το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο

Ο Πρόεδρος

H.-G. Pöttering

Για το Συμβούλιο

Ο Πρόεδρος

J.-P. Jouyet

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α

Κατάλογος κοινοτικών νομοθετικών πράξεων, που εκδόθηκαν δυνάμει της συνθήκης ΕΚ, η παράβαση των οποίων συνιστά παράνομη συμπεριφορά κατ' εφαρμογή του άρθρου 2 στοιχείο α) σημείο i) της παρούσας οδηγίας

- Οδηγία 70/220/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Μαρτίου 1970, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά της ρύπανσης του αέρα από τις εκπομπές των οχημάτων με κινητήρα [1].

- Οδηγία 72/306/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Αυγούστου 1972, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών που αφορούν τα μέτρα κατά της ρύπανσης που προκαλείται από τις εκπομπές των πετρελαιοκινητήρων οχημάτων [2].

- Οδηγία 75/439/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 1975, περί διαθέσεως των χρησιμοποιημένων ορυκτελαίων [3].

- Οδηγία 76/160/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 8ης Δεκεμβρίου 1975, περί της ποιότητας των υδάτων κολυμβήσεως [4].

- Οδηγία 76/769/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 27ης Ιουλίου 1976, περί προσεγγίσεως των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών που αφορούν περιορισμούς κυκλοφορίας στην αγορά και χρήσεως μερικών επικινδύνων ουσιών και παρασκευασμάτων [5].

- Οδηγία 77/537/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1977, περί προσεγγίσεως των νομοθεσιών των κρατών μελών των αναφερομένων στα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά των εκπομπών μολυνόντων αερίων που προέρχονται από πετρελαιοκινητήρες προοριζομένους για την προώθηση των γεωργικών ή δασικών ελκυστήρων με τροχούς [6].

- Οδηγία 78/176/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 20ής Φεβρουαρίου 1978, περί των αποβλήτων που προέρχονται από τη βιομηχανία διοξειδίου του τιτανίου [7].

- Οδηγία 79/117/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1978, περί απαγορεύσεως της θέσεως σε κυκλοφορία και της χρησιμοποίησεως φυτοφαρμακευτικών προϊόντων που περιέχουν ορισμένες δραστικές ουσίες [8].
- Οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 2ας Απριλίου 1979, περί της διατηρήσεως των αγρίων πτηνών [9].
- Οδηγία 82/176/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 22ας Μαρτίου 1982, περί των οριακών τιμών και των ποιοτικών στόχων για τις απορρίψεις υδραργύρου από τον βιομηχανικό τομέα της ηλεκτρολύσεως των χλωριούχων αλάτων αλκαλίων [10].
- Οδηγία 83/513/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 26ης Σεπτεμβρίου 1983, για τις οριακές τιμές και τους ποιοτικούς στόχους για τις απορρίψεις καδμίου [11].
- Οδηγία 84/156/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 8ης Μαρτίου 1984, για τις οριακές τιμές και τους ποιοτικούς στόχους όσον αφορά τις απορρίψεις υδραργύρου σε τομείς άλλους εκτός του τομέα της ηλεκτρολύσεως των χλωριούχων αλάτων των αλκαλίων [12].
- Οδηγία 84/360/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 28ης Ιουνίου 1984, σχετικά με την καταπολέμηση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης από βιομηχανικές εγκαταστάσεις [13].
- Οδηγία 84/491/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 9ης Οκτωβρίου 1984, σχετικά με τις οριακές τιμές και τους ποιοτικούς στόχους για τις απορρίψεις εξαχλωροκυκλοεξανίου [14].
- Οδηγία 85/203/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 7ης Μαρτίου 1985, σχετικά με τις προδιαγραφές ποιότητας του αέρα για το διοξείδιο του αζώτου [15].
- Οδηγία 86/278/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Ιουνίου 1986, σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος και ιδίως του εδάφους κατά τη χρησιμοποίηση της ιλύος καθαρισμού λυμάτων στη γεωργία [16].
- Οδηγία 86/280/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Ιουνίου 1986, σχετικά με τις οριακές τιμές και τους ποιοτικούς στόχους για τις απορρίψεις ορισμένων επικινδύνων ουσιών που υπάγονται στον κατάλογο Ι του παραρτήματος της οδηγίας 76/464/ΕΟΚ [17].
- Οδηγία 87/217/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 19ης Μαρτίου 1987, σχετικά με την πρόληψη και τη μείωση της ρύπανσης του περιβάλλοντος από τον αμίαντο [18].
- Οδηγία 90/219/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 23ης Απριλίου 1990, για την περιορισμένη χρήση γενετικά τροποποιημένων μικροοργανισμών [19].
- Οδηγία 91/271/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1991, για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων [20].
- Οδηγία 91/414/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 1991, σχετικά με τη διάθεση στην αγορά φυτοπροστατευτικών προϊόντων [21].
- Οδηγία 91/676/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για την προστασία των υδάτων από τη νιτρορρύπανση γεωργικής προέλευσης [22].
- Οδηγία 91/689/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 1991, για τα επικίνδυνα απόβλητα [23].
- Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Μαΐου 1992, για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας [24].
- Οδηγία 92/112/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 1992, για τον καθορισμό των διαδικασιών εναρμόνισης των προγραμμάτων περιορισμού της ρύπανσης που προκαλούν τα απόβλητα της βιομηχανίας διοξειδίου του τιτανίου, με προοπτική την εξάλειψή της [25].

- Οδηγία 94/25/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Ιουνίου 1994, για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών οι οποίες αφορούν τα σκάφη αναψυχής: οι διατάξεις που τροποποιήθηκαν με την οδηγία 2003/44/EK [26].
- Οδηγία 94/62/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1994, για τις συσκευασίες και τα απορρίμματα συσκευασίας [27].
- Οδηγία 94/63/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1994, για τον έλεγχο των εκπομπών πτητικών οργανικών ουσιών (VOC) που προέρχονται από την αποθήκευση βενζίνης και τη διάθεσή της από τις τερματικές εγκαταστάσεις στους σταθμούς διανομής καυσίμων [28].
- Οδηγία 96/49/EK του Συμβουλίου, της 23ης Ιουλίου 1996, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τις σιδηροδρομικές μεταφορές επικίνδυνων εμπορευμάτων [29].
- Οδηγία 96/59/EK του Συμβουλίου, της 16ης Σεπτεμβρίου 1996, για τη διάθεση των πολυχλωροδифαινυλίων και των πολυχλωροτριφαινυλίων (PCB/PCT) [30].
- Οδηγία 96/62/EK του Συμβουλίου, της 27ης Σεπτεμβρίου 1996, για την εκτίμηση και τη διαχείριση της ποιότητας του αέρα του περιβάλλοντος [31].
- Οδηγία 96/82/EK του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 1996, για την αντιμετώπιση των κινδύνων μεγάλων ατυχημάτων σχετιζόμενων με επικίνδυνες ουσίες [32].
- Οδηγία 97/68/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Δεκεμβρίου 1997, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα ληπτέα μέτρα κατά της εκπομπής αερίων και σωματιδιακών ρύπων προερχόμενων από κινητήρες εσωτερικής καύσης που τοποθετούνται σε μη οδικά κινητά μηχανήματα [33].
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 338/97 του Συμβουλίου, της 9ης Δεκεμβρίου 1996, για την προστασία των ειδών άγριας πανίδας και χλωρίδας με τον έλεγχο του εμπορίου τους [34].
- Οδηγία 98/8/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Φεβρουαρίου 1998, για τη διάθεση βιοκτόνων στην αγορά [35].
- Οδηγία 98/70/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Οκτωβρίου 1998, σχετικά με την ποιότητα των καυσίμων βενζίνης και ντίζελ [36].
- Οδηγία 98/83/EK του Συμβουλίου, της 3ης Νοεμβρίου 1998, σχετικά με την ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης [37].
- Οδηγία 1999/13/EK του Συμβουλίου, της 11ης Μαρτίου 1999, για τον περιορισμό των εκπομπών πτητικών οργανικών ενώσεων που οφείλονται στη χρήση οργανικών διαλυτών σε ορισμένες δραστηριότητες και εγκαταστάσεις [38].
- Οδηγία 1999/30/EK του Συμβουλίου, της 22ας Απριλίου 1999, σχετικά με τις οριακές τιμές διοξειδίου του θείου, διοξειδίου του αζώτου και οξειδίων του αζώτου, σωματιδίων και μολύβδου, στον αέρα του περιβάλλοντος [39].
- Οδηγία 1999/31/EK του Συμβουλίου, της 26ης Απριλίου 1999, περί υγειονομικής ταφής των αποβλήτων [40].
- Οδηγία 1999/32/EK του Συμβουλίου, της 26ης Απριλίου 1999, σχετικά με τη μείωση της περιεκτικότητας ορισμένων υγρών καυσίμων σε θείο [41].
- Οδηγία 2000/53/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 18ης Σεπτεμβρίου 2000, για τα οχήματα στο τέλος του κύκλου ζωής τους [42].

- Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2000, για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων [43].
- Οδηγία 2000/69/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 16ης Νοεμβρίου 2000, για οριακές τιμές βενζολίου και μονοξειδίου του άνθρακα στον αέρα του περιβάλλοντος [44].
- Οδηγία 2000/76/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 4ης Δεκεμβρίου 2000, για την αποτέφρωση των αποβλήτων [45].
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2037/2000 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Ιουνίου 2000, για τις ουσίες που καταστρέφουν τη στιβάδα του όζοντος [46].
- Οδηγία 2001/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, για τη σκόπιμη ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον [47].
- Οδηγία 2001/80/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 23ης Οκτωβρίου 2001, για τον περιορισμό των εκπομπών στην ατμόσφαιρα ορισμένων ρύπων [48].
- Οδηγία 2002/3/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Φεβρουαρίου 2002, σχετικά με το όζον στον ατμοσφαιρικό αέρα [49].
- Οδηγία 2002/95/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τον περιορισμό της χρήσης ορισμένων επικίνδυνων ουσιών σε είδη ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού [50].
- Οδηγία 2002/96/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 27ης Ιανουαρίου 2003, σχετικά με τα απόβλητα ειδών ηλεκτρικού και ηλεκτρονικού εξοπλισμού (ΑΗΗΕ) [51].
- Οδηγία 2004/107/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Δεκεμβρίου 2004, σχετικά με το αρσενικό, το κάδμιο, τον υδράργυρο, το νικέλιο και τους πολυκυκλικούς αρωματικούς υδρογονάνθρακες στον ατμοσφαιρικό αέρα [52].
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 648/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 31ης Μαρτίου 2004, σχετικά με τα απορρυπαντικά [53].
- Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 850/2004 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για τους έμμοτους οργανικούς ρύπους και την τροποποίηση της οδηγίας 79/117/ΕΟΚ [54].
- Οδηγία 2005/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Σεπτεμβρίου 2005, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά των εκπομπών αερίων και σωματιδιακών ρύπων από τους κινητήρες ανάφλεξης με συμπίεση που χρησιμοποιούνται σε οχήματα, καθώς και κατά των εκπομπών αερίων ρύπων από κινητήρες επιβαλλόμενης ανάφλεξης που τροφοδοτούνται με φυσικό αέριο ή υγραέριο και χρησιμοποιούνται σε οχήματα [55].
- Οδηγία 2005/78/ΕΚ της Επιτροπής, της 14ης Νοεμβρίου 2005, για την εφαρμογή της οδηγίας 2005/55/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών σχετικά με τα μέτρα που πρέπει να ληφθούν κατά των εκπομπών αερίων και σωματιδιακών ρύπων από τους κινητήρες ανάφλεξης με συμπίεση που χρησιμοποιούνται σε οχήματα, καθώς και κατά των εκπομπών αερίων ρύπων από κινητήρες επιβαλλόμενης ανάφλεξης που τροφοδοτούνται με φυσικό αέριο ή υγραέριο και χρησιμοποιούνται σε οχήματα [56].

- Οδηγία 2006/7/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Φεβρουαρίου 2006, σχετικά με τη διαχείριση της ποιότητας των υδάτων κολύμβησης [57].
 - Οδηγία 2006/11/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Φεβρουαρίου 2006, για τη ρύπανση που προκαλείται από ορισμένες επικίνδυνες ουσίες που εκχέονται στο υδάτινο περιβάλλον της Κοινότητας [58].
 - Οδηγία 2006/12/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 2006, περί των στερεών αποβλήτων [59].
 - Οδηγία 2006/21/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Μαρτίου 2006, σχετικά με τη διαχείριση των αποβλήτων της εξορυκτικής βιομηχανίας [60].
 - Οδηγία 2006/40/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 2006, για τις εκπομπές των συστημάτων κλιματισμού των μηχανοκίνητων οχημάτων [61].
 - Οδηγία 2006/44/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, περί της ποιότητας των γλυκών υδάτων που έχουν ανάγκη προστασίας ή βελτιώσεως για τη διατήρηση της ζωής των ιχθύων [62].
 - Οδηγία 2006/66/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 6ης Σεπτεμβρίου 2006, σχετικά με τις ηλεκτρικές στήλες και τους συσσωρευτές και τα απόβλητα ηλεκτρικών στηλών και συσσωρευτών [63].
 - Οδηγία 2006/118/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Δεκεμβρίου 2006, σχετικά με την προστασία των υπόγειων υδάτων από τη ρύπανση και την υποβάθμιση [64].
 - Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 842/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 17ης Μαΐου 2006, για ορισμένα φθοριούχα αέρια θερμοκηπίου [65].
 - Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 2006, για τις μεταφορές αποβλήτων [66].
 - Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 715/2007 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Ιουνίου 2007, που αφορά την έγκριση τύπου μηχανοκίνητων οχημάτων όσον αφορά εκπομπές από ελαφρά επιβατηγά και εμπορικά οχήματα (ευρώ 5 και ευρώ 6) και σχετικά με την πρόσβαση σε πληροφορίες επισκευής και συντήρησης οχημάτων [67].
 - Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1418/2007 της Επιτροπής, της 29ης Νοεμβρίου 2007, σχετικά με την εξαγωγή για αξιοποίηση ορισμένων αποβλήτων που περιέχονται στο παράρτημα ΙΙΙ ή ΙΙΙΑ του κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 1013/2006 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου προς ορισμένες χώρες στις οποίες δεν εφαρμόζεται η απόφαση του ΟΟΣΑ για τον έλεγχο των διασυνοριακών διακινήσεων αποβλήτων [68].
 - Οδηγία 2008/1/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Ιανουαρίου 2008, σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και έλεγχο της ρύπανσης [69].
- (....)

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β

Κατάλογος κοινοτικών νομοθετικών πράξεων, που εκδόθηκαν δυνάμει της συνθήκης Ευρατόμ, η παράβαση των οποίων συνιστά παράνομη συμπεριφορά κατ' εφαρμογή του άρθρου 2 στοιχείο α) σημείο ii) της παρούσας οδηγίας

- Οδηγία 96/29/Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 13ης Μαΐου 1996, για τον καθορισμό των βασικών κανόνων ασφάλειας για την προστασία της υγείας των εργαζομένων και του πληθυσμού από τους κινδύνους που προκύπτουν από ιονίζουσες ακτινοβολίες [1]

- Οδηγία 2003/122/Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 22ας Δεκεμβρίου 2003, για τον έλεγχο των κλειστών πηγών ραδιενέργειας και των έκθετων πηγών [2]

- Οδηγία 2006/117/Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 20ής Νοεμβρίου 2006, σχετικά με την επιτήρηση και τον έλεγχο των αποστολών ραδιενεργών αποβλήτων και αναλωμένου πυρηνικού καυσίμου [3]

(...)

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

004000105940